FEHÉR LAJOS

HARCUNK BUDA PESTÉRT

3011-19.

FEHÉR LAJOS

HARCUNK BUDAPESTÉRT

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT

Fehér Lajos
Harcunk Budapestért

Ára: 8 fillér

MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
3011-19

3. r. sz. Könyvkártya
ÁKV Könyvtárellátó
Közl. Ny.

FEHÉR LAJOS

HARCUNK BUDAPESTÉRT

MÁSODIK, ÁTDOLGOZOTT KIADÁS

ZRÍNYI KATONAI KIADÓ
BUDAPEST, 1969

© FEHÉR LAJOS, 1969

A háború befejezése óta eltelt 25 év alatt új generáció nőtt fel, amelynek szemében a második világháború már csak történelem, jobb esetben a tudományos monográfiák, memoárok vagy a katonai szakirodalom olykor száraz, olykor élményszerű feldolgozása, rosszabb esetben pedig kizárólag iskolai tankönyv, amely – még a legjobb is – csak kevéssé tudja érzékeltetni, igazán élővé, hitelessé tenni az ábrázolt eseményeket.

Fehér Lajos könyvének első kiadása akkor jelent meg, amikor a szereplők tekintélyes részéről még nem lehetett tudni, hogy kicsoda, vagy ki volt. *Amikor 1946-ban napvilágot látott, mementó volt, s arra emlékeztetett, hogy voltak ebben az országban hősök akkor is, amikor nemcsak a fegyveres ellenállás, hanem a szabad gondolkodás is bűnnek számított. Az első könyv volt, amely megismertette az országgal a kommunista párt, az igaz hazafiak hősi ellenállását.*

Mi a felszabadulást a Szovjetuniónak köszönhetjük. A magunk erejéből nem tellett arra, hogy egységesen szembeforduljunk a fasizmussal, mint Európa németek által megszállt szinte valamennyi országa. Nálunk nem volt népfelkelés, és nekünk nem voltak szigorú katonai rend szerint szervezett partizánezredeink vagy -zászlóaljaink. Még századaink sem. Hős partizánjaink vol-

tak, akiknek akciói egy egész nép igaz lelkiismeretéről adtak hírt.

Az ellenállás motorja, mozgató ereje, a munkásosztály élcsapata: a kommunista párt volt. A Horthy-fasizmus sötét éveiben, állandó üldöztetések közepette is szervezte és irányította a munkásosztály harcait, majd a háború kitörése után az egész magyar nép ellenállását. Nem szabad elhallgatnunk, hogy a Horthy-rendszer kommunistaellenes, nacionalizmusra épített ellenforradalmi nevelése nem maradt hatástalan. Az ország tragédiájának egyik oka éppen ebben volt: a nemzet nagy többsége nem ismerte fel, hogy a kibontakozást, a jövőt a kommunista párt képviseli.

A felszín alatt – ennek ellenére – nőtt a gyűlölet Hitler és magyar kiszolgálói iránt. Az elmúlt években, évtizedekben feltárt levéltári anyagokból, eredeti dokumentumokból egy mindjobban szélesedő ellenállás körvonalai bontakoznak ki, amelyben a munkásosztály legjobbjai mellett ott találjuk az antifasiszta érzelmű értelmiségieket, katonatiszteket és polgárokat is. Az operaénekesnőt éppúgy, mint a baloldali nézetei miatt állástalanná vált jogászt vagy újságírót. Igaz, többnyire nem a közös világnézet, de ugyanaz a szándék *sodorta egy táborba őket: a hitleristák kiűzésének, a fasizmus felszámolásának szándéka. Ezért volt nagyszerű és igaz politika a kommunisták népfrontpolitikája. Ennek a politikának élén, mint e politika gyakorlati szervezője és megvalósítója a kommunista párt állott. A fővárosszerte megjelenő röplapok, a tüntetések, szabotázsakciók után az akciógárdák harccselekményei jelezték az antifasiszta mozgalom kiszélesítését.*

Az ellenállás hősi harcainak egyik legjelentősebb fejezetét írta meg Fehér Lajos, a legendás hírű Szir-, Marót- és a Laci-csoport „felső kapcsolata".

Ezek a bátor, fiatal kommunisták és társaik robbantották fel a fasizmus magyarországi szálláscsinálójának, Gömbös Gyulának a szobrát, az ő gránátjaik robbantak a náci tisztekkel zsúfolt Metropol-szálló halljában, s ők zavarták meg az egyetlen budapesti nyilas nagygyűlést is. Vasútvonalak repültek a levegőbe Budapest körül, lángba borult német katonai gépkocsik adtak hírt partizánjaink fegyveres akcióiról. A kommunista párt katonai bizottsága – melynek élén Pálffy György állt – fegyveres akciókkal segítette a főváros felszabadítását.

Népünk legjobbjai tetteikkel mutattak példát, bizonyítván, kell és lehet harcolni a fasiszta megszállók és népáruló cinkosaik ellen.

Sok vita folyik mostanában az igazi hazaszeretetről. Hisszük, hogy ez a könyv a példa hitelével és erejével vall a kommunisták hazaszeretetéről.

A Kiadó

ELINDULUNK...

1944 augusztus végén állított a Kommunista Párt a magyar demokratikus nemzeti ellenállási mozgalom katonai vonalára. Ez a beosztásom egybeesett a Békepárt megszűnésével s a Kommunista Párt újbóli megalakításával. Új munkaköröm egészen más volt, mint a békepártbeli ténykedésem, amely főleg propagandamunkából állt. Az újjáalakított párt, a Kommunista Párt – a Békepárt elsősorban propagandisztikus harci módszereivel szemben – aktív harci gárdák szervezésére, tényleges fegyveres akciók végrehajtására tért át. Így akarta harcba hívni és harcba vonni a munkásságot és társadalmunk többi demokratikusan érző rétegét a német megszállók s hazai csatlósaik uralmi rendszere ellen.

A Kommunista Párt az újjáalakuláskor a magyar néphez intézett kiáltványában csatasorba szólított minden becsületes, hazaszerető magyart: tömörüljön a Magyar Front mögé egyetlen hatalmas nemzeti frontba minden hazafi, harcoljon a megszálló német hatalom, a magyar reakció ellen – a független, demokratikus Magyarország megteremtéséért. Ezt a jelszót tűzte az újjáalakult Kommunista Párt a nemzeti fel-

szabadító harc zászlajára. Új munkaterületemen, a fegyveres ellenállási mozgalomban az első felső kapcsolatom Horváth Márton, a pártvezetőség tagja, végleges felső kapcsolatom Pálffy György, az illegális Magyar Kommunista Párt katonai bizottságának vezetője volt. Mikor augusztus végén korábbi felső kapcsolatom, Donáth Ferenc, összehozott vele, az ismerkedő randevúra már magukkal hozták az újonnan megalakult Kommunista Párt első, a megalakulást bejelentő kiáltványát is.

Utasítást kaptam mindenekelőtt fegyveres partizáncsoportok, vagy ahogy mi neveztük: akciógárdák alakítására. Ütőképes, megbízható és bátor gárdák létrehozása volt a feladatom. A szervező munka majdnem szeptember végéig tartott. A párt legjobb s legkipróbáltabb emberei kerültek hozzám, s nekem csak ki kellett válogatnom a legmegfelelőbbeket. Hamar rá kellett azonban jönnöm arra, hogy ha valaki kitűnően be is vált röpiratszórásban, az még korántsem biztosíték arra, hogy beválik a fegyveres partizánakciókban is. „Röpcsizésben" egy kis pontatlanság nem járt tragikus következményekkel, itt viszont a legcsekélyebb ballépés, eltérés az előre kidolgozott utasítástól a biztos halállal egyenlő. Ott a lebukást legfeljebb öt-hat évi börtön követte, itt pedig a kivégzés. Teljesen fegyelmezett és nagy önuralommal rendelkező embereket kellett keresnünk és találnunk.

A kockázat súlyosságát nyíltan feltártam mindenki előtt, akit velem összehoztak: fontolja meg,

mit vállal, de ha elvállalja, a munkában teljes katonai fegyelmet követel tőle a párt. Aki első találkozáskor ingadozott és bizonytalankodott, azt jobbnak véltem nyomban elejteni. Az események igazolták az erélyes eljárást: az idejében fel nem ismert, elleplezett félénkség az akciók során súlyos veszedelmeket rejtett magában. Ezt tapasztalnunk kellett mindjárt az első időkben az egyik csoportvezetőnél.

Mindenekelőtt a csoportvezetőket kellett helyesen megválasztanom. Az első alkalommal nem jártam túl nagy szerencsével.

Első csoportvezetőm egy bányamunkás volt, akit *Bányász*nak neveztem el. Ez lett az illegális neve. A tatabányai munkásifjúság szervezésében s nevelésében – mint mondották – kiváló érdemeket szerzett. Mi viszont csalódtunk benne. „Randevúi" zavarosak voltak. Nem lehetett ellenőrizni, kikkel találkozik, ez pedig elsőrendűen fontos volt mindenekelőtt az ő személyének megóvása, de egyben a mozgalom biztonságának megóvása miatt is. Szeptember derekán, amikor csoportja már teljes volt, terepszemléket tartottunk a város különböző pontjain. Német katonai autókat szemeltünk ki robbantásra: ezeken akartuk kipróbálni erőnket s megszerezni a tűzkeresztséget. A robbanóanyag megszerzése azonban túlságosan lassan ment. Állandóan ígérgették, hogy ekkor vagy akkor kapjuk az anyagot. Ennek következtében minden másodnap harci állásra kellett felállítanom csoportjaimat – ekkor már három csoportom volt –, de az anyag még-

sem érkezett meg. Ez az idegfeszítő játék két hétig tartott. Ez volt csoportjaim első próbája. Bányász csoportja már ezen az első próbán sem állotta meg a helyét. Mire valóban megkaptuk az első anyagot, a csoport elzüllött s fel kellett oszlatnom, mielőtt valami munkába kezdett volna.

Második csoportvezetőm annál derekabb vezetőnek bizonyult. Civilben szigorló kultúrmérnök volt. A mozgalomban a *Marót* illegális nevet adtuk neki. Marótnak társai is voltak: két mérnök és egy orvos. Mind a négyen barátok, baloldali érzésű fiatalemberek, magyar hazafiak voltak. „Egy bokorban" jártak, és politikailag kölcsönösen nevelték egymást. A vészterhes idők – emberileg és politikailag egyaránt – megérlelték őket, érezték, hogy tenni kell valamit. 1944 nyarán minden kapcsolat és utasítás nélkül összefogtak s azt tették, amit kellett, ami erejükből telt: úgy harcoltak a szabadságért, a fasizmus ellen, ahogy tudtak. Mint a mozgalom legtöbb tagja, ők is a „nyalókán" kezdték. „Egy katonát sem Hitlernek!" „Követeljük a különbékét!" „Élni akarsz? Harcolj a németek ellen!" „Békét akarunk!" feliratú nyalókákat ragasztgattak a falakra a város különböző helyein. Majd egy forgó korongot gyártottak, belevésték ezt a mondatot: „Halál a németekre!"; s a korong mellé egy kis olajozó festékes hengert szereltek. Ezzel a koronggal festettek az utcákon a falakra németellenes jelszavakat.

A plakátharcban is ötletesnek bizonyultak: ebben az időben egy nagyobb formátumú hiva-

talos háborús plakát jelent meg, „A névtelen magyar" felirattal. A Marót-csoport tagjai esténként azzal szórakoztak, hogy „a névtelen magyar" szavak alá színes krétával odaírták, hogy – „békét akar". Ahány ilyen plakátot csak találtak az utcákon, mindegyiken kiegészítették az eredeti szöveget.

A kis baráti társaság nagyrészt mérnökökből és vegyészekből állt. Szaktudásuk és hajlamuk már mindjárt a kezdetben megmutatkozott. A „nyalókázás" nem elégítette ki őket, s azon törték a fejüket, hogyan lehetne német vonatszerelvényeket felgyújtani. Káliumklorátos gyúelegyet állítottak össze, s megkezdték olyan praktikus szerkezetek gyártását, amelyekkel a gyúelegyet fel lehetett használni.

Az első kísérletezések után csakhamar felismerték, hogy ilyen akciókat nem lehet elszigetelten végezni. Meggyőződésük és lelkesedésük a szervezett nemzeti felszabadító harc felé vitte őket. A társaság egyik vegyész tagját, aki régebben összeköttetésben állt baloldali érzelmű emberekkel, azzal a feladattal bízták meg, hogy keressen megbízható kapcsolatokat az illegális nemzeti ellenállási mozgalomhoz, pontosabban a Kommunista Párthoz.

Ez meg is történt és pár nap múlva egy alacsony, sovány ember – Orbán László, az akkori pártvezetőség egyik tagja – kereste fel őket egy zuglói lakáson. A fiatalember az illegális Szabad Nép egyik számát hozta magával, meghallgatta, mit csináltak addig, és utána feltette a kérdést:

– Hajlandók vagytok-e komolyabb dolgokat is csinálni?

Utána megmondta nyíltan: robbantásról van szó... A fiúk vállalták. Ezután közölte velük, hogy jelszavas ismerkedő „randevút" hoz össze számunkra. A kultúrmérnök-jelöltre esett a választás, neki kellett elmennie az ismerkedő találkozóra.

Két nap múlva közölte vele a sovány ember:

– Délután hat órakor menj a Gizella utca 96. számú ház elé. Bal kéz zsebre dugva, hüvelykujj kint és jobb kezedben pedig összehajtogatott újságot tartasz. Erről fognak felismerni. Pontban hat órakor hozzád lép valaki, és megkérdezi tőled: „Merre jár a 61-es villamos?" Mire te azt válaszolod: „A Baross utcában." Ez a valaki lesz a te felső kapcsolatod.

Még hozzátette:

– Az ismeretlen valaki iránt bővebben ne érdeklődj, nevét úgysem mondja meg, ő sem tudja a te nevedet... Találkozókon keresztül érintkeztek majd egymással.

A megadott időpontban, egy szép, napsütéses szeptemberi délutánon elmentem a Gizella utca 96. számú ház elé, ahol egy fiatalember sétálgatott. Fiatalos, feltűnően lányos arca első pillanatra meghökkentett: vajon valóban ő az, akivel találkoznom kell? Tévedés azonban nem lehetséges, hiszen a megbeszélt jelet, az összehajtogatott újságot a jobb kezében látom, bal keze a zsebben, a hüvelykujj is szabályszerűen kiáll. Még felvillant az agyamban más kétség is: ezzel

a lányosképű „aranyifjúval" vajon hogyan tudunk majd kemény, egyáltalán nem babra menő partizánmunkát végezni? Mégis erőt vettem magamon, s pár perces fel-alá sétálgatás után odaléptem a fiatalemberhez. A jelszó is megyegyezett. Most már nem kétséges: ő az, akivel találkoznom kell... Mondanom sem kell – anélkül, hogy elébe vágnék az eseményeknek –, hogy a látszat ezúttal mélységesen csalt: a fiatal mérnökjelölt, aki akkor már huszonnyolc éves volt, nálam egy évvel idősebb, a munkában alaposan rácáfolt megtévesztő külsejére. Ő maga legkiválóbb csoportvezetőnkké, csoportja pedig a Kommunista Párt budapesti partizáncsoportjai közül egyik legbátrabb és legeredményesebb csoporttá fejlődött az elkövetkező nehéz hónapokban.

Felső kapcsolatommal együtt illegális nevet találtunk ki a fiúk számára: a mérnökjelölt, mint már említettem, a *Marót* nevet kapta, mert a mérnök szó „M" betűvel kezdődik, a vegyész, akinek révén összekötőnk felkereste őket, hasonló alapon lett *Véső*. Az orvost *Ostor* illegális névvel ruháztuk fel. A negyedik tag, aki a „keresztségben" a Bottyán nevet nyerte, egyelőre nem vett intenzíven részt a csoport munkájában – csak október után.

A harmadik csoportvezető egy „ifi" volt, civilben kifutó. Illegális neve *Szir*. Belőle ugyancsak kiváló csoportvezető lett, és csoportja sok dicsőséges fegyverténytt hajtott végre az ellenállási mozgalomban. Szirről mindmáig nagyon keveset tudtam meg. Tőle magától csak annyit, hogy

kassai fiú, és a mozgalomban már régóta részt vett, 1944 nyarától pedig illegalitásban van. Hét testvére közül a fasiszták ötöt kiirtottak. Csak ő és bátyja vannak életben a családból. Bátyja, illegális nevén Dorong, mint később értesültem, szintén részt vett az ellenállási mozgalomban, az V. kerületben ifjúsági csoportvezető volt. Dorongot ősz végén elfogták a németek, további sorsa ismeretlen, feltehetően meggyilkolták. Decemberben Szir is eltűnt. A fasizmus elleni harcban teljesen kipusztult az egész család. – Az ellenállási mozgalom hősi halottai ők!

A Szir-csoportnak még két tagja volt: *Szivar* és *Ág*. Mindketten ifjúmunkások, és 1944 júliusa óta szintén illegalitásban éltek.

Szivar – apja révén – már tizenöt éves korában bekapcsolódott a munkásmozgalomba. Eljárt a Természetbarátok Turista Egyesületének kirándulásaira, a gödi ifi-kirándulásokra. Részt vett mozgószemináriumon, Népszava-agitáción, Vörössegély-gyűjtésben, röpcédulák és az illegális Szabad Nép terjesztésében. S részt vett a függetlenségi mozgalom első nyilvános tömegmegmozdulásában, a Batthyány-emlékmécsesnél rendezett ifjúsági néma tüntetésen. Ebből is kitűnik, hogy az akciógárdisták nem máról holnapra lettek partizánok, a Kommunista Párt fegyveres katonái: előtte a legtöbben hosszú iskolát jártak ki – a párt nevelte, edzette őket a nehezebb feladatokra.

Szivar 1943-ban került kapcsolatba Szirrel, s együtt dolgoztak a cukrász-szakszervezetben,

majd a Peterdy utca sarkán levő segédmunkás-szakszervezetben is, ahol a segédmunkások és kifutók szervezését végezték. 1944 nyarának végén kerültek újra kapcsolatba egymással, s Szir ekkor vonta be őket az akciógárdánkba.

A negyedik csoportvezető sportember volt. Illegális névként a *Sportsman* nevet adtuk neki. Őhozzá fűztük a legtöbb reményt, és több gárdát is akartunk a keze alá beosztani. Sajnos, ez nem teljesült.

Szeptember második harmadára csoportjaink már mind feltöltött állapotban voltak, kioktattuk őket a helyes konspiráció szabályaira, különösen arra, hogyan bonyolítsák le a találkozókat, hogyan kell az akciók során helyesen mozogni, s utána – egy órán belül – plakátjelekkel vagy egyéb megbeszélt jelekkel pontos jelentést adniuk.

Az első akciósorozat tárgyául nem könnyű célpontokat szemeltünk ki. Mindjárt a legkomolyabb feladattal, a robbantással akartuk kezdeni. Olyan célpontokat kerestünk, amelyeknek egyrészt közönség-hátvédjük is van, vagyis utána könnyen el lehet vegyülni a tömegben; másrészt, amelyek önmaguk helyett beszélnek, azaz lehetőleg a nyilvánosság előtt zajlanak le. Ezek a legalkalmasabbak – propagandisztikus hatásuknál fogva – a munkásság és a hazafias érzelmű lakosság harcbahívására. Politikailag ebből a szempontból a német katonai célpontokat tartottuk a legmegfelelőbbeknek. Önként kínálkoztak erre a náci katonai autók, amelyek a legkönnyebben elérhető s egyben a legkevésbé védett támadófelületet jelentették. Ki is kerestünk

a város különböző negyedeiben tizenegy célpontot, tizenegy megközelíthető, forgalmas helyen – lehetőleg munkásnegyedek közelében – levő német katonai autótábort.

A célpontokat a csoportvezetőkkel a helyszínen megszemléltem. Ők maguk csoporttagjaikkal még külön is újra alaposan áttanulmányozták, begyakorolták a célpont megközelítését, valamint akció után a célponttól való helyes eltávolodást is. Tervünk ez volt: félkilós robbanóanyaggal – huszonöt másodperces időzítéssel – valamelyik este azonos időpontban felrobbantjuk mind a tizenegy autót.

Sajnos a terv ilyen formában nem sikerült, mert előre megígért forrásunkból sehogysem akart az anyag „csörgedezni": az egyik pestkörnyéki robbanóanyaggyárban dolgozó elvtársunknak nem sikerült idejében kellő mennyiségű robbanóanyagot szereznie. Kényszerű várakozás közben teltek el a drága napok. A napok múltával a kiválasztott német autók legtöbbje eltávozott helyéről, helyettük új célpontokat kellett keresnünk és begyakorolnunk. Mint már fentebb említettem, ez az idegjáték lazította a csoportok fegyelmét, ekkor oszlott fel Bányász csoportja is.

Végre érkezett anyag! De nem robbanóanyag, hanem foszforos rudacskák. A szerzemény a nagy várakozás után elég sovány volt ugyan, de ez már valami, ezzel el lehetett kezdeni a munkát. Első szerzeményünk, mint minden későbbi is, „szajré" volt: egyes elvtársaink „szerezték", ma-

gyarán: lopták különböző ügyeskedésekkel – gyakran életük kockáztatásával is.

Tizenegy vízzel teli üveget kaptunk, mindegyikben két-két foszforos rudacska, két üvegben pedig foszforral átitatott vattacsomó volt benzinben. Az üvegeket német katonai autók ülésébe kellett bevágni, úgy, hogy az üveg eltörjön, a víz ilyenformán lefolyjék a foszforos rudacskákról, amelyek lassacskán felszáradva meggyulladnak, s lángra lobbantják az autót. Minden csoportbeli kapott egy-egy üveget, s mindegyik külön-külön hajtotta végre az akciót.

A Szir-csoport munkája volt a legeredményesebb.

Szivar, a csoport egyik tagja, a Pozsonyi úti református templom előtt szemelt ki két német autót, melyet nem őriztek. Az egyik autó ülésébe sikerült is óvatosan beráznia a foszforos vattacsomót az üvegből. Mire a harmadik utca sarkára ért, a két autó kigyulladt és hatalmas lánggal égett. Szir másnap reggel Dorong egyik nőismerősét, *Kavicsot* küldte ki a Pozsonyi útra helyszíni szemlére, aki jelentette is, hogy az autó ülése és a hűtőház teljesen elégett.

Szir a Semmelweis utcában szemelt ki magának egy német autót, amelybe szintén foszforos vattacsomót dugott. Az akció itt is sikerült; annyira, hogy az olaj a foszfortól tüzet fogott s az autó teljesen elégett. Az utcát aznap este még sokáig bevilágította az égő olaj vörös lángja.

Ág a tőzsdepalota előtt kapott célpontot. Be is dobta a foszforos gyutacsot az autóba, de idő

előtt elszaladt a helyszínről, így nem tudta megállapítani, sikerült-e a vállalkozása vagy sem.

A Marót-csoport tagjai közül Ostor a Gellért téren a szálló előtt helyezte el a rudacskát egy német személyautóban. Félóra múlva gyulladt ki a kocsi, és nagy lánggal kezdett égni. Körülötte óriási csődület támadt, és megpróbálták az autót menteni.

Marót a Corvin Áruház előtt „szúrt ki" egy hatalmas teherautót, s bedobta a rudacskát. De a rudacska rossz helyre eshetett odabent, mert még háromnegyed óra múlva sem száradt fel, és nem jelentkezett a gyulladás.

A Marót-csoport harmadik tagja, Véső, a Margit-híd pesti hídfőjénél talált alkalmas célpontot, majd mozgó autóra dobta a rudacskákat. Mint később elmesélte, izgalmas látványt nyújtottak a sötétben enyhén világító foszforos rudacskák, miközben az autó felé repültek. Bár ez a látvány – a szikrázó zöld csíkok villódzása a sötétben szép volt, de veszélyes is, mert elárulhatta azt, aki dobta. Vésőnek is gyorsan el kellett párolognia a helyszínről, ha nem akarta, hogy gyanút keltsen és kellemetlenségei származzanak ebből a látványosságból.

Első ténykedésünk után nyomban leszűrtük a tanulságokat, s mint később is, ezekből a tapasztalatokból fejlesztettük ki harci módszereinket. A foszforos akció után megállapítottuk, hogy akciógárdistáink túlságosan hamar elsiettek a színhelyről, nem várták be az eredményt, nem ellenőrizték, hogy sikerült-e a végrehajtás vagy sem.

Így nem is tudtunk teljesen hű képet alkotni magunknak, hogyan sikerült valójában első, bemutatkozó akciónk. Rájöttünk arra is, hogy álló célpont ellen kerékpárról nem érdemes támadást végrehajtani, mert megközelítésnél és az eltávolodásnál a kerékpár egyformán akadály. Később nem is használtunk sohasem „bringát", az akciókat a csoportbeliek ezután mindig gyalogosan hajtották végre. A harmadik s egyik legfontosabb tapasztalat az volt, hogy minden akciót legalább két embernek kell végrehajtani, akik közül az egyik biztosít. Így a másiknak nagyobb a biztonságérzete, s egyben a védelme is. E tapasztalatokat később felhasználtuk, és ezek is hozzájárultak későbbi akcióink sikeréhez.

A GÖMBÖS-SZOBOR FELROBBANTÁSA

Végre-valahára megérkezett a vagy huszonöt kilónyi robbanóanyag is, de nem volt hozzá gyutacs, sem gyújtózsinór. Míg a hiányzó kellékek után jártunk, balszerencsénkre ez az első komolyabb szerzemény is elveszett. Az anyagot felső kapcsolatom, Horváth Márton szerezte, s ő is helyezte biztonságba. Pár nap múlva azonban Horváth Márton más ügyből kifolyólag lebukott, odalett az anyag is. Ismét időveszteség.

Újabb anyag érkezett, egy ötkilós csomag, rendesen felszerelve detonátorral, gyutaccsal, másfél méter dörzsgyújtóval ellátott gyújtózsinórral. Az anyagot Marót csoportja kapta meg. Úgy vigyáztunk rá, mint a szemünk fényére. Érdemes is volt, mert ezzel hajtottuk végre a fegyveres ellenállási mozgalom egyik fontos akcióját.

Szeptember utolsó napjaiban a Kommunista Párt Központi Vezetőségétől azt az utasítást kaptuk, hogy az ötkilós csomaggal fel kell robbantanunk a magyarországi fasizmus és a tengelybarát politika szülőapjának, a magyar demokratikus közvélemény előtt gyűlöletes emlékű Gömbös Gyulának Döbrentei téri szobrát. Ugyancsak parancsot kaptunk arra, hogy gép-

pisztolyokkal össze kell lőnünk a német megszálló rendőrség Szent Imre herceg úti barakktáborát. A párhuzamos akcióban a hangsúly a Gömbös-szobron volt, a náci katonai barakk összelövésével csak alá akartuk húzni és világosabban ki akartuk domborítani akciónk élét: harcunk kifejezetten a német megszállók ellen irányul. Könyörtelen fegyveres akciókat a német rablók ellen! – erre akartuk harcba hívni Budapest népét, s elsősorban munkásságát; ebben jelöltük meg világosan az utat. Erre adtuk meg a jelt.

A Szent Imre herceg úti akciót már régebben tervbe vettük, most csak összekapcsoltuk a Gömbös-szoborral. Ez a német katonai fabarakk elsőrendű támadási felületet nyújtott. Tervünk szerint itt géppisztolyos tűzharcot kombináltunk volna robbantással. Egy géppisztolyunk már volt, s az ötkilós robbanóanyagot – mielőtt még megkaptuk volna – erre szántuk. Úgy terveztük, hogy az Elek utca felől a barakk háta mögé kerülve, annak fala mellé támasztjuk a csomagot, amely két perc múlva robban; a robbanásra a barakk túlsó oldalán az ajtókon a legénység kitódul az udvarra, s géppisztolyosunk ezt a pillanatot kihasználva, az Ábel Jenő utca sarkáról egy kőrakás mögül tüzet zúdít a pánikos tömegbe, utána pedig motorkerékpáron eltűnik.

Most, hogy az akciót a Gömbös-szoborhoz kapcsoltuk, a tervet módosítottuk. A robbanóanyagot ugyanis – mivel több készletünk nem volt – innen el kellett vonnunk a Gömbös-szoborhoz. A terv módosítása szerint robbantás he-

lyett az akció vezetője az Elek utca sarkáról három pisztolylövést ad le a barakk előtt sétáló német őrszemre, s ezzel leköti figyelmét. Ebben a pillanatban az ellenkező oldalról, az Ábel Jenő utca sarkáról egy emberünk géppisztolytüzet zúdít a barakkra. Az újabb akcióterv veszélyesebb volt az előbbinél, de motorkerékpárról keresztülvihetőnek látszott. Motorkerékpárunk már kettő is volt.

A párhuzamos akció szereposztása a következő volt: a Marót-csoport kapta a Gömbös-szobrot, a Szent Imre herceg úti barakk megtámadása pedig Sportsman csoportjára várt.

A Gömbös-szobor felrobbantásának tervét a párttól már szeptember derekán megkaptam. Ebből csak annyit közöltem Maróttal, hogy egy volt híresebb, illetve hírhedtebb közéleti „nagyság" szobrát fogjuk felrobbantani. Erre kell előkészülnünk.

Marót beszámolt a feladatról a csoportnak, és mint később megtudtam, rögtön kitalálták, miről van szó. Rendkívüli módon tetszett nekik az ötlet.

Szeptember vége felé, amikorra már bizonyosra vehettük a megfelelő mennyiségű robbanóanyag megérkezését, nyíltan is közöltem a fiúkkal, hogy a Gömbös-szobrot kell felrobbantaniuk. Mindenekelőtt többször is helyszíni szemlét tartottam Maróttal. Alaposan elő kellett készítenünk, a legapróbb részletekig ki kellett dolgoznunk az akció végrehajtását. Tudtuk: ennek sikerülnie kell! Nappal is és este is többször meg-

szemléltük a célpontot. Nappal ugyanis egészen másképp fest a környezet, mint este. Főképpen mások a forgalmi viszonyok. Marót is alaposan hozzászoktatta csoportját a környezethez.

Legkedvezőbb időpontul a napnyugta után beállott sötétség kínálkozott, amikor még járnak az utcán. A néptelen utca nem jelent olyan védelmet, mint a félig népes utca. Az első szemlék után a fiúk mindjárt felismerték, hogy bizonyos forgalom nagyon is szükséges ahhoz, hogy elvegyülhessenek a téren a járókelők között.

Úgy határoztunk, hogy az anyagot a szobor két lába közé helyezzük be a mélyedésbe úgy, hogy az a két lábát összekötő fallal oldalban érintkezzék, és így a robbanás ne csak lefelé hasson, hanem főképpen oldalt, hiszen mi éppen azt akartuk: ne csak megrongálja, hanem döntse is le a szobrot.

Gondot okozott az is, hogyan tegyék a csomagot a szobor lába közé.

Legelső gondolatunk az volt, hogy Ostort – mert őrá jutott a szerep, hogy az akcióra a koronát feltegye – Marót a nyakába veszi, és így helyezi fel a csomagot a meglehetősen magas szobortalapzatra. Ott fenn gyufával begyújtja a dörzsgyújtós gyújtózsinórt. Ostor otthon Marót nyakába ülve, többször gyakorolta is a mozdulatot, ami rá is fért, mert – saját bevallása szerint – egy kicsit szédülős volt.

A másik probléma volt az eltávozás módja: akció után gyalog menjenek-e el a helyszínről vagy kerékpárral, esetleg motorral? Ha alaposan

akartuk előkészíteni a robbantást, már pedig így akartuk, bele kellett kalkulálnunk az esetleges felfedezést és üldözést is. Ezt a problémát a legkomolyabban végig kellett gondolnunk. Az Erzsébet-hídra, mint eltávozási útvonalra, egyikünk sem gondolt. Ez látszott a legveszélyesebbnek. Az Erzsébet-hídi aluljáró kínálkozott a legalkalmasabbnak, ott viszont állandóan rendőr posztolt. Mihelyt a robbanóanyagokat megkaptuk, a fiúk még másnap este kerékpáron főpróbát tartottak. Rájöttek, hogy a kerékpár üldözés esetén csak akadály: legjobb eltávozási mód az, ha a járókelők között vegyülnek el. Így a csoport azt határozta, hogy gyalog fognak eltávozni hárman, három irányban.

Október első napjaiban megkaptam cipősdobozba csomagolva a robbanóanyagot, amelyet még aznap délután át is adtam Marótnak.

Eddig az ő kezében nem volt robbanóanyag. Az enyémben sem. Engem kioktattak a kezelési módjára nézve, én ennek alapján megtanítottam Marótot, ő meg a többieket. Így ment ez később is, és lassanként magunktól rájöttünk a robbantás technikájának minden csínjára-bínjára. Így lettünk idővel szakemberek, és másokat is megtanítottunk a robbantásra. A csomag teljesen felszerelve, erre a célra előkészítve érkezett a robbanóanyag-gyárból. Egy ott dolgozó elvtársunk készítette el, aki később gyakran segítségünkre volt. A robbanóanyag mellé detonátort is szerelt, amely arra szolgált, hogy biztosabbá tegye a robbanást és fokozza a hatást. A detonátort

egyébként a későbbi időkben nem használtuk, mert boldogultunk anélkül is.

A robbanóanyagba másfél méteres gyújtózsinór volt beszerelve, szabadon hagyott végén dörzsgyújtó, amely gyufaskatulyával való dörzsölés útján gyulladt be. Ismeretlen elvtársunk gondossága még arra is kiterjedt, hogy a csomaghoz négy-öt darab rövidke dörzsgyújtós próbazsinórt is mellékeljen gyakorlásra. Maróték otthon még aznap este kipróbálták a próbazsinórokat és megtanulták a gyújtás technikáját.

Minden előkészületet a legapróbb részletekig tisztáztunk, és a végső simításokat is befejeztük. Az anyag megérkezése után este a főpróbát is megtartottam azzal az utasítással, hogy másnap este robbantunk. Utolsó pillanatban azonban az akciót mégis le kellett állítanom. A letiltó parancsot déli tizenkét órakor kaptam a Kommunista Párt vezetőségétől. A barakkos akciót még idejében le tudtam fújni, de a Gömbös-szobor felrobbantását már nem. Az illegalitás szabályait áthágva, kint a helyszínen, az utcán kellett kihalásznom a csoport tagjait, hogy idejében megakadályozzam a robbantás végrehajtását.

Már fél hétkor kint voltam a szobor melletti ligetben, egy órával az akció kijelölt időpontja előtt. Ítéletidő volt, amilyen legfeljebb november végén szokott lenni. Zuhogott a hideg őszi eső, s óriási szélvihar tombolt. Esernyőmet háromszor is kifordította a vihar, és nadrágom szára az első negyedóra után teljesen átázott. Már elmúlt fél nyolc, háromnegyed nyolc is. Egy per-

cig sem volt számomra kétséges, hogy kijönnek. De hol lehetnek ilyen soká? Nyolc óra felé láttam, hogy két fiatalember lép a gyalogjáróra, és az egyiknek a kezében egy kisebb csomag van. Azonnal tudtam, kikről van szó. Marót is nyomban felismert engem és a helyzetet is. Halkan odasúgta a társának:

– Eredj most félre, felső kapcsolatom van itt. Valószínűleg fontos közölnivalója van...

Odajött hozzám. Előadásából megelégedéssel láttam, hogy pontosan és óraműszerűen fogtak a feladat végrehajtásához. Már hét órakor kint voltak a helyszínen. Marót leállt a közelben levő templom fala mellett, kezében a csomaggal. Ostor pedig előrement a szobor környékére, kipuhatolni: tiszta-e a légkör? Vissza is jött mindjárt az első jelentéssel:

– Te, a szobor mögött egy esernyős ember áll és nem akar tágulni...

Ugyanezt jelentette másodszor, sőt harmadszor is. Már nyolc felé járt az idő, amikor mindketten felkerekedtek, és elhatározták, hogy végére járnak a dolognak. Ekkor találkoztunk a sétányon.

Közöltem velük az elhalasztás politikai okát. Megértették, és mint fegyelmezett harcosokhoz illik, tudomásul vették, és hazamentek, bár szívükben biztosan nehezteltek rám a jó nap elrontása miatt.

A nap történetéhez még hozzátartozik, hogy Maróték haza is mentek, de annyira elfoglalhatta őket a váratlan fordulat, hogy a robbantás el-

halasztásáról elfelejtették értesíteni Vésőt, akit a pesti oldalra küldtem megfigyelőnek. Vésőnek a Duna-parton a Petőfi-szobornál kellett posztolnia: a szabadság költőjének szobra mellől kellett figyelnie a robbanást, amely elpusztítja a szabadságtipró fasizmus szállászcsinálójának gőgös márványszobrát. Úgy beszélték meg, hogy a robbantás után mindhárman itt találkoznak, hogy megtudják, megvannak-e mindnyájan, s nincs-e valakinek baja.

Véső be is tartotta a megállapodást, és várt kint a szakadó esőben a Duna-parton. Várt tíz óráig, azután éjfélig. Helyét nem akarta elhagyni, és feltétlenül várta, hogy Maróték odajönnek. Végül is bőrig ázott a hideg esőben.

Utóbb már azt hitte: Marót és Ostor lebuktak a szobornál, azért nem jönnek, esetleg üldözik őket. Éjféltájban azonban az eső és a hideg Vésőt mégis hazakergette Zuglóba. Miután néhányszor megkerülte a házat, hátulról, az udvarról óvatosan beosont a lakásba. Marót és Ostor ott várták már a jó meleg szobában. Másnap Marót mesélte, hogy nagyon nehéz volt kimagyarázkodniuk. De mire Véső a kályha mellett megszáradt, el is múlt a rosszkedve.

A párt a következő ok miatt halasztotta el az akciót: október első napjaiban voltunk, az első Veesenmayer-demars idején. Hitler – Magyarországnak a háborúban való fokozottabb részvétele érdekében – Veesenmayer követen keresztül a leglehetetlenebb követeléseket nyújtotta át a Lakatos-kormánynak.

A Kommunista Párt a Magyar Frontba tömörült többi demokratikus párttal együtt ebben az időben két emlékiratot juttatott el a kormányhoz. Ebben rámutatott arra, hogy a hitlerista megszállás alatt álló ország számára csak a hadsereg és a demokratikus erők azonnali együttműködése biztosíthatja a háborúból való kiválás sikerét. A Kommunista Párt ebben az időben ezért követelte, hogy a honvéderőket irányítsák a frontról Budapestre, hogy sürgősen fegyverezzék fel a munkásságot, Budapest népét, s így közös erővel elérhessék a német gyűrű széttörését, a város felszabadítását. (A német hadvezetőség a Magyarországra küldött erőinek zömét nem a frontra küldte, hanem a Dunántúlon s főleg Budapesten és környékén összpontosította, hogy megakadályozza Magyarország kiválását a háborúból.)

Úgy látszott – legalábbis egy pillanatra –, hogy a lehetetlen náci követelések a Horthy-klikket jobb belátásra kényszerítik, s vállalja a harcot a német megszállók ellen. Egy pillanatra kinyújtotta kezét az ipari munkásság felé, s Ambrózy kabinetfőnökön keresztül ígéretet tett a budapesti munkásság felfegyverzésére: négyezer darab géppisztolyt ígért a legrövidebb időn belül a munkásság számára. A pillanatnyi helyzetben a Kommunista Párt vezetősége úgy látta, hogy a Gömbös-szobor felrobbantása most csak megnehezítené a Horthy-klikk helyzetét az új útra, a kibontakozás útjára való elindulásban, s zavarná az új szakaszba lépő nemzeti egységfront kiala-

kulását egy esetleges erőszakos német fellépéssel szemben. A pártvezetőség emiatt halasztotta el ideiglenesen akciónk végrehajtását.

Hamarosan kiderült, hogy az elhalasztás valóban csak „ideiglenes" volt. E történethez hozzátartozik még az is, hogy Veesenmayer Horthyék harci elszántságából arra következtetett, hogy a Horthy-klikk még elég erős, még nem látta elérkezettnek az időt a kenyértörésre, s meghátrált – egyelőre. Horthyék viszont látva Veesenmayer visszavonulását, a veszély múltával – bár mindenki tudta, hogy az csak átmenetileg szűnt meg – visszavonták a munkásság felé kinyújtott kezüket. Az együttműködés szándékát elnyomta bennük a munkásságtól való félelem. Elmulasztották az utolsó lehetőséget a munkásság felfegyverzésére s egy sikeres szembeszállásra az országtipró német megszállók ellen, sőt továbbra is üldözték a békéért harcoló demokratikus erőket. A Horthy-klikk tehát újra visszatért korlátolt, nemzetvesztő, halogató, ingadozó politikájához, amely a biztos katasztrófa felé sodorta az országot. Erre a pártvezetőség is módosította előbbi álláspontját, s könyörtelen harcot hirdetett meg nemcsak a megszálló németek, hanem az azokat lakájmódra kiszolgáló országrontó, csatlós Horthy-klikk ellen is.

Néhány napra rá parancsot kaptam: haladéktalanul fel kell robbantanunk a Gömbös-szobrot!

Október 6-án, Gömbös Gyula halálának évfordulóján így váltam el délelőtt Maróttól:

– Ha törik, ha szakad, ma esténél tovább nem szabad halasztani! Időpont: este háromnegyed nyolc. Az akcióban a csoport mindhárom tagja részt vesz. A szobor háta mögötti parkot alaposan át kell kutatni.

Fokozottabb óvatossággal kellett átvizsgálnunk az egész környéket. Pár nappal előbb ugyanis egy ismeretlen – minden valószínűség szerint kommunista – éjjel kátránnyal leöntötte a szobrot, s így nem volt lehetetlen, hogy azóta figyelik a szobor környékét. Ezért kellett Marótéknak most fokozottabban vigyázniuk.

Másnap reggel – mint minden nagyobb akció után – találkoztam Maróttal, aki jelentette, hogy a robbantás – megtörtént. Oly egyszerűen s hétköznapi módon jelentette be, hogy – most utólag megvallom – kétkedve fogadtam szavát. Azt mondtam neki, üljünk fel villamosra, s nézzük meg. Fel is ültünk a 44-es villamosra, s átjutottunk a Döbrentei térre. A gőgös fehérmárványszobor valóban apró darabokban hevert szanaszét a földön, s vakítóan verte vissza az őszi nap sugarait. Körülötte rendőrkordon állt, az emberek megálltak egy pillanatra, egymásra pislogtak, s kommentár nélkül továbbhaladtak. A villamos egy-két utasa szólt csak: „kommunisták csinálták". Két megállóval később leugrottunk a villamosról s gratuláltam Marótnak.

Alapos munka volt!

Részleteiben is megtudtam az akció lefolyásának történetét.

Előző napról el kellett halasztani az akciót az

erős holdfény miatt. Rájöttek, hogy holdfényben a szobornál – fehér háttérben – nyakbamászni mégsem lehet, a járókelők azonnal felfigyelnek rájuk. Emiatt el kellett vetni az eredeti tervet. Ekkor született meg az az ötlet, hogy a robbanóanyagot egy akasztófaszerű lécalkotmánnyal fogják felszerelni a szobortalapzatra. Otthon kerítéslécekből gyorsan csinálták egy ilyen, megfelelő hosszúságú tákolmányt.

A csomaggal és az akasztófával felszerelve Marót és Ostor október 6-án este villamoson indult el a tetthelyre. Véső félórával előbb kiment a szoborhoz, ő volt a felderítő. Fél hatkor volt a találkozója Marótékkal a Szebeny Antal téri megállónál, és itt kellett beszámolnia arról, menynyire tiszta a levegő. Véső fél hétkor jelentette, hogy nincs semmi baj, s utána áthúzódott a pesti oldalra a Petőfi-szobor mellé, korábbi figyelőállásába. Marót és Ostor pedig, tiszta lévén a környék, odamentek a szoborhoz. Az előre kiszemelt padon szerencsére senki sem ült, s Marót gyorsan elfoglalhatta. Maga mellé tette a robbanóanyagot, kabátjával betakarta, s elővette a gyufaskatulyát, mint szükséges kelléket, az akasztófát pedig odatámasztotta a mögötte levő fához.

A baj csak az volt, hogy nyolc-tíz méterrel beljebb a fák között volt egy másik pad is és azon egy szerelmespár édelgett, egy katona meg egy nő. Olyan hosszú ideig enyelegtek, hogy már kezdett az akció szempontjából kínossá válni a helyzet. Ostor ezalatt a gyalogjárón fel-alá sétált, ő volt a „közelfigyelő". Azt a pillanatot kel-

lett kivárni, amikor a gyalogjárón a szobor vonalában nincs senki, azonkívül a Szebeny Antal tér felől nem jön villamos vagy még messze jár – s ugyanez vonatkozott az Erzsébet-híd felől jövő villamosokra is. Szerencsére a padon ülő szerelmespár végül is felfedezte, hogy az előttük levő padon ül valaki, s jobbnak látták inkább felkerekedni.

Most már eljött a cselekvés perce, s azután úgyszólván pillanatok alatt játszódott le minden. Marót jobb kezébe vette a gyújtózsinór végét, bal kezébe a gyufaskatulyát, és várt a jelre. A megbeszélt jel kis nyelvcsettintés volt, amit Ostornak kellett megadnia a járdáról, ha a villamosjáratban és a járókelők közlekedésében az akció végrehajtására a legkedvezőbb pillanatot megtalálja. A jel nem sokáig váratott magára. Pár perc múlva Marót hallotta is a halk nyelvcsettintést. A gyufaskatulyát gyorsan végigrántotta a dörzsgyújtón. Elég volt egy rántás is. Kis sistergés... Mielőtt még a lőpor jellegzetes lángcsíkja kilövellt volna, ráhúzta a zsinór végére az erre a célra előre elkészített alumínium-tokot, amely a lángot felfogta, és eltakarta a külvilág elől. (Egyébként ez volt az egész akciónak egyetlen gyenge pontja, amely elárulhatta volna őket, ha Maróték erre ilyen praktikus megoldást nem találnak.) A begyújtott csomagot Marót gyorsan ráakasztotta az akasztófa végén levő vaskampóra. Pár ugrás. A nehéz csomag kicsit még imbolygott a hosszú léctákolmány végén. De mégis sikerült minden nehézség nélkül felhelyezni a szobor-ta-

lapzatra és a szobor két lába közé betuszkolni a falig – ahogyan az utasítás szólt.

Minden menetrendszerű pontossággal ment. Félpercet szántunk a begyújtásra és a felhelyezésre. Sikerült is ezt fél percen belül elintézni, és Marótnak még két egész perce maradt az eltávozásra.

Az akasztófát már nem tudta kiakasztani a csomagból. Nagyon helyesen – nem is vesződött vele sokat, hanem hagyta rajta lógni. A szobortalapzaton lefelé csüngött, s így arra számított: a robbanás ereje úgyis széjjelviszi.

Marót a park fái között gyorsan hátrasietett, szaladt egészen a híd lábáig, a feljáró lépcsőn már csak sietett, a hídon viszont már rendesen sétált. Éppúgy sétált, mint a többi járókelő polgár. Ezzel ki is menekült a veszélyzónából. A híd derekán úgy tűnt fel neki, hogy a kelleténél hosszabb idő telt már el. Ezért lassított: közelről akarta az eseményeket figyelni.

Pár pillanat múlva, alig hogy elérte a híd közepét: nagy villanás, majd óriási dörrenés. Remekül sikerült...

Ekkor Marótnak különös kényszerképzete támadt, amit csak pszichikusok tudnának megfejteni. Szinte elvesztette józan eszét: visszament a helyszínre. Elhitette magával, hogy vissza kell mennie, és a padról az ott felejtett gyufaskatulyát el kell hoznia, hogy – ne maradjon nyoma. Új skatulya volt és egyetlen húzás rajta.

Ez természetesen – ha öntudatlanul is – csak alibi volt önmaga előtt, hogy megindokolja a

visszatérést, amelyet józan esze egyébként semmi szín alatt nem helyeselt volna. Valószínűleg egyszerűen kíváncsi volt. Visszagyalogolt a parkba, és leült ugyanarra a padra. A sötétségben kitapogatta a gyufaskatulyát. Megtalálta és zsebre vágta. Látta, a szobor nincs a helyén, a környéke teljesen fehér az apróra tört márványdaraboktól. A szobor belseje sokkal fehérebb volt, mint a külseje. Vakítóan fehér, nagyon szép márvány volt... Közönség kevés akadt, a szobor közelében rendőr állott, aki az embereket távol tartotta, s két hivatalosnak látszó személy tapogatta és kopogtatta a megmaradt szobortalapzatot.

A rendőr odalépett Marót mellé a padhoz.

– Mit keres itt? – mordult rá.

Marót a hangból azonnal látta, hogy gyanúsítottként faggatják, s kezdett ráébredni a vakmerő vállalkozás veszélyességére.

– Most érkeztem – felelte. – Itt van találkám, itt szoktam lebonyolítani...

Mielőtt a rendőr újabb kérdést adott volna fel, ő kérdezett tőle.

– Mi történt itt?

Újabb mordulás:

– Mit csinál itt ilyenkor Budán? Hol lakik?

– Budán, a Városmajor utcában, megyek hazafelé...

Hogy a rendőrt ez nyugtatta-e meg, vagy csak tapasztalatlan, illetőleg ügyetlen volt, utólag nem tudtuk eldönteni. Csak azt tudtuk megállapítani, és utólag ezt Marót is belátta, hogy hajszálnál is vékonyabb véletlen választotta el attól,

hogy azon frissiben bekerüljön a főkapitányságra és onnan fel a Svábhegyre.

Marót a padról felkelve odébbállt. Egy fiatalembert látott még a közelben, attól kérdezte azt, amit a rendőrtől nem tudott meg. A fiatalember mondta el, hogy a villamosnak, amely éppen a robbanás pillanatában ért a szoborhoz, összes ablaka betört és pár ember könnyebben megsérült. Ő a templom felől jött az úttest másik oldalán, s a tyúktojás-nagyságú márványdarabok egészen odáig repültek. A robbanás szórása egyébként a Gellérthegy felé hatott, arra repült a legtöbb kődarab.

Itt meg kell jegyeznem, hogy Marót ilyen meggondolatlan s vakmerő lépést a későbbiekben sohasem követett el, sőt a legfegyelmezettebb és legkörültekintőbb partizánnak számított. Úgy látszik, hogy erre a komoly és kétségtelenül súlyos személyes élményre volt szüksége ahhoz, hogy ilyen hibát egyszer s mindenkorra elkerüljön. Marót a viharos s fordulatokban gazdag akció szerencsés befejezése után a Kékgolyó utcába ment, itt volt a megbeszélt találkozó helye, és idejött másik két társa is.

Ostor a „nyelvcsettintés" után felugrott az Erzsébet-híd felől jövő villamosra, izgatottan az utasok közé furakodott. Alig haladt a villamos a Szebeny Antal tértől egy megállónyit, amikor a robbanás bekövetkezett. A fiatalember izgatottsága szerencsére senkinek sem tűnt fel, mindenki azt mondta – ebben az időben ez sajnos mindennapos volt –, hogy „légibomba robbant". Ostor

aztán nyugodtan megvacsorázott a Déli pályaudvar mellett levő „Vörös Béka" kocsmában, majd elment ő is a Kékgolyó utcába. Nemsokára Véső is megérkezett. Senkinek sem történt baja.

A főkapitányság még aznap éjjel kétszáz detektívet mozgósított a tettesek kézrekerítésére. Nagy összegű vérdíjat tűzött ki a nyomravezetőnek. A helyszínen talált „akasztófából" akartak nyomra bukkanni, de természetesen eredménytelenül.

Az Új Magyarország másnap „földalatti összeesküvés első jelentkezésének" mondotta a robbantást. Hubay Kálmán pedig „Vártára magyarok!" felkiáltással üvöltötte: „Mégis jel történt tegnap. Lármafát gyújtott a tegnapi pokolgép", s az összes szélsőjobboldali erőket a „végsőkig", az „utolsóig" való harcra hívta fel a földalatti ellenállási mozgalom ellen.

Az akció valóban jeladás, *lármafa* volt, de a fasiszták ellen: az ellenállási mozgalom legkiválóbbjainak, a Kommunista Párt partizánjainak jeladása a hazai fasiszták s a szabadságtipró német megszállók elleni könyörtelen harc megindítására.

A Gömbös-szobor felrobbantása valójában az első komolyabb bemutatkozása volt az illegális Kommunista Párt harci gárdáinak. Első nagy próbája a Marót-csoportnak is, amely ezután még oly sok szép akciót hajtott végre, s harci gárdáim között a legelső helyre küzdötte fel magát.

Marótot, és csoportjának másik két tagját a Kommunista Párt vezetősége dicséretben részesítette: férfimunkát végeztek. Rövid idővel ezután a vezetőség a gárda mindhárom tagját soronkívül a párt rendes tagjai közé vette fel.

A párhuzamos akció másik ága: a barakk elleni támadás, sajnos félbemaradt. Itt személyi hibák történtek, Sportsman mindig tudott valami kifogást felhozni az akció elodázására.

Egyszer „véletlenül" nem volt pisztolya (bár tudtuk, hogy volt), másszor meg azt mondta, hogy motorkerékpárról nem tudja megoldani az akciót, neki autó kell. Ekkor autó után szaladgáltunk. Mindig előadódott valami „műhiba". Végre is rá kellett jönnünk, hogy az akciót vele nem tudjuk végrehajtani. Sajnos, ezt későn ismertük fel, amikor már nem volt idő arra, hogy a barakkos akciót átadjuk a Szir-csoportnak, amely bizonyára derekasan végrehajtotta volna.

Ebből az esetből is tanultunk.

Felső kapcsolatom még egy próbát tett Sportsmannal, s kézigránátos akciót akart vele végeztetni – ellenőrizhető helyen. Két darab nyeles kézigránátot nyomott a markába, erre viszont többé nem jött találkozóra. Sajnos, leszakadt vele egy kitűnőnek ígérkező munkatársunk, *János* is, s ami még fájdalmasabb, egy géppisztolyunk és ötszáz darab géppisztolytöltény is. Ez utóbbi igen súlyos veszteség volt, ezt különösen sajnáltuk, mert akkor még csak egyetlen géppisztolyunk volt.

A SZIR-CSOPORT – A „GRÁNÁTOS CSOPORT"

Sajnos, robbanóanyag-forrásunk az első komolyabb szállítmány után egyelőre eldugult. Ezért a kézigránátos akciókra kellett áttérnünk. A Marót-csoportot erre nem használtuk fel. A „gránátos csoport" a Szir-csoport lett. Erre specializálta magát.

Az első tizenkét nyeles kézigránátot pár nappal a Szálasi-puccs előtt kaptuk. Az október 15. előtti szombaton, a Szálasi-puccs előestéjén került sor a Szir-csoport bemutatkozására. Az volt az utasítás, hogy német katonai autókra dobjunk kézigránátot. De nem közömbös, hogy milyenekre. Lehetőleg német katonákkal megrakott autókra kell a kézigránátot dobni, méghozzá forgalmas helyen, ahol közönség-hátvéd is van. Így választottuk ki a Nagykörutat. Három szakaszra osztottuk; az egyiket kapta Szir, a másikat Ág, a harmadikat pedig Szivar. Időpont: este hét és nyolc óra között. Az akció után a megbeszélt jelet – akár sikerül az akció, akár nem – a kijelölt plakáton fel kell tüntetni.

A plakáton a jelet nem találtam.

Ezért másnap, október 15-én reggel természetesen nem minden aggály nélkül mentem ki a

„talira" – hátha már első vállalkozásukon lebuktak. Kiderült: nem buktak le, ellenben mindent másképp csináltak, mint ahogyan azt előre megbeszéltük. A csoport egyik tagja sem tartotta be sem az időpontot, sem a kijelölt szakaszt. Ehelyett csoportosan fel és alá sétáltak a Nagykörúton körülbelül másfél óra hosszat, de egészen fél tízig nem akadtak egyetlen német autóra sem. Máskor egymást érték ezen az útvonalon a német csapat- és anyagszállító gépkocsik. Fél tíz felé már igen restelkedtek, hogy dolguk végezetlenül kell hazamenniük, s elhatározták, hogy a legközelebbi gépkocsira „dobnak", akármi jön is. A Royal-szálloda előtt jártak, amikor valóban jött egy tehergépkocsi, melynek oldal nélküli pótkocsiján egy ágyú volt felállítva. Szir – a néhány percre megállt teherautó mögé került, fellépett a pótkocsira, egy kibiztosított nyeles kézigránátot begyújtott és az ágyú csövébe dugta. Gyorsan leugrott, s még maradt annyi ideje, hogy egy kapualj alá szaladjon. Ekkorra a detonáció be is következett. Sikerült simán eltűnnie.

Így köszöntött be csoportunkra 1944. október 15-e.

Szirrel együtt még sétálgattunk egy darabig az utcákon, s megbeszéltük az első vállalkozás tanulságait. Szir arról beszélt, hogy a Szivarnál és Ágnál maradt elhasználatlan kézigránátokat szeretné visszaadni. Arra hivatkozott, megint sok német katona van a városban, s ők nem látják eléggé biztonságban maguknál a kézigránátokat. Nem találtam túlságosan indokoltnak az aggályt,

de bizonyos kezdeti félénkséget természetesnek tartottam még náluk, s elhatároztam, hogy délután négy órakor visszaveszem tőlük a kézigránátokat.

Magam is sétáltam még egy darabig az utcákon. A Szervita téren és a Royal előtt sok német SS-katonát láttam, géppuskahevederrel a nyakukon, a Paulay utcán német rendőrök meneteltek, s a Nagykörúton több német páncélos dübörgött végig. Az emberek nem tulajdonítottak jelentőséget e külső mozzanatoknak, de magam sem gondoltam arra, hogy pár óra múlva sorsdöntő események történnek majd Budapesten.

Illegális lakásom már akkor körülbelül fél éve, Óbuda külső részén, a Filatori dűlőnél volt. Szállásadóm egy nagyon rendes, dolgos, özvegy munkásasszony volt, kosztot is tőle kaptam, valóságos családtagként kezeltek. Aznap is éppen ebédnél ültünk, amikor a déli harangszó után bekapcsoltam a rádiót. Akkor kezdték bemondani a mikrofonba Horthy Miklós rádió-proklamációját, amelyben bejelentette, hogy Magyarország leteszi a fegyvert és kilép a háborúból. Gyorsan bekaptam az ebédet, s az otthon elrejtett két nyeles kézigránátot zsebre vágva, elindultam a városba, hogy felvegyem csoportjaimmal és felső kapcsolatommal is az érintkezést. Nyilvánvalónak látszott, hogy itt a pillanat a fegyveres felkelésre! A Bécsi út végén SS-ruhába öltözött nyilas suhancok pisztollyal kezükben szálltak fel a villamosra, s végigkutatták a csomagokat; arrébb a leszállított civilek fejét verték a kőkerítésbe, vagy pisztollyal

verdesték főbe őket. Gondoltam, lesz ez mindjárt másképp is! Bent a városban azonban sajnos, nem fogadott valami reménykeltő látvány. A Nagykörúton rengeteg ember tolongott, de nem a cselekvésvágy hajtotta őket, hanem – a kíváncsiság. Sehol egy csoportosulás, egy elszánt közbekiáltás a különbéke mellett. Az emberek némák voltak, a mellékutcák kihaltak. Nem úgy, mint augusztusban a román fővárosban, ahol a királyi proklamáció hallatára a lakosság nyomban kivonult az utcára, óriási béketüntetéssel magához ragadta a kezdeményezést, megnyerte a katonaságot, s a lendületből győzelem született: pár nap alatt kisöpörték a német megszálló erőket. Október 15-én délután Budapest lakossága passzív maradt.

A felelősség a fegyverszünet meghiúsulásáért nem Budapest népét terheli, hanem kizárólag és egyedül a reakciós, az osztálygyűlölettől elvakult, népellenes Horthy-rendszert. Horthyék elutasították a demokratikus erők közreműködését, a munkásság felfegyverzését. S a fegyverszüneti proklamációt is a magyar nép teljes kizárásával hajtották végre. A Horthy-klikk politikai korlátoltságára mutat az a látszólag jelentéktelen körülmény is, hogy a fegyverszünet proklamálását – talán nem is véletlenül – vasárnapra tették, amikor nem volt munka a gyárakban. Pedig a munkásság – fegyveres felkelés esetén – az üzemeket valóságos erőddé alakíthatta volna!

A fegyverszünetet nemcsak politikailag, de katonailag sem készítették elő: a honvédség és a

karhatalom élén ismételt figyelmeztetés ellenére meghagyták a nácibarát tiszteket, s nem gondoskodtak arról, hogy a magyar honvédséget – a proklamáció pillanatára – Budapestre vezényeljék. Így a német katonai egységek, valamint az általuk felfegyverzett nyilas bandák és a pestkörnyéki volksbundisták rajtaütésszerűen, minden akadály nélkül szállhatták meg a magyar fővárost. Október 15-én Horthyék végzetes korlátoltsága vezetett a szégyenletes katasztrófához, s majdnem az ország pusztulásához. A hitlerista szuronyok hegyén Szálasi és vele a magyar társadalom söpredéke került hatalomra. Programjuk csak egy volt: a nemzetellenes háború folytatása a német határok védelmében a végsőkig, az utolsó magyar katonáig.

Mint említettem, ezen a gyászos napon délután négy órakor találkozóm volt Szirrel. Már akkor több kedvezőtlen hírről tudtunk, s nagyjából láttuk, hogyan is alakulnak az események. Szir elkérte a nálam levő kézigránátot.

– Mi bele akarunk szólni az eseményekbe – ezzel vált el tőlem délután fél ötkor.

A rádió ekkor már német indulókat játszott, s felhangzott a hírhedtté vált, és számomra, valahányszor visszemlékszem rá, ma is hátborzongató nyilas rádiófelhívás: „Beregffy vezérezredes azonnal jöjjön Budapestre!"

A Marót-csoporttal október 15-én nem volt előre megbeszélt találkozóm, s így nem tudtam felvenni velük a kapcsolatot. Épp így felső kapcsolatommal sem.

A döntő pillanatban világlott ki az illegális mozgalom egyik legnagyobb gyengéje. Az illegális találkozórendszer nagyszerű védelmet nyújt ugyan, de egyben lassúvá és nehézkessé is teszi a mozgást.

Aznap délután, éppen a kritikus időben, amikor a szó szoros értelmében valóban csak pillanatokról volt szó, nem tudtunk találkozni egymással. A Magyar Frontba tömörült illegális pártok nem tudtak órák alatt széles kapcsolatot teremteni a tömegekkel, nem tudták őket mozgósítani.

Nem tudtuk kihasználni a döntő pillanatokat!

A kudarcnak – annak, hogy október 15-én nem történt semmi, amikor pedig történhetett és történnie is kellett volna valaminek – többek között ez is egyik oka volt.

Október 15-én este, amikorára a Szálasi-puccs már nyilvánvalóvá lett, nagyon kevesen indultak harcba Budapesten.

Tömeges fegyveres felkelések helyett kevés számú fegyveres hazafi szállt szembe a történelmünkben példátlan hazaárulással, a puccsista bandákkal. Ezen az estén a Szir-csoport minden egyes tagja kiment az utcára, s kidobták összes kézigránátjaikat.

Szivar a Szent István körúton a Vígszínházzal szemben dobott kézigránátot egy német hernyótalpas autóra. Ág biztosított.

Szir a Simplon-kávéház előtt hajított kézigránátot. Feladatát ravaszul oldotta meg: a kézigránátot a tovahaladó villamos tetején keresztül

dobta a Simplon kapuja előtt strázsáló német katona lábához. Így fedezte magát, és észrevétlenül tűnhetett el a színhelyről. Itt is Ág biztosított. Ugyanaznap este a Király utca és a Nagykörút sarkáról Ág dobott kézigránátot egy oldalkocsis német motorkerékpárra. Ezúttal Szivar biztosított.

E nap történetéhez tartozik még, hogy Szir – aki az eseményeket elhamarkodottan ítélte meg – még délután folyamán kijelentette társainak:

– Most már mondjátok meg nekem rendes lakáscímeteket. Az illegális lakásokra nincs tovább szükség. Átvesszük a hatalmat. Tartózkodjunk mindnyájan az utcán.

Késő estig kinn csatangoltak az utcákon, és várták a nagy események eljövetelét, a hatalom átvételét. Minél későbbre járt azonban az idő, annál nyilvánvalóbbá lett, hogy a várt fordulat nem következik be. Ehelyett azt látták, hogy az Oktogonon mintegy háromszáz főnyi nyilas csürhe részegen ordítozva a nyilasindulót énekelte, és Szálasit éltette. Szirék előtt végleg bizonyossá vált a szégyenletes események bekövetkezte, s nem tudtak mást tenni, minthogy – „jó nevelésükről" megfeledkezve – előkapták két maradék kézigránátjukat, és az ordítozó nyilas csőcselék közé vágták, maguk pedig gyorsan elszeleltek...

Így végződött a nap a Szir-csoport számára. Kommunista és munkásbecsületükre hallgattak. A megrázó, súlyos történelmi pillanatban, amikor senki nem tudott tanácsot adni nekik, leg-

igazibb tanácsadójukra: kommunista meggyőződésükre és hitükre hallgattak, amely megmutatta nekik az egyedül helyes utat arra, hogy azokban a drámai órákban mit kell tenniük. És mit kellett volna tenniük százezreknek Budapesten. A három fiatalemberre – mindhárman ifik voltak – méltán tekinthet büszkeséggel a magyar munkásifjúság.

Október 15-e után kifogyott kevés kézigránátkészletünk is. Robbanóanyag-forrásunkból lassanként ismét érkezett valami, de még kevés ahhoz, hogy tömegakciókat kezdhessünk vele. A kézigránát-utánpótlást hamarabb sikerült biztosítanunk. Muharay Eleméren keresztül – aki az ellenállási mozgalom egy másik csoportjában dolgozott, s akivel Somogyi Miklós elvtárs, a Kommunista Párt Katonai Bizottságának tagja hozott össze – rövidesen sikerült hat láda úgynevezett Vécsey-féle kézigránátot kapnom. Ez kisebb hatású volt ugyan, mint a nyeles kézigránát, de az akciózást mégis el lehetett vele kezdeni. A Szir-csoportnak s másik, október 15. után toborzott új csoportomnak rögtön kiosztottam két láda kézigránátot. Elláttam őket készlettel, hogy esetleges leszakadás esetén önállóan is tovább folytathassák a vállalkozásokat.

Amint már említettem, a Szir-csoport volt a „gránátos csoport".

Szirrel kapcsolatban mindenekelőtt egy különös próbáról kell említést tennem. Szir ugyanis első kézigránátos akcióiról, valamint nem sokkal

később egy vonatkisiklatási kísérletéről úgy számolt be – annyira kiszínezve s néhol ellentmondásokkal –, hogy felmerült bennem a kétely, végrehajtotta-e az akciót egyáltalán, vagy pedig csak „falhoz akar állítani" bennünket. Felső kapcsolatommal elhatároztuk, hogy olyan feladattal bízzuk meg Szirt, ahol százszázalékos bizonyossággal ellenőrizhető, hogy fiatal barátunk az akciót valóban végrehajtotta-e. Eddig is többször akartuk már ellenőrizni őt.

Meghatározott helyen és időpontban adtunk neki feladatot. Valamilyen közbejött körülmény miatt azonban mindig más helyen és más időpontban hajtotta végre az akcióit. Csoportja így mindig kisiklott ellenőrzésünk alól s nem tudtuk megállapítani, lényegében mennyire számíthatunk rájuk. Végül is olyan megoldást választottam, amely konspirációs szempontból nem volt ugyan tökéletes, de célravezetőnek tartottam. Illegális lakásom szállásadónőjének üzlete előtt jelöltem ki a célpontot, Óbudán, a Majláth utca és a Raktár utca sarkán.

Itt csaknem az út mellett sok német katonai autó táborozott, s a gépkocsioszlop egyik autója ellen kellett végrehajtania Szirnek a vállalkozást egy október végi esős estén. Másnap este – nagy várakozás közepette – örömmel hallottam háziasszonyomtól, hogy egy ismeretlen és nagyon vakmerő valaki az üzlet előtt felrobbantott egy német autót, s azután eltűnt, mint a kámfor. Ekkor véglegesen meggyőződtem: Szir eddig is igazat mondott. S ezután is mindig hittünk neki.

Csoportja az ellenállási mozgalom egyik legderekabb akciócsoportjává nőtt és Szir maga is egyik legjobb csoportvezetőnk lett. Legrámenősebb gárdistám volt ez a mindig jókedvű fickó, s talán emberileg is valamennyiük közül ő került hozzám legközelebb. Nem tudom; Szir megérzett-e akkor valamit kételyeimből? Ha igen, szeretném, ha megérhette volna, hogy most e sorokat olvassa s elégtételt adhatnék számára a benne való akkori kétkedésemért. Úgy érzem, ezzel tartozom az igazságnak és neki.

Szir csoportjának legkiemelkedőbb kézigránátos akciói a következők voltak:

A csoport az egyik november eleji estén a Harmincketteseк terén levő nyilas székház körül portyázott. Már előbb szó volt ugyanis arról, hogy a kézigránátos akcióban lehetőleg a nyilas székházak elleni támadásokra kell törekedni: minél többet meg kell „kézigránátolni". Emiatt szaglászott a három fiú most is itt a Harmincketteseк terén. A székház ablakaiba akarták feldobálni a kézigránátokat. Az ablakok azonban olyan magasan voltak (a felső emeleten), hogy oda a kézigránátot felhajítani elég körülményes, és a siker is bizonytalan lett volna. Éppen ezen tanakodtak, amikor megállt a székház előtt egy társzekér, tele rablott zsidó-holmikkal. Szir odament a kocsihoz, és személyesen is meggyőződött róla, hogy valóban rablott holmik vannak a kocsin. Három nyilas ült a szekéren, meg egy kocsis. Éppen osztozkodni kezdtek a „szajrén", s ez el-

foglalta őket. A fiúk gyorsan elkészültek a haditervvel. A téren levő WC mögé siettek, mindnyájan elővettek három-három tojás-kézigránátot és kibiztosították. Előbb összevesztek azon, hogy ki vezényeljen dobásra. Végül is Szirre esett a választás, aki meg is adta a jelet, és egymásután kilenc gránát repült a kocsira. A nagy kézigránát-durrogás védelme alatt sikerült is minden baj nélkül eliszkolniuk a térről a Kistemplom utcán a Nagykörút felé.

A siker érthetően rendkívüli módon felvillanyozta a fiúkat, s gondolták: „ha lúd – legyen kövér". Épp ezért elhatározták, hogy még aznap este egy másik akciót is végrehajtanak. Volt még náluk vagy tíz kézigránát. Szivarnak támadt az az ötlete, hogy meg kéne „kézigránátolni" a XIII. kerületi Forgách utcai nyilas székházat. Ez az épület azelőtt szociáldemokrata pártszékház volt, és Szivar, mint ifjúmunkás, hosszú ideig járt oda. A fiúk most meg akarták torolni a nyilas bitorlást. Az első emeleti ablakokból fény szűrődött ki, valószínűleg tárgyalás volt éppen. Ezúttal Szivar vezényelt, s az ablakokon ott is mindnyájan bevágtak három-három kézigránátot.

Aznap este tíz óra felé a megbeszélt időben a Bank utca sarkán, a kijelölt plakáton két keresztet láttam. Nem tudtam mire vélni a dolgot. Szirrel ugyanis csak a Harminckettesek terén végrehajtandó akció tervét beszéltük meg előző nap. Másnap reggel aztán persze nagyon megörültem, mert rögtön kitudódott, hogy a másik kereszt a Forgách utcai „megtorlást" jelenti, ame-

lyet a csoport saját elhatározásából hajtott végre. Utána mindjárt magam is kivillamosoztam a helyszínre, és konstatáltam a retorzió sikerét: a robbantástól összetört első emeleti ablakok, kitépett ablakkeretek mindennél ékesebben tanúskodtak Szirék alapos munkájáról.

Mind a három fiú pártdicséretben részesült, Szirt és Szivart felvettük soronkívül rendes tagként, Ágot pedig tagjelöltként a Kommunista Pártba.

A felszabadulás után Szivar így mesélte el nekem ennek a számára érthetően rendkívül fontos eseménynek a lefolyását: Szir az egyik találkozón, a maga sokszor fellengzős, de jóindulatú modorában, nevetve azt mondta neki:

– No, srác, jól figyelj, mert fontos dolgot akarok közölni veled. Akarsz-e párttag lenni?

– Hogy kérdezhetsz ilyen szamárságot? A párttagság nem az akarástól függ, hanem attól, ki hogyan érdemli ki.

– Várj csak, fiacskám, előbb hadd mondjam el a feltételeket.

Erre elmondta a feltételeket, egy kis fejmosással is egybekötve – amire Szivar szertelensége nem egyszer adott okot (ebben egyébként Szir se nagyon különbözött tőle).

– Először is ismerőseidet, baráti körödet csak úgy választhatod meg, ha előbb azt nekem bejelented.

S csípkelődve, de nyomatékosan hozzátette:

– És ez Ibire is vonatkozik...

– Még egyet: ha lebuksz és köpsz, a felszabadulás után saját kezemmel végezlek ki...

Ezután még egyszer megkérdezte: akarsz-e párttag lenni? S az igenlő válasz után kezet fogott Szivarral:

– No, srác, jól van. Akkor párttag vagy!

Harcos múltja s bátor, sikeres partizántettei alapján ettől a naptól kezdve így lett Szivar is soronkívül rendes tagja az illegális Kommunista Pártnak.

A Szir-csoportnak legsikeresebb és hatásában legjelentősebb ilyenfajta akciója volt az Andrássy úti nyilasház, a „Hűség Háza" kézigránátolása.

Ez a következőképpen történt: Még az előző napokban kidolgoztam Szirrel együtt a „Hűség Háza" ellen tervezett robbantási akció részleteit. A helyszíni szemléket meg is tartottuk.

A terv úgy szólt, hogy a nyilas fő-székház Csengery utcai ablakaiba a fiúk elhelyeznek egy-egy három kilogrammos robbanóanyagot, úgy hogy a belső fala érintse az ablakokat, és a robbanás ereje befelé hasson.

November 25-én azonban csoportjaimat felsőbb utasításra „szabadságra" kellett küldenem.

Amikor 25-én – szombaton – közöltem Szirrel, hogy egy hétre minden akciót abba kell hagyni, kardoskodott, hogy ezt az akciót még befejezhessék. Annyira erősködött, hogy végül is belementem: aznap végre lehet hajtani, s a jelet ki kell tenni a Révay utca sarkán.

A jelet meg is találtam aznap este, de mínuszjel volt. Két nap múlva véletlenül arra jártam, akkor

viszont már egy pluszt láttam ugyanott. Nyomban utánajártam a dolognak, és végigmentem a Csengery utcán, ahol azonnal láttam, miről van szó valójában. Nem robbantás történt, hanem – valami más.

Amikor egyheti szabadság után újra „felszedtem" a csoportot, megtudtam Szirtől, hogyan is történt a dolog. Szombat este kimentek a Csengery utcába, de olyan magasnak találták az ablakokat – mindnyájan kistermetűek voltak –, hogy le kellett mondaniuk a robbantás gondolatáról.

Másnap este ismét elmentek a helyszínre, akkor viszont a forgalmi viszonyok voltak kedvezőtlenek. Harmadik nap már megharagudtak, s úgy döntöttek, hogy a párt utasítását, mint jó kommunistáknak, ha törik, ha szakad, végre kell hajtaniuk. Elhatározták: ha már nem sikerült robbantani a „Hűség Házát", hát – „megkézigránátolják". Így is történt. Gyalog mentek ki a helyszínre. Ág az Andrássy úton a főkapuval szemben rézsút jobbra helyezkedett el a gyalogjárón, s innen dobott két kézigránátot a főkapuban álló kapuőrre. A figyelmet elterelő robbanás hallatára Szir és Szivar a Csengery utcában három-három kézigránátot dobott azokba az első emeleti ablakokba, ahonnan fény szűrődött ki, utána elszaladtak.

Az Ilkovics-büfében találkoztak mindhárman, egyiküknek sem esett semmi baja.

A betört ablakok még karácsonyig sem voltak kijavítva a nyilas székházon; az ablak mellett,

egy kézigránát nyomán keletkezett tölcsér még a felszabadulás után is látható volt a falon.

A fiúk újból pártdicséretben részesültek.

Akciót terveztünk a Mester utcai nyilas pártház ellen, s nagyon fentük a fogunkat a hírhedt óbudai székházra is.

A csoport ugyancsak sikeres akciót hajtott végre az Üllői út 11. szám alatt levő gyűlölt Antibolsevista Ifjúsági Tábor – ABIT – székháza ellen is. Az ABIT az ifi-csoportnak külön szívügye volt.

Szir, szokás szerint, egymaga előre kiment a helyszínre terepszemlére. Utána a csoport is, s ismerkedtek, barátkoztak a körülményekkel. Úgy határoztak, hogy „bringáról" – kerékpárról – hajtják végre az akciót. A kerékpárt a székházzal szemben levő járdaszegély mellé állították le, hogy mindjárt fel is tudjanak rá szállni. Az első kerékpár Ágé, a második Szivaré, a hátsó Sziré volt. A vezényszó a háromig való számolás volt. Utána az előre kibiztosított kézigránátokat – személyenként hármat-hármat – valamennyien bevágták a fasiszta ifjúsági székház ablakaiba. Ez után az eset után az ABIT elé fegyveres őrséget állított a fasiszta ifjúsági szervezet. Egy héttel később még így is sikerült megismételni a kézigránátos akciót a székház ellen, az előzőnél kiadósabb formában...

Egy másik este a Nyugati pályaudvar tájékán álltak fel a csoport tagjai, egymástól ötven-ötven méterre, az úttest mellett. Német katonai autókra vadásztak. A Nagymező utca sarkon Szir állt, középen Ág, Szivar pedig az Ilkovics-büfé előtt.

A nyeles kézigránátot füttyjelre Ágnak kellett dobnia. A füttyjelet társainak kellett leadniuk, attól függően, ki pillant meg először német kocsit. Sziré volt a szerencse, az ő irányából közeledett az első kocsi. Ág annak rendje-módja szerint pontosan rá is dobta a gránátot, mégpedig összecsavart, dupla nyeles kézigránátot – abban az időben a nagyobb hatásfok eléréséért már két, sőt három összecsavart gránát használatára tértünk át. A gránát azonban a német kocsi ponyvájáról – a túlsó oldalon – lepattant, s pár méterre Szivar lábától azon nyomban robbant. Szerencsére a járdaszegély tövébe esett, s így a robbanás ereje nem feléje, hanem az úttest irányában hatott. El lehet képzelni szegény Szivar lelkiállapotát! Még fel sem ocsúdott, hogy ép-e, megvan-e keze, lába: az Ilkovics-büféből máris civilek, katonák rohantak ki az óriási detonációra. Szó sem lehetett arról, hogy a közelben elkészített kerékpárra ugorjék és elmeneküljön. Az egyetlen biztonságos menekülés az volt, hogy ő maga is elvegyült a kicsődült emberek közé, velük együtt kereste a ribillió okát. Majd velük együtt ő is bement az Ilkovics-büfébe, s paprikáskrumplit rendelt. Bizony, be kell vallani, elég nehéz volt magába gyűrnie a sovány paprikáskrumplit, hiszen a belső kabátzsebében ott feszengett még két kézigránát... Idegfeszültségét ezúttal két deci pálinkával oldotta fel.

Ha a Szir-csoportról beszélünk, be kell számolnom a csoport egyik huszáros vállalkozásáról, amelyet szintén nem utasításra, hanem saját

kezdeményezésként hajtottak végre. Az ötlet Sziré volt. Elhatározták, hogy nagy háborúellenes plakátot akasztanak ki egyik este a villanyvezetékekre. A helyet jól választották meg: nem polgári kerületekben, hanem egyik legerősebb munkásnegyedben, Angyalföldön. Azzal ugyanis tisztában voltak: a háborúellenes felhívásokra elsősorban a fasizmus elnyomásától legtöbbet szenvedő ipari munkásság figyel legszívesebben.

Egy ilyen háborúellenes plakátot röviddel azelőtt akasztott ki egy ismeretlen munkás a Váci úton, keresztben az úttest felett.

Szirék most öt ilyen plakátot készítettek 130 cm széleset, tetején és alján faléccel megerősítve. Egyik oldalán ez a felírás volt olvasható: „Kövessük finn testvéreinket!", a másik oldalon: „Békét akarunk! Halál a németekre!" A plakátokat Szivar és Ág akasztották ki. Egyet a Lehel úton húztak fel a villanydrótra a Béke tértől kifelé következő első megállónál, egyet a Müller-festékgyárnál, hármat a Váci úton.

A plakátot hosszú madzaggal húzták fel a villanyvezetékre, ahol drótkampója beleakadt a vezetékbe. Utána a madzagot lerántották s a plakát a kampónál fogva ott maradt fennakadva.

A Janicsár utca sarkán levő plakát Szivar szüleinek a lakása közelében volt. Ők mesélték pár nap múlva örömmel, hogy a plakátot másnap reggel csak jó későn tudták leszedni a rendőrök, amikorra már minden gyárba menő munkás elolvashatta. Hátha még tudták volna, hogy e bátor, ékesen szóló demonstráció – az ő fiuk műve volt...

KÍSÉRLET POLITIKAI FOGLYAINK KISZABADÍTÁSÁRA

Október 15-e után a Sportsman-csoport helyett új harmadik csoportom alakult: a Laci-csoport. Ez szintén kézigránátos akciókat hajtott végre. Tagjai valamennyien szökött katonák voltak, akik október 15-én, a proklamáció elhangzása után „léptek le". A csoport vezetőjének illegális neve Laci lett. A csoport tagjai: *Tér*, *Huru* és *Mocsár*. Huru Szegedről szökött meg a katonaságtól, s puskájával együtt magával hozta kincstári motorját is, amelynek később nagy hasznát vettük: teljes felszereléssel állított be hozzánk. Mindnyájan ifjúmunkások voltak.

Laci 1936 óta vett részt az ifjúmunkás-mozgalomban. 1938-ban vezetőségi tag lett az V. kerületi szocialista ifjúsági csoportban. Részt vett a Kulich-féle ifjúmunkás mozgalomban 1939–1940-ben, amikor is lebukott. 1941–1942-ben bekapcsolódott a függetlenségi mozgalomba, utána pedig katona lett. 1944 nyarán egy ifjúmunkás-társával, aki decemberben *Tolvaj* néven csatlakozott hozzánk, a börgöndi 406. számú büntető munkásszázadból három politikai foglyot szöktetett meg, három régi pártmunkást, akikre a pártnak nagy szüksége volt. 1944. október 15-én,

amikor megszökött a katonaságtól, nyomban bekapcsolódott a mozgalomba, s október 18-án Térrel együtt már szórta a Magyar Frontnak a puccsista, nyilas banditák ellen mozgósító röpiratait. A Váci úton egészen Újpestig öt-hatezer röpiratot szórt el motorkerékpárról sorjában, egyenletes elosztásban. Ezután került hozzám.

Mocsár 1942-ben került a függetlenségi mozgalomba: 1942. március 15-én a Petőfi szobornál rendezett nagy, háborúellenes demonstrációnál ő vitte a vörös zászlót, amelyre az volt írva: „Le a háborúval!" 1944 október elején *Mics* és *Lőporos* nevű ifjúmunkás-társaival együtt kővel verte be az Uránia filmszínház ablakait, amely a „GPU" című szovjetellenes náci film bemutatóját hirdette. Sajnos, az utasítást – amelyet a párttól Laci hozott számukra – nem tartották be pontosan: nem egyszerre dobták a követ, mint ahogy az utasítás szólott, hanem külön-külön egymás után. Eredmény: Micset és Lőporost a helyszínen elfogták. Mocsár is csak úgy menekült meg, hogy a közönség Mics és Lőporos után vetette magát, s így Mocsárnak maradt ideje kereket oldani. Azóta illegalitásban élt s a Gestapo körözte.

A csoport először benzinesbombával kísérletezett. Huru az orosz fronton gyakran használt ilyen benzinesbombát. Itt viszont egyszer sem ért el vele eredményt. Literes üvegbe benzint töltöttünk, gyújtózsinórt dugtunk bele, szabadon hagyott végére dörzsgyújtót szereltünk. Szállítás közben azonban a zötyögtetés miatt a zsinór mindig elázott, s a begyújtás sohasem sikerült.

A csoport többször dobott „kézit" is – így becéztük a kézigránátot. Mint minden csoportot, az új csoportot is kézigránáttal próbáltuk ki. A csoport minden egyes tagja kapott egy-egy tojásgránátot, amelyet a város különböző meghatározott pontján kellett eldobniuk. Mind a négy helyen ellenőriztük. De a vállalkozás csak egy helyen volt eredményes, mégpedig a Lacié, míg a másik három helyen „nem robbant a Vécsey-kézigránát" – ahogy másnap mondották.

Laci a Tátra utca és a Szent István körút sarkán dobta el gránátját egy német autóra, s az robbant is. Balszerencséjére dobás közben „kiszúrta" őt egy férfi és egy nő, s úgy látszott, mindjárt bajba kerül. Szerencsére Tér, aki együtt volt Lacival, biztosított, a férfira meg a nőre fogta pisztolyát: – Ha egy szót szólnak, mindkettőjüket lelövöm!

Így sikerült megfélemlíteni őket, s kereket oldhattak a Szent István park irányában. Ilyenformán részleges eredménnyel ugyan, de mégis baj nélkül zárult az első vállalkozás.

Mindenesetre azt már a bemutatkozáskor láttuk: a csoportnak nem lesz kenyere a kézigránát. Észrevételünk később be is igazolódott. Ettől fogva a csoportot más területen használtuk fel, ahol jó munkát is végzett. Derék csoport vált belőlük. Első alkalommal Huru és Mocsár szereplése nem volt kielégítő, ezért újra próba elé állítottuk őket. Feladatul kapták a Szent István körút 2. szám alatti nyilas székház „kézigránátolását", de ez az

akció sem járt kellő eredménnyel. Csoportvezetőjük ezért mindkettőjüket megrótta.

Jó néhány héttel később Tér és Mocsár az Üllői úton a Ludovika-kertnél motorkerékpárról dobtak kézigránátot egy robogó német teherautóra. Az autó nagy füstfelhő és még nagyobb kiabálás közepette azonnal megállt. Üldözésre nem került sor.

Röviddel ezután Laci csoportjának olyan feladat jutott osztályrészül, amely – ha sikerül megoldani – rendkívül nagyot lendíthetett volna a nemzeti ellenállási mozgalom előbbrejutásán, s talán a magyar demokratikus mozgalmak több kiváló harcosa megmenekült volna a deportálástól.

Politikai foglyainkról volt szó.

Mint ismeretes, Hitlernek egyik fő követelése volt a Szálasi-kormánytól politikai foglyaink kiadatása. Mi sem természetesebb, hogy Szálasi, mint gazdájának s parancsolójának minden utasítását, ezt is maradéktalanul, sőt túlbuzgó módon teljesítette. Hálából október 15-ért, még a rabkórházakban fekvő, nem szállítható beteg politikai foglyokat is kiadta Hitlernek, holott ezt a nemzetközi törvények is tiltották. November első napjaiban kiürítették a Rökk Szilárd utcai politikai tábort, utána a Margit körútról is elvitték a politikaiakat. Részben marhavagonokba zárták, részben gyalog indították őket útnak: oszlopban öregeket, férfiakat, nőket – a „békepártiakat" s az ellenállási mozgalom annyi kipróbált és bátor lebukott harcosát. Egyik este háziasszonyom ar-

ról számolt be, hogy aznap üzlete előtt, a Majláth utcában hosszú, különös menet vonult végig a városból kifelé erős katonai kísérettel: férfiak, asszonyok, öntudatos, intelligens arcú emberek, munkások, egyesek jól öltözötten, néhányan mezítláb és lábukból csorgott a vér. Azonnal rájuk ismertem.

Két nap múlva felső kapcsolatomtól értesítést kaptam, hogy a Kommunista Párt felderítőket küldött ki a komáromi országútra a vonuló politikai foglyok felkutatására. A komáromi országúton akkor valóságos emberáradat vonult: emberek, akiket nyilas fegyveresek és a magyar katonák hosszú oszlopokban hajtottak ki Németországba, a történelem legembertelenebb deportációjába. Oda indították útnak politikai foglyainkat is. Magam a legmozgékonyabb csoportunkat, a Szir-csoport mindhárom tagját kiküldtem a komáromi országútra politikai foglyaink felderítésére. A csoport tagjai „bringájukon" egészen Komárom városáig jutottak el. Egyben utasítást kaptam arra is, hogy a többi csoportból szervezzek fegyveres különítményt, amely a felderítés alapján rajtaüt az oszlopon, s kiszabadítja foglyainkat. Laci csoportját alakítottam át erre a feladatra. Két motorkerékpárt szereztem számukra, azonkívül két géppisztollyal is felszereltem őket. Zsebükben pisztoly s vagy huszonöt kézigránát. Feladatuk – egy másik, gépkocsis társasággal karöltve – az volt, hogy üssenek rajta a meneten, a foglyokat kísérő katonákat fegyverezzék le, s az így keletkező zűrzavarban a menetet

zavarják széjjel: menjen, ki merre lát. A párt utasítására Lacinak három nevet kellett hangosan kiáltania, s ha azok jelentkeznek, motorra vagy autóra kapni őket. Az egyik *Lupták János* volt. (Később – a felszabadulás után – tudtam meg, hogy Lupták János Kádár János elvtárssal, az illegális Kommunista Párt Központi Bizottságának tagjával azonos, aki lebukásáig a fegyveres katonai csoportok harcainak legfelsőbb irányítója volt.) Lupták illegális nevén pár héttel előbb került a Margit körútra, ahol azonban semmi eszközzel sem tudták kivenni belőle igazi nevét. Horthyék egyébként október elején, amikor az első Veesenmayer-demars idején egy pillanatra szelídebb húrokat pengettek és – úgy tűnt – a budapesti munkássággal akarnak kapcsolatot teremteni, őt keresték tűzön-vízen keresztül. Nem tudták – s ez mennyire tragikomikusan jellemezte Horthyék ellenforradalmi korlátoltságát –, hogy az annyira keresett ember – az ő börtönükben sínylődik! Lupták János megmentésén kívül utasítás volt arra is, hogy ki kell hozni a menetből *Fehér Zsuzsannát* és *Pintér Marianne*-t, akik hosszabb időn keresztül végezték a Békepárt falusi röpiratainak postázását, s a nyár folyamán lebuktak.

A Laci-különítményt teljesen felszerelve indítottam útnak aznap reggel kilenc órakor a Széll Kálmán térre. Ott volt a gyülekező fél tízkor. A részleg többi tagja is mind megjelent. Sajnos, a legfontosabb személy, a felderítő, nem érkezett vissza. Így a különítmény sem indulhatott el

expedíciós útjára. A Szir-csoport tagjai több napos viszontagságos országúti kerékpározás után visszajöttek ugyan, de nem találták meg a politikai foglyokat. Mint utóbb kiderült, a politikai foglyok valóban jártak a komáromi országúton. De már napok óta – szerencsétlenségükre épp a felderítések idején – Piliscsabán voltak szigorú őrizet alatt, s ott tartották őket még jó néhány napig. Ezért nem találkozhattunk velük a komáromi országúton. Meghiúsult vállalkozásaink közt – meg kell állapítanom – ez volt a legszomorúbb...

Itt kell megemlítenem, hogy akkoriban szereztünk tudomást arról is, hogy Vác és Budapest között a nyílt vasúti pályán egy vagy két leplombált vagon hányódik, s abban politikai foglyok vannak. Megbízást adtam ennek felderítésére is. Marótot jelöltem ki a feladatra, akinek egy motorkerékpárossal szorosan a vasút mellett kellett volna felfelé mennie egészen Szobig, s az állomáson érdeklődnie a két vagon felől. Egy *Béla* nevezetű fiatalember, akit kirendeltek a szállításra, sajnos nem jött ki sem az első, sem a második biztosító találkozóra. Rajta múlt, hogy a felderítés elmaradt.

Később kiderült, hogy a két vagon valóban ott volt kint a nyílt pályán vagy tizenkét napig a bezárt elvtársakkal, s csak egyetlen öreg katona őrizte őket...

AKCIÓINKAT JOBBAN MEGALAPOZZUK

A kézigránátos akciókat lassan túlhaladta az idő. Rájöttünk, hogy ezekkel az akciókkal nem nagyon tudunk komoly károkat okozni a fasisztáknak, s ezenkívül propagandisztikus szempontból sem érjük el velük a kívánt hatást. A frontok közeledtével s a háborús válság élesedésével ugyanis, a pesti lakosok már fel sem igen vették, ha az útvonalakon esténként egy-egy kézigránát robbant. Augusztusban, az akkori viszonylagos csendben óriási port vert fel a Wesselényi utcai német laktanya ellen végrehajtott kézigránátos merénylet. Novemberben egy kézigránátos akció már meg sem kottyant az embereknek.

Most már valóban elérkezett a nagyobb akciók: a robbantásos akciók ideje.

A Kommunista Párt vonalán a régi forrásból újra csöppent némi anyag, egy *Balázs* illegális nevű fiatalembertől. Tőle összesen csak mintegy féltucat fél kilogrammos anyagot (trinitrotoluolt) kaptunk. Viszont kaptunk bőven elektromos gyújtófejet, gyújtózsinórt, gyutacsokat.

Újra megkezdhettük a robbantásokat!

Komoly problémánk volt a robbantásnál a gyújtás megoldása. Dörzsgyújtós angol zsinórral

hosszabb – negyven perces vagy több órás – időtartamra nem lehet időzíteni. Másik hátránya, hogy a gyújtás pillanatában mintegy tizenöt cmes lángot lövell ki, amely este elkerülhetetlenül felhívja magára a figyelmet. Viszont kényesebb és nagyobb robbantásoknál idő kell a színhelyről való eltávolodásra, s éppen olyan fontos az is, hogy a leleplező fényt kiküszöböljük. Bármennyire is bátor emberek voltak gárdistáink, az egyáltalán nem lehetett a célunk, hogy lebukjanak, ellenkezőleg: mindenáron igyekeztünk megvédeni őket, a lehető legnagyobb oltalom biztosításával.

Ezért kellett törnünk a fejünket olyan időzített gyújtószerkezet összeállításán, amely nem ad fényt, és hosszabb időre tetszés szerinti időre – rögzíti a robbanás bekövetkezését, amikorra végrehajtó emberünk nyugodtan kiér a veszélyzónából. Erre legalkalmasabbnak kínálkozott a vegyi úton való gyújtás.

Ebben legnagyobb fantáziája ismét a Marótcsoportnak volt. Egyébként őket is bíztuk meg az ilyen praktikus szerkezet kitalálásával. A diplomás-csoportnak most különösen nagy hasznát vettük. Marót hamarosan összeállított egy szerkezetet, amely már működött is valahogy. Üvegcse aljára puskaport helyezett el, arra kevés cukrot, rá káliumklorátport, az üvegcsét vattával gyömöszölte teli s a tetejébe kénsavat öntött. A kénsav elég lassan nedvesítette át a vattát - két-három perc alatt –, s amikor a nedvesség elérte a káliumklorátot, az hirtelen hőt fejlesztett, ettől a

puskapor meggyulladt, s robbantotta az üvegcse végére ráhúzott gyutacsot. Ez volt az időzített szerkezet: két-három percre lehetett vele időzíteni. Elég kezdetleges, de már valamennyire használható szerkezet volt!

E meglehetősen primitív szerkezettel mégis sikerült robbantanunk, így például a Miksa utcában. Alig volt azonban idő a német katonai autótól való eltávolodásra – húsz lépésnyire már robbant is. Más alkalommal viszont – a Nemzeti Szálloda előtt – felmondta a szolgálatot. Elmúlt tíz perc, húsz perc és még semmi. Feszült percek. Akciógárdistáinkat a veszélyes, idegtépő pillanatokban sem hagyta el a partizán-humor. Véső azt ajánlotta Marótnak:

– Adok neked fél kiló szőlőt, ha elhozod a csomagot.

Marót habozás nélkül visszament a német kocsihoz. Sikerült is kijátszania az őr éberségét és elemelnie a robbanóanyagot. Ez azonban csak a kisebbik veszély volt. A nagyobbik az, hogy a vatta bármely pillanatban átázhatott és a csomag Marót kezében vagy zsebében robbanhatott volna. Szerencsére ez ezúttal nem következett be.

Amit akartak, mindenesetre sikerült elérniük: megtakarítottak egy adag robbanóanyagot – akkor még nagyon kevés volt belőle.

Persze azt már mondanom sem kell, hogy Marót megkapta a fél kiló szőlőt. Mire közösen, jó étvággyal elfogyasztották, elmúlt az éppen nem veszélytelen akcióval járó idegfeszültség is.

Rá kellett jönnünk, hogy a káliumklorátos

vegyi gyújtású módszer megbízhatatlan és életveszélyes is. Egy alkalommal Marót kezében kísérletezés közben robbant fel a káliumklorát egy kis kapszliban, de szerencsére csak kisebb karcolásokat okozott. No azért ez már mégiscsak sok: gyorsan el is vetettük az ócska szerkezetet.

Új szerkezeten kellett törnünk fejünket.

Ismét Balázs segített ki bennünket, mint később is annyi alkalommal. Ő szállította addig is a robbantáshoz szükséges anyagot, s most is hozott vagy húsz darab elektromos gyújtófejet. Ez egészen új alapokra fektette akciónkat, s széles lehetőségeket nyitott számunkra a továbbiakban: ennek segítségével akciócsoportjaink ezután valamennyien átállottak a robbantásos vállalkozásokra.

A Marót-csoport a következő szerkezetet állította össze: zseblámpaelem, vezeték, elektromos gyújtófej, gyutacs és robbanótest. Ebben a formájában vonatkisiklatásra látszott alkalmasnak. Így is próbáltuk ki.

Még október végén alapos felderítés után két pontot szemeltünk ki kisiklatásra: az egyiket a Rákospalota–Újpest és Göd közötti szakaszon, másfél kilométerrel Újpest előtt, a másikat Rákoskeresztúr mellett, mindkét helyen kanyarban. Az előbbit Marótnak, az utóbbit Szirnek kellett végrehajtania, egyidőben. Első alkalommal egyiknek sem sikerült.

Marót szabályszerűen felrakta a szerkezetet a kanyarban a vasúti sínpár külső oldalára. A drótvezetéket is gondosan elhelyezte. A drótvezetékre

rászaladó mozdonykeréknek kellett volna az áramkört zárnia, az áramkör záródásával előidézett elektromos szúrólángnak gyújtania a gyutacsot és robbantani a gyújtótestet. Marót éppen befejezte a szerelést, máris hallotta a közeledő vonat zakatolását. Éppen hogy annyi ideje volt, hogy leszaladjon a töltésről és felkapaszkodjon a mellette futó műútra, mikor a vonat már át is szaladt a szerkezeten és – nem robbant. De még jobb is, hogy nem robbant. A vonat ugyanis oly hamar jött, hogy Marótnak nem volt ideje jobban eltávolodni, még a közeli fasorban elhelyezett kerékpárját sem tudta volna elérni, s a robbanásnál könnyen baj érhette volna. Azonkívül ekkor – este fél nyolc volt – olyan sokan jártak még az országúton, hogy robbanás esetén biztos lett volna a lebukás is.

Ennek pedig semmi körülmények között sem volt szabad bekövetkeznie, sem most, sem más alkalommal!

Ugyanitt Marót még két ízben kísérelte meg a robbantást. Azonban oly későn jött a vonat, hogy nem sikerült ellenőriznie a vállalkozás sikerét.

Azonos időben Ostor is végzett robbantást a Rákosrendezőnél, az Északi-főműhely melletti kanyarban. Ezt a robbantást sikerült ellenőrizni. A baj csak az volt, hogy a német szerelvény nagyon lassan cammogott, s így nem dűlt ki a mozdony, csak hirtelen megállt. Második és harmadik kereke közt szakította ki a robbanás a vasúti síneket. Ostor négyszáz méterről figyelte a fejleményeket, és a robbanás után visszament a

helyszínre. Nagy kiabálás volt mindenfelé, különösképpen – érthetetlenül – éppen a vasutasok voltak a legdühösebbek:

– Aljas kommunisták... aljas szabotálók... – ordították torkuk szakadtából. Ostor szomorúan állapította meg, hogy a huszonötéves ellenforradalmi nevelés sajnos eredménnyel járt, hiszen éppen nekik kellett volna jó példával elöljárniuk a hadiszállítások szabotálásában. Ezt várta tőlük a budapesti munkásság, de az egész demokratikus közvélemény is...

Szirnek Rákoskeresztúron sem először, sem másodszor, de harmadszor sem sikerült a robbantása. Sőt utoljára, nagy bosszúságunkra, még kint is felejtette a szerkezetet a vasúti síneken. Attól tartottunk ezek után, hogy az elektromos gyújtófej felfedezése dekonspirálólag hat. Ezúttal Szir nem dicséretet, hanem kemény bírálatot kapott a pártvezetőségtől.

Közben a Marót-csoportnak sikerült egyik pasaréti villából nagyobb mennyiségű (mintegy harminc kiló) dinamitot szereznie, s ami számunkra még értékesebb volt: vele együtt vagy hatvan darab lengyel gyártmányú időzített szerkezetet. A villából egyébként éppen kellő időben hozták el a dinamitot, mert két nappal később a villabeliek lebuktak. Az említett szerkezet hosszú, ceruza alakú volt, amiért mi el is neveztük „ceruzának" – ez volt a fedőneve.

A „ceruzákat" egy darabig nem tudtuk semmire sem használni. Nem ismertük rendeltetésüket. Találtunk ugyan mellettük egy lengyel nyel-

vű írást, de azt nem értettük. Végül is sikerült valakivel lefordíttatnunk. Kiderült, hogy a ceruza időzítő szerkezet, amelyet bányarobbantáskor használnak. Amikor az üvegcsében levő drótszálat a beletöltendő erős anyag elmarja és elszakad, a rugó akkor csap rá a gyutacsra – így következik be a robbanás. Igen ám, de a vegyi anyag a drótot csak huszonnégy óra alatt marta el. Bányarobbantásra megfelelt ilyen hosszútávú időzítés, nekünk azonban nem.

A „ceruzákat" mégsem dobtuk el. Mindentudó vegyészmérnökünknek, Vésőnek eszébe jutott, hogy valahol olvasott az acetonos-celluloidos módszerről. Állítólag az amerikai repülőbombák időzítő szerkezetét is erre a rendszerre építették. Fogta magát és átalakította a „ceruza" szerkezetét új elgondolása szerint. A konstrukciót kipróbálta és – sikerült. Az ötletes szerkezet alapján azután házilag mi magunk készítettünk minden eddiginél jobb és teljesen megbízható, a celluloid vastagságával tetszés szerinti időre beállítható vegyi gyújtású időzített szerkezetet. Ez teljesen megváltoztatta valamennyi későbbi akciónkat.

Tartalékunk volt bőven – a hatvan darab lengyel ceruzából sokáig futotta. Véső házi boszorkánykonyhájában mindig annyi darabot alakítottunk át az új rendszerre, amennyire éppen szükségünk volt.

A szerkezetet Véső és Ostor csinálták, később a csoport negyedik, ekkor bekapcsolódott új tagja, Bottyán is. A Marót-csoport valamennyi tagja megtanulta a gyártását. Véső és Bottyán a Chi-

noin vegyészeti gyár mérnökei voltak, s innen „szerezték" az acetont, celluloidot, üvegcséket, forrasztó szerszámokat, mindazt, ami a komplikált szerkezet előállításához szükséges volt.

A dinamittal s az új szerkezettel a csoport mindenekelőtt német autókra pályázott. A vegyi úton, láng nélkül gyújtó s tetszés szerinti időre beállítható új szerkezettel szinte veszély nélkül lehetett az autókra az anyagot felrakni. Legszívesebben a motorház mellé tettük, vagy a hátsó kettős ballon alá. Sikeres akcióink voltak a Magyar utcában, a Semmelweis utcában, a Miksa utcában, a Szent István körúton, a Szondi utcában. Ez utóbbinál az olaj tüzet fogott s az egész autó elégett. Géppisztolyos német őrség is állott az autó közelében, mégis sikerült azt az orruk előtt felrobbantani!

November vége felé megkezdték Budapest kiürítését.

Szálasiék az ausztriai Salzburg környékére akarták kitelepíteni Budapest népét. A Kommunista Párt a főváros dolgozóit röpcédulákon szólította fel az aljas terv meghiúsítására: „Budapest népe! Ne hagyjátok magatokat deportálni! Védjétek meg Budapestet! A közeledő Vörös Hadsereggel együtt szabadítsátok fel fővárosunkat!"

December elején Beregffy, a nyilas hadügyminiszter Budapest egész férfilakosságát – tizenhattól negyvennyolc évig – behívóparanccsal akarta nyugatra hajszolni. „Egy tapodtat sem Budapest-

ről! Egy tapodtat sem az országból! Egy magyarnak sem szabad eleget tenni az árulók behívó parancsának!" – bátorította röpirataiban a főváros elgyötört lakosságát ezekben a nehéz napokban a Kommunista Párt.

Csepel népe megmutatta, hogyan lehet sikerrel harcolni a kényszerkiürítés ellen. A csepeli munkások a rendőrség, a katonaság és a közigazgatás vezetőinek egy részével szoros nemzeti egységben – megakadályozták a kiürítési parancs végrehajtását. Csepel népének egységes ellenállása meghiúsította a hazaárulók szándékait: a kiürítést „el kellett halasztaniuk"...

A Marót-csoport is „beleszólt" a főváros kiürítésébe, s tőle telhetően hozzájárult ennek a gyalázatos tervnek a megakadályozásához. Ebben az időben a hitleristák és a nyilasok úgy viselkedtek, mintha már ki is ürítették volna a várost: az utcákat felszaggatták, a fontosabb utcatorkolatoknál tankcsapdákat állítottak, s égnek meredező vasbeton-tüskékkel és vasrudakkal éktelenítették el az úttesteket. Az aszfalt feltöréséhez, az utak felszaggatásához többhelyütt elektromos kompresszorokat használtak. Egy ilyen kompresszort szemeltek ki a Marót-csoport tagjai a Kígyó utcában, a piarista rendházzal szemben. Fel is robbantották annak rendje-módja szerint, az új acetonos-celluloidos időzített szerkezettel.

Ennek szintén nagy híre járt a városban, és bátorítást adott a sok-sok megfélemlített, becsületes, fővárosa, otthona pusztulásáért vérző szívű magyar hazafinak.

„ANYAGVÉTELEZÉS" AZ ÚJPESTI HÍDNÁL

A dinamit csakhamar kifogyott. Szerencsére sikerült újabb forrást találnunk, amely sokkal jobb volt az eddiginél, sőt később oly bőven ontotta az anyagot, hogy elláthattuk volna belőle fél Budapestet „trikettővel".

Az új forrást szintén a Marót-csoport szerezte, egy derék nemzeti érzésű zászlós segítségével, aki civilben szintén mérnök volt, s az egyik műszaki századnál teljesített szolgálatot. Az osztagnál rengeteg robbanóanyag tárolt, s az osztagnál magának zászlós barátunknak is robbantás volt a feladata. Egyelőre csak pár darab trikettőt kaptunk tőle, amelyekkel német autókat robbantottunk. Előbb fel kellett bátorítanunk magát a zászlóst is, aki egyre inkább felengedett s egyszer csak közölte, hogy félretett számunkra Alagon több mázsa anyagot, amely kint tárolt a szabad ég alatt. Sajnos, nem volt megfelelő katonai írással ellátott teherautónk, így nem tudtunk keresztülmenni a Budapest körüli katonai zárógyűrűn, s nem tudtuk elérni az orrunk előtt heverő kincset... Zászlósunkat ezután Dunaföldvárra vezényelték azzal a paranccsal, hogy az ott levő robbanóanyagraktárt a frontok közeledésével robbantsa fel. Itt

még nagyobb lehetőség állott előttünk. Somogyi Imre írón keresztül sikerült is beállítanom egy derék nagykőrösi gazdalegényt, S. Hegedüs Lászlót, aki vállalkozott arra, hogy parasztszekérrel kimegy Dunaföldvárra, s lebonyolít onnan egy „komolyabb" fuvart. Időközben a zászlóst visszavezényelték Budapestre, s osztagát az újpesti híd védelmével bízták meg. Ekkor jött el a mi időnk!

A németek már ekkor rengeteg robbanóanyagot raktak fel az újpesti hídra. Ezt mi rendszeresen megdézsmáltuk: zászlósunk innen időnként ellopott egy-egy láda robbanóanyagot s félrerakta számunkra. Mikor egy fuvarra való mennyiség összegyűlt, üzent Marótnak, hogy mehetünk érte.

Most az volt a legfőbb gondunk, hogy honnan veszünk szállítóeszközt. A másik meg: hogyan hozzuk el a robbanóanyagot, anélkül hogy a zászlóst ne fedjük fel. Védenünk kellett őt is.

A terv és végrehajtása a következő volt: egy vezérkari százados nevében, aki egyébként egy héttel azelőtt állt át a fronton a szovjet seregekhez, hamis telefonparancsot adtam le egy belvárosi utcai telefonfülkéből az I. hadkerület egyik műszaki szállító oszlopának. A telefonparancsban az állott:

– A szállító oszlop egy gépkocsit délután három órára állítson elő a Csanády utca és a Váci út sarkára. Ott várni fogja egy X. Y. nevű honvédelmi munkaszolgálatos mérnök, akivel együtt az újpesti hídtól „műszaki anyagot" szállítanak szóbeli parancsban megjelölt helyre.

Délután három órakor a katonai autó valóban meg is jelent a fenti helyen két bakával, ahol már ott várta az X. Y. nevű honvédelmi munkaszolgálatos mérnök, aki – nem volt más, mint Marót. Pár órával e találkozó előtt Marótot elláttam a megadott névre szóló hamis katonai paranccsal, s hogy még biztonságosabban mozoghasson, ugyanilyen névre állítottam ki számára hamis polgári személyi lapot is. A hamis katonai parancsban arra utasítottam az újpesti hídnál szolgálatot teljesítő század parancsnokságát, hogy a parancsban megjelölt honvédelmi munkaszolgálatos mérnöknek utaljon ki nyolc mázsa robbanóanyagot, ezer méter gyújtózsinórt és kétezer darab gyutacsot.

A délután három órai randevú az autósokkal simán lezajlott. Marót az elkészített papírokkal igazolta magát, s az autót elvezényelte az újpesti hídnál levő szigetre. A hídnál felraktak nyolc mázsa robbanóanyagot, hozzá ezer méter gyújtózsinórt és kétezer darab gyutacsot!

Sikerült simán az elszállítás is. Itt még egy probléma adódott: hogyan rakják le az utcán az anyagot úgy, hogy az autót kísérő bakák semmit meg ne szagoljanak. Ezt úgy oldottuk meg, hogy az anyag elraktározására kijelölt ház közelében – a XIV. kerületben – egy út melletti kis rétre rakatták le a ládákat. Ekkor már besötétedett. Mi épp ezt vártuk. Úgy irányítottuk a munkát, hogy mire lerakásra kerül a sor, besötétedjen. A beálló sötétség ugyanis jó védelmet nyújtott a járókelők kíváncsiskodása ellen. A lerakodáskor esetleg kér-

dezősködő bakák kíváncsiságát is el kellett altatni. Marót itt ügyesen feltalálta magát, s megelőzte a kérdezősködést. Azt mondta nekik, hogy innen parasztszekerek fogják elvinni a robbanóanyagot, már itt is kellene lenniük, s azok fogják innen tovább vinni a kijelölt helyre, ahol az úttestbe építik majd be. A katonák ezt szó nélkül tudomásul vették. Sőt igen jó kedvre hangolódtak, amikor menetlevelükbe Marót kétórai szabad eltávozást jegyzett. Ez volt szegényeknek – a fizetésük...

Hátra volt még az utolsó fejezet, a raktárba való beszállítás.

A Marót-csoport másik tagja, Ostor, már jóval előbb ott ólálkodott a közelben egy kézikocsival. Felrakták egyszerre az egész zsákmányt. Túl nagy volt az áldás: a rakományt még csak meg sem tudták mozdítani, a felét vissza kellett rakni a földre. De még a felét is alig sikerült behúzni. Ostor húzta be, aki ekkor éppen sárgaságban betegeskedett, s így éppen nem volt „ereje teljében". Marót addig kint vigyázott a másik felére. Végül a másik felét is beszállították.

De ezzel még nem ért véget a nap! Egy rakományt még aznap késő este el kellett szállítani, s a kijelölt találkán átadni a Laci-csoportnak. Mikor a jól megrakott kézikocsit a kapun kifelé vonszolták, nem várt s majdnem végzetessé vált bonyodalom támadt. A zuglói ház udvarára ugyanis aznap két kincstári kocsit szállásoltak be. Tiszántúlról jöttek, tele voltak rablott holmival. Éppen amikor a fiúk nagy keservesen vonszolták

a kiskocsit a kapu felé, a két kincstári autó parancsnoka, egy nyegle főhadnagy azzal állított oda eléjük, hogy egészen biztosan az ő holmijai vannak a kocsin, mert azokat megdézsmálta valaki. Egyre csak erősködött, s mivel a sötétségben nemigen lehetett látni, oda akart lépni a kézikocsihoz, hogy közelről megnézze a rakományt. No hiszen egyéb sem kellett volna! A letakart kiskocsin nem szőnyeget és hasonló „szajrét" talált volna, hanem ládákat, s rajtuk olyan felírást: „Kincstári tulajdon. Robbanóanyag." Meleg pillanatok! Itt csak a partizán lélekjelenléte segít. – És segített is.

Marót a sötétben elővette jó kis Frommer-pisztolyát s kibiztosította lövésre készen. El volt szánva: ha a tiszt odalép a kézikocsihoz, keresztüllövi. Utoljára még egy kísérletet tett, s erélyesen rákiáltott a tisztre:

– Értse meg kérem, szüleim edényei vannak a kiskocsin. Konyhafelszerelései...

Az energikus hang, úgy látszott, hatott, mert a főhadnagy mégiscsak engedett, s távozott. Az ő szerencséjére is...

Miután ez a viharfelhő is elvonult, sikerült a garázsban az anyagot biztonságba helyezni! Utána Marót bejött a városba, és az akció sikerességét jelentő keresztet kitette a kijelölt plakátra.

Állítom, hogy az egész őszi harci szakasz alatt nem volt számomra kellemesebb érzés, mint amikor este fél tízkor a megbeszélt plakáton, az odahulló gyér fényben megpillantottam a ceruzával odarajzolt keresztet...

Másnap a Kommunista Párt Katonai Bizottsága nevében mindkettőjüket, mindenekelőtt Marótot eredményes és bátor, igazi partizánmódra végrehajtott vállalkozásukért újra dicséretben részesítettem.

Az új anyaggal azonnal nagyobb akciókba fogtunk. Budapest villanyvilágítását s áramszolgáltatását akartuk hosszabb-rövidebb időre megszakítani. Ezzel az akcióval főképpen propagandisztikus cél vezetett bennünket. Felhívás, újabb felhívás akart ez lenni részünkről a nyilas uralommal való szembeszállásra! Azt határoztuk el, hogy Budapest határában felrobbantjuk a bánhidai áramszolgáltató vezeték egyik tartóoszlopát. Ezáltal a vezetékeket összeszaggatjuk s többkevesebb időre – kijavításukig – megakasztjuk az áramszolgáltatást. Az óbudai temetőnél, a Bécsi út mellett kiszemeltünk egy hatalmas, vasból való sarokoszlopot. Előbb alaposan szemrevételeztük a helyet. Katonai szakértőnk is kiment, s annak véleményezése alapján készítettük el a robbantási tervrajzot. Az akció végrehajtására ezúttal is Marótot jelöltük ki. A végrehajtás ideje: vasárnap este! Marót mintegy húsz kilónyi robbanóanyagot szerelt a sarokoszlop négy tartóoszlopára, dróttal összekötötte a csomagokat, s a vezetékrendszerbe beépítette az acetonos, újfajta időzített gyújtószerkezetet, negyvenperces időzítéssel.

A robbanásnak előírás szerint este fél hétkor kellett volna bekövetkeznie. Elmúlt fél hét, elmúlt hét, sőt fél nyolc is. Robbanás? Semmi!

Kezdtem elkedvetlenedni: újabb sikertelen akció... Fél nyolc után elkezd vibrálni a villanylámpa, apró szünetekkel akadozni a világítás. Azonnal sejtettem, hogy az akció sikerült. Néhány pillanat múlva pedig meghallottam a tompa dörrenés hangját is. Azután végképp kialudt a villany. Majd kiugrottam a bőrömből. Gyorsan ki kellett mennem a szabadba, oly feszült volt számomra a pillanat, hogy bent a lakásban szűk lett a levegő. Odakint szabad teret engedhettem felszakadt jókedvemnek. A robbanás fél kilométernyire volt tőlem, s színhelyén bizonytalan, apró fényeket láttam imbolyogni. Mint később kiderült, az elszakadt s egymásra csapódó áramvezetékek kisülései voltak... Odabent gyertyát gyújtottunk. Háziasszonyom meggyújtotta a vastag, zsíros családi gyertyát. Máskor oly kibírhatatlan kormos-füstös bűzét most mennyei illatnak éreztem. Mintegy félóráig kuksoltunk a gyertya mellett, amikor újra felgyulladt a villany.

Budán mindenütt megszakadt a világítás, Pesten is a legtöbb helyen. Megszakadt a rádióadás is, amikor éppen Szeleczky Zita – az „isteni Zita" – süvítette mikrofonba az uszító nyilas felhívásokat a kitartásra s újabb erők bevetésére a németek vágóhídján.

Nekünk a felhívásra – ez volt a válaszunk!

Másnap reggel megtudtam, hogy a csomagok felszerelése a sötétben igen körülményes volt, a drót rövidnek bizonyult, s ezért késett egy órát a robbanás. A robbanás bekövetkezésekor, a fény

kialvásakor Marót már otthon volt, s zuglói lakásán nyugtázhatta vállalkozása sikerét.

Elhatároztuk, hogy megismételjük az akciót. De most már egyidejűleg robbantjuk a mátraházi vezetéket is.

A bánhidai vezeték robbantását ezúttal Pesthidegkúton terveztük. Itt szemeltünk ki egy tartóoszlopot. A mátraházi vezeték robbantását Kispest határában találtuk legalkalmasabbnak. A bánhidait újra Marót robbantotta, sikerrel. A mátraházit Ostor kapta. Ez szintén robbant, csakhogy a tartóoszlop nem zuhant le. Kirobbant ugyan az alja mind a négy lábán, de utána, mintha mi sem történt volna, nagy nyugalommal szépen visszazökkent eredeti helyzetébe. A vezetékek odafönt függve tartották. Itt történt, hogy a csomagoknak a tartóoszlopokra való felerősítésekor rövid lett a drót, s Ostornak végül is cipőfűzőjével kellett azt pótolnia.

Ostor másnap este újból alaposan megpakolta ugyanezt az oszlopot. Most is robbant, de – most sem dőlt ki. Harmadnapra már fegyveres katonák őrizték az oszlopot. Fiatal barátunkat már a dac sem hagyta nyugodni, s újra megkísérelte az akciót. Kijátszotta a katonák éberségét, és – szinte orruk előtt – újra megpakolta az oszlopokat vagy tizenkét kiló anyaggal. Ez is robbant. De úgy látszik, ez az egy oszlop végképp meg volt babonázva, mert most sem dőlt ki. Ezután már nem háborgattuk.

Pár nappal később kapcsolatba léptünk egy elektromos szakértővel s attól hallottuk, hogy a

mátraházi vezeték már régen elkészült ugyan, de áram még nincs benne. Még ha sikerrel járt volna akciónk, akkor is hiába szakítottuk el a vezetéket. Nem mondom, csúful megjártuk. A hírre egy kicsit elrestelltük magunkat. De „zabosak" is lettünk, mert vagy negyven kiló robbanóanyagunkba került a mátraházi vonal hiábavaló döngetése.

Ugyanakkor másik szakvéleményt is hallottunk. Azt, hogy a bánhidai vonal Budapest áramszolgáltatásának csak körülbelül egyharmadát adja. Annak megszakadása esetén a kelenföldi és újpesti centrálék hamar átkapcsolhatnak – mint ahogyan a bánhidai vezeték első robbantásakor is történt –, s az áramszolgáltatás hosszabb ideig tartó szüneteltetésére nem kerülhet sor. Felhagytunk tehát a bánhidai vonal robbantásával is. Most új területre tértünk át: a vasútra.

A VASÚTI AKCIÓK

Most már bőven rendelkeztünk robbanóanyaggal, biztonságos időzített szerkezetekkel, akciócsoportjaink is megszerezték a kellő robbantási gyakorlatot. Így e nehezen megszerzett, de most már biztosan rendelkezésre álló feltételek birtokában nagyobb dolgokra is gondolhattunk. Úgy véltük, hozzáfoghatunk a hatékonyabb tömegakcióhoz is: a tömeges robbantáshoz. Első ilyen akciónk célja az volt, hogy a déli összekötő vasúti híd és a Kelenföldi pályaudvar közötti vasúti pályavonalat egyidőben sok helyen felrobbantsuk.

Az újpesti összekötő vasúti híd egy angol légibomba-találat következtében már a nyár folyamán használhatatlanná vált. A Dunántúlról jövő német hadi utánpótlás számára csak egyetlen vasúti híd, a déli összekötő vasúti híd állott rendelkezésre, ezen bonyolódott le a Budapest alatt álló német front utánpótlása. Ennek az utolsó utánpótlási vonalnak fontosságát még növelte az a körülmény, hogy a frontok ekkor már Vecsés alatt állottak.

Erre az utolsó ütőérre akartunk mi most minél érzékenyebb csapást mérni.

Az akció végrehajtásához igénybe vettem mindhárom csoportom valamennyi tagját. November második hetében történt. Vasárnap délben kapták meg a csoportok a feladatot: három órán belül fel kell deríteni a terepet. A Marót-csoport kapta a Fehérvári és a Horthy Miklós út közötti, a Laci-csoport pedig a Horthy Miklós út és a Kelenföldi pályaudvar közötti szakaszt. Délután négykor kapták meg az előre elkészített s felszerelt robbanóanyagot. Mindenki két csomagot kapott, két darab negyven-negyven dekás „szappant", ezenkívül a robbanóhatás erősítésére egy-egy dinamitrudacskát. Az időzített szerkezetet húsz percre állították be, ami elég rövid idő, de ésszerűtlen lett volna az időtartamot növelni, mert egy közben áthaladó vonat bizonyára elkotorta volna a csomagokat a sínek mellől. Éppen ezért szigorú utasítást adtam a csoportvezetőknek, hogy a végrehajtás kitűzött időpontjától – este fél hétkor kellett felrakni a sínekre a robbanóanyagot – maximálisan csak tíz percnyi eltérés engedélyezhető. Nagyobb eltérés ugyanis azt eredményezhette volna, hogy az eleje már robban, amikor utolsó emberünk még mindig fenn van a töltésen szerelés közben – ami könnyen lebukást vonhat maga után. Aki viszont vasútrobbantásnál bukik le – tudtuk –, biztos lehet abban, hogy még aznap falhoz állítják...

A felállás rendben megtörtént. Mindnyájan egyenletesen száz méterre állottak fel egymástól. Ködös, fagyos este volt, amikor a hang sokkal messzebb terjed, mint máskor. Szinte éreztük,

hogy „hangos" a csend. A csepeli gyárak, a Kelenföldi pályaudvar csikorgó, fémes, otthonos zajai mintha a szomszédból hallatszottak volna. Vigyáznunk kellett, nehogy zajt üssünk s a ködös levegő messzire elvigye apró neszeinket.

A Marót-csoportnak simán ment a felrakás. Lehasalva dolgoztak a töltés tetején, nehogy észrevegyék őket. A sín mellett kikapartak egy kis gödröt, oda fektették a negyven dekás „szappant", s alája dugtak „pótlékként" egy dinamitrudat, hogy robbanáskor felfelé görbítse a síneket. Utána az utcáról magukkal hozott téglával odaszorították a sínhez a robbanóanyagot, hogy ezzel is fokozzák a robbanás erejét. Alighogy leértek a töltésről, a Budafoki úti aluljáró felől nemsokára robbant az első szerkezet, síndarabok fütyültek a levegőben és a légnyomás felbillentette Marót kalapját. Az történt, hogy az egyik „ceruza" úgy látszik felmelegedett a zsebben a test melegétől, és az aceton hamarább marta el a biztosító cellulóze-lemezkét. Így következhetett be az idő előtti robbanás. A többi csomag szabályszerűen húsz perc múlva robbant.

Szir csoportjánál is rendben történt a felállás. Egy motoros járőr éppen akkor szaladt végig a töltés túlsó oldalán. Bár köd volt, a járőr mégis észrevette Szirt, aki ahelyett, hogy hasalt volna, állott a töltés tetején – éppen akkor végezte be a szerelést. A járőr rávilágított a ködben, s rálőtt. Szir csak lélekjelenlétének köszönhette, hogy ép bőrrel megmenekült: hirtelen hasra vágódott, a töltés innenső oldalán legurult, s eliszkolt.

Laci csoportjából négyen vettek részt az akcióban. Huru helyett egy új tag jött, Tolvaj, aki december óta volt a csoport tagja. Laciék kicsit megkéstek. Az összekötő híd felől már hallatszottak az első durrogások, amikor ők az utolsó csomagot felszerelték. Gyorsan elszaladtak a sötétben a Horthy Miklós körtér felé. Egy rendőr a futás miatt gyanút fogott – utánuk is eredt a Horthy Miklós úton. Tanácsosabbnak látták lassítani, mintha mi sem történt volna s a futballról kezdtek egymás közt vitázni. A rendőr erre megnyugodott, s továbbment. Pedig ekkor már javában robbantak a szerkezetek, gyorsan egymás után. Laciék tizennyolc robbanást számoltak össze. Két szerkezet nem robbant.

Szirék ugyancsak a Körtéren gyülekeztek az óránál, ahol egymást ölelgették a sikeres robbanás örömére, és elhatározták, hogy ezután csak vasutat fognak robbantani, mert ennek – „szaga" van.

Szir és Laci csoportjának ez volt az első igazi nagy akciója. Utána a párt a három csoport mindegyik tagját külön elismerésben részesítette.

E vasutrobbantások katonai jelentősége nem becsülhető le. A két sikeres robbantási akció komolyan számbajövő kieséseket eredményezett a náci-német hadi utánpótlásban, s ennek arányában segítséget is jelentett a közeledő felszabadító szovjet seregek számára.

Egy hét múlva megismételtük a vasúti tömegakciót. Újra beállítottam minden csoportot, tel-

jes létszámban. A Marót-csoport a déli összekötő vasúti híd és a Kelenföldi pályaudvar közötti szakaszon robbantott ismét, a Laci-csoport a Rákosrendezőnél és a zuglói körvasúton, a Szir-csoport pedig a gödi vonalon, az újpest-rákospalotai vasútállomástól északra. Három használható vasútvonal volt akkor Budapesten a német hadviselés számára: a kelenföldi vonal, a körvasút és a gödi vonal. Mind a háromra elhelyeztem egy-egy csoportot. Tervünk az volt, hogy egy este, azonos időben fogunk robbantani mind a három vonalon, hogy koncentrálva, kevés erővel nagyobb ütést mérhessünk a hadi utánpótlásra.

A Marót-csoport egyik tagja, Véső, ez alkalommal az utolsó pillanatban betegsége miatt kiesett a vállalkozásból, de bajtársai az ő adagját is felrakták a sínekre. Marót és Ostor voltak csak kint, s összesen hat „szappant" raktak fel a sínekre. Majdnem telehold volt, s a kellemetlenül éles világítás megnehezítette a töltésen való mászkálást, kiváltképpen a múltkori robbantás után. A felrakás mégis sikerült, és mind a hat „szappan" robbant.

Ezúttal Laciék dolgoztak a legtöbb eredménnyel. A Rákosrendező déli részén, a Tatai utca felől Laci és Huru átmásztak a vasúti kőkerítésen, és négy sínváltóba bedugtak egy-egy negyvendekás „szappant". Ugyanezen az úton vissza is másztak, s a Tatai utcán várták be a robbanást, ami harmincöt perc múlva be is következett. Másnap reggel Laci még jókor kiment a helyszínre, megszemlélte a tegnapi remeklést, és je-

lentette, hogy mind a négy váltó szépen felhasadt, sőt a töltés is megrongálódott.

A Laci-csoport másik két tagja, Tér és Mocsár, a zuglói körvasútat kapta, melyet az Erzsébet királyné út tájékán négy helyen sikeresen fel is robbantottak. Szirék azonban – valami nem elháríthatatlan akadály miatt – aznap este dolguk végezetlenül távoztak a helyszínről, a gödi vonal újpest-rákospalotai állomás fölötti részéről. Másnap reggel rosszallásomat fejeztem ki Szir előtt a feladat indokolatlan félbehagyása miatt: emiatt végrehajtatlan maradt az aznap esti akciósorozat ottani láncszeme, és a kört nem tudtuk bezárni. Szir nagyon szívére vehette az intelmet, mert még délelőtt összehívta a csoportját és megbeszélték a dolgot.

– Na srácok – mert ez volt a szavajárása –, mi lenne, ha fényes nappal csinálnánk meg a vasutat, hogy a csorbát kiköszörüljük?

Így akarták bebizonyítani, hogy ők nem félnek. Szir heveskedve még azt is hozzátette: – Nem bánja, ha meghal, de ezt meg kell csinálnia... Ágnak nem tetszett túlságosan ez az álláspont, Szivar viszont magáévá tette. Szivar egyébként jól ismerte a terepet az elmúlt évekből, a gödi munkáskirándulásokból. Így könnyebben ment a dolog.

Ki is mentek másnap délelőtt tizenegy órakor villamoson a kijelölt szakaszra. Néhány lépéssel odébb két dombszerű emelkedést találtak, és annak védelme alatt nyugodtan elvégezhették a robbantócsomagok felszerelését. Száz-száz mé-

terre, összesen hat darab „szappant" raktak le a sínek mellé, kavicsdarabokkal gondosan hozzászorítva őket a sínek oldalához. A villamos-végállomásnál a kis cukrászdában várták meg a robbanást, amely mákosbejgli-evés közben rendre be is következett. Összesen hat robbanást számoltak meg.

A vasúti akciók után nagyobb szabású művelet előkészítésébe fogtunk. A tervet felső kapcsolatom útján a Kommunista Párt vezetőségének terjesztettem elő. Robbanóanyagunk volt bőven, gyutacsunk, gyújtózsinórunk szintén, úgyhogy a tervezett széles körű akciónak összes feltételeivel rendelkeztünk. Az volt a tervünk, hogy Budapesten, meghatározott napon, azonos időben, este hat és fél hét között egyszerre több száz német katonai autót robbantunk fel. Negyvennyolcvan dekás trikettő-csomagokat tíz-húsz-harminc másodperces időzítéssel kellett volna kerékpárról német autókba vagy gyalogosan a motorház mellé elhelyezni. A nyilas terrorista uralommal szemben az akció sikerének nagy politikai jelentősége lett volna. Emellett komoly katonai csapást is jelentett volna a német hadviselésre. Felső kapcsolatom nyomban megkezdte a tárgyalásokat a Kommunista Párton keresztül megfelelő számú, bátor munkásharcos toborzására.

Egyidejűleg két csoportomat, Laci és Marót csoportját teljes létszámban a tervezett akció előkészítésével bíztam meg. A Marót által elraktározott robbanóanyag felét, mintegy négy mázsát,

amely húszdekás „szappanokból" állott, átadtam Laciék csoportjának, akik azt egy angyalföldi üzlethelyiségben tároltatták. Laciék november közepén az angyalföldi raktárhelyiségben neki is kezdtek az „adagok" elkészítésének, ami abból állott, hogy két vagy négy negyvendekás robbanóanyag-darabkát szakszerűen, robbantásra alkalmas formában összekötöztek, s egyidejűleg felszerelték a szükséges kellékekkel.

Ugyanakkor Marót csoportja – a vegyészek – a gyújtást készítették elő: gyújtózsinórt szabdaltak megfelelő hosszúságúra, a zsinórok egyik végére gyúelegyet kentek, amely megszáradva s gyufaskatulyával megdörzsölve begyújtotta a zsinórt, a zsinórdarabok másik végére pedig utászgyutacsot húztak. Szerencsére valamivel előbb, hathetes leszakadás után régi jó forrásunkat, Balázst is sikerült újra fellelnünk. Ő szállította a gyúelegyhez szükséges porokat, továbbá ő tanított meg bennünket arra is, milyen arányban kell azokat keverni, s hogyan kell rákenni a keveréket a gyújtózsinórra. Míg Balázs elő nem került, technikai akadályok miatt nem is tudtunk hozzáfogni a tömegakció előkészítéséhez.

November 25-ére a tervezett nagyméretű akció számára a Laci-csoport már el is készített kétszázötven robbantócsomagot. A Marót-csoport is elkészült mintegy nyolcszáz darab teljesen felszerelt, kitűnően használható dörzsgyújtós angol zsinórral, s egy részét átadta Laci csoportjának. Most már csak az volt hátra, hogy a kész csomagokat nagyobb egységekben átadjuk az ipari

munkásságnak. A kész anyagot Laci csoportján keresztül akartuk továbbjuttatni az üzemi munkásokhoz. Itt jegyzem meg, hogy ettől az időtől kezdve csoportjaim nagyobb része főképpen előkészítő munkával foglalkozott, robbanóanyagot szerelt, s kész állapotban szállította a munkások harci egységeinek. Természetesen az előkészítő és elosztó munka mellett önálló akciókat is hajtottak végre.

Mielőtt tovább mennék, be kell számolnom itt egy érdekes tervünkről. Még november első hetében sikerült szereznünk 7 – azaz hét – darab páncélöklöt! Rendkívül nagy kincs volt. Magam hoztam el vállon egy este Muharay lakásáról, Laci vitte el Térrel motorkerékpáron az angyalföldi raktárba. Hogy az utcai szállítás biztonságosabb legyen, figyelem-elterelés céljából még nyilas karszalagot is raktak a karjukra. A páncélöklöt Szir csoportjával akartam először kipróbálni – mondanom sem kell, hogy rendkívüli kitüntetésnek érezték, s Budán ki is szemeltek több német páncélkocsit. Marótnak is megmondtam, hogy ő is nézzen körül a rákosi részeken a páncélosok között – ebben az időben ugyanis a németek a frontviszonyok miatt ezen a tájon nagyszámú páncélost vontak össze.

Közben Muharaytól azt az értesítést kaptam, hogy az egyik KIE-es (Keresztény Ifjúsági Egyesület) barátja tud olyan kapcsolatot hozni Pomázról, aki tudja, hol lakik Pomáz környékén Szálasi Ferenc, s azt is tudja, milyen időpontban és útvonalon jön be naponta autójával Buda-

pestre. Ez november végén történt, amikor ez a hazaáruló bandavezér még Budapesten tartózkodott.

Tervünk rögtön elkészült: a páncélöklöt Szálasi autóján fogjuk kipróbálni az óbudai országúton. Szirt, Ággal kerékpáron nyomban kiküldtem Pomázra a megadott címre, egy református segédlelkészhez. A jelszó „Csobánka" volt. Szir ki is ment. A segédlelkész azonban valamit megszagolhatott, mert begombolkozott, s első bemutatkozásra nem volt hajlandó semmiről semmit sem tudni. Másodszor viszont, amíg Muharay barátján keresztül nem tisztáztam az esetleges félreértést, s mindenekelőtt a segédlelkész személyét, Szirt nem küldhettem ki ugyanoda, mert felmerült az a gyanú, hogy provokációról van szó. (Mikor a felszabadulás után Szálasit hazahozták Ausztriából, maga mondotta el a politikai rendőrségen, hogy még december 6-án is Magyarországon tartózkodott, s kint lakott Csobánkán, onnan autózott be naponta Budapestre.) Sajnos, Muharayn keresztül már nem volt időm felvenni a kapcsolatot a pomázi segédlelkésszel, s így nem is tisztázhattam Szálasi útirányát s menetrendjének időpontjait. Ugyanis két váratlan körülmény jött közbe, amely huzamosabb időre megakasztott bennünket a munkában. Az egyik: az ellenállási mozgalom katonai vonalának polgári részén bekövetkezett lebukási sorozat, a másik: teljes robbanóanyag-készletünket tartalmazó angyalföldi raktárunk lebukása, amikor is valamennyi páncélöklünk odaveszett. Mire újra ösz-

szeszedhettük magunkat, s újra szerezhettünk megfelelő mennyiségű robbanó támadóeszközt, Szálasi már Németországba menekült. Személyével kapcsolatos tervünk így természetesen füstbe ment.

Egy másik akciót is tervbe vettünk, amelyet ha sikerül, a legpompásabb vállalkozásaink közé sorolhattuk volna. Egy napon a németek a Lukács-fürdő kertjében összehordtak vagy nyolcvan hordó benzint. Aznap véletlenül arra jártam, és láttam, hogy erre azonnal lecsaphatnánk. Egyik, Muharay Elemér által ajánlott fiatalemberre – aki *Tóni* névre hallgatott, és néhány hét óta velem dolgozott – bíztam a terv keresztülvitelét. A feladat az volt, hogy három kiló robbanóanyagot – felszerelve félórára időzített acetonos gyújtószerkezettel – este hét órakor fel kellett tennie a benzineshordók közé. Munkája csak annyi volt, hogy az időzített szerkezetbe beépített üvegcsébe a helyszínen töltse be az acetont, aztán dugaszolja be az üveget. A fiatalember a feladat egyik részét sikerrel oldotta meg: kijátszva az őr éberségét, ügyesen fel is tette a csomagot a benzineshordók közé. A másik résznél azonban annál ügyetlenebb volt: izgalmában úgy látszik rosszul dughatta be az üvegcse dugóját, s így az aceton feltehetően kifolyt. A robbanás tehát nem következett be.

De az is lehet, hogy csizmaszárába szállott a bátorsága, s nekem csak egy dajkamesét „vágott le" a robbanóanyag felrakásáról.

A kérdéses estén tizenegy óra felé minden-

esetre magam is ott őgyelegtem a Lukács-fürdő környékén s izgatottan vártam az eredményt. Az biztos, hogy városraszóló látványosság lett volna ennyi töméntelen benzin kigyulladása... Napokig bosszús voltam, és haragudtam magamra, hogy kezdő emberre, s nem régi, bevált gárdistára bíztam ennek az érdekes, fontos feladatnak a megoldását...

SZÉTUGRASZTJUK A NYILAS NAGYGYŰLÉST A VÁROSI SZÍNHÁZBAN

A Gestapo november utolsó napjaiban fogta le Kiss János altábornagyot, Nagy Jenő ezredest és Tarcsay Vilmos vezérkari századost, a fegyveres ellenállási mozgalom polgári, katonatiszti vonalának vezetőit. Elhurcolták és hóhérkézre adták Bajcsy-Zsilinszky Endrét, a magyar függetlenségi mozgalom hős harcosát.

Oly nagyarányú volt a lebukás, s olyan széles gyűrűben terjedt tova, hogy félő volt: hulláma bennünket is elér. A Kommunista Párt, hogy megvédje kádereit s elszigetelje a bajt, a régi, bevált erélyes rendszabályhoz nyúlt: mindnyájunkat, akik a katonai vonalon dolgoztunk, azonnal egyhetes „szigorított" pihenőre küldött. Ez azt jelentette, hogy az egy hét alatt senkivel sem volt szabad érintkeznünk. Magam is szabadságoltam minden csoportomat, azzal toldva meg a pártutasítást, hogy még az utcára sem szabad kimenniük. Ezt azért is tartottam szükségesnek, mert az akkori időkben a sorozatos bevonulási parancsok s az igazoltató razziák miatt már régen nehéz volt az utcán való mozgás. Embereim viszont papírok dolgában meglehetősen gyengén állották, s bármikor fennakadhattak volna egy

esetleges igazoltatás hálóján. Így helyesebbnek láttam, ha erre az egy hétre, amikor magam közvetlenül nem vigyázhatok rájuk, ki sem engedem őket az utcára.

A hét végén megbeszélés szerint újra találkoztam felső kapcsolatommal, s arról beszélgettünk, hogy másnap – december 3-án vasárnap délelőtt nyilas nagygyűlést rendeznek a Városi Színházban (a mai Erkel Színházban), amelyet Gera József és Beregffy Károly vezetnek. Ez lesz a hatalomátvétel utáni első nyilvános nyilas nagygyűlés.

És csoportjainknak éppen most kell otthon ülniük! Hosszan töprengtünk azon, vajon akad-e Nagy-Budapesten bátor ember, aki kézigránáttal, pisztollyal vagy más eszközzel megzavarja a nyilas nagygyűlést, egy kis borsot tör az orruk alá, s legalább ennyivel is kifejezésre juttatja a munkásság és a hazafias érzésű közvélemény gyűlöletét a nyilas söpredékkel szemben. Mi, akik benne éltünk az eseményekben, a harc szervezésében, jól tudtuk, hogy ilyen vállalkozások általában nem szoktak önként támadni, s így bizony meglehetősen pesszimista hangulatban váltunk el egymástól: nem áll módunkban kihasználni a pillanatot...

Vasárnap délután félfüllel elkaptam egy bizonytalan félmondatot arról, hogy a Városi Színházban mégis történt valami, de hogy mi, azt senki sem tudta megmondani. Az eseményekről másnap reggel értesültem csoportjaim tagjaitól – akikkel egyhetes pihenő után újra találkoztam –:

kiderült, hogy nem volt lelkierejük betartani a mozgási tilalmat. Szívük után mentek, s nem hagyták elfutni a drága pillanatot. Meg kell vallanom, büszkeség töltött el, amikor megtudtam, hogy egyedül ők, a mi küzdőtársaink vállalkoztak rá egész Budapesten, hogy csináljanak valamit. Az akció gondolata nem is csak egy csoportnak jutott az eszébe, hanem kettőnek: a Szir- és Marót-csoportnak.

Előző este Szirék – elválaszthatatlan testi-lelki jó barátok – hármasban csatangoltak a Nagykörúton. Egyszer csak Szir megáll, s örömében majd leveri lábáról a társait. Azok nem tudták mire vélni a dolgot.

– Vakok vagytok? Nem látjátok? – kérdezte tőlük, pedig ő volt a rövidlátó, ő hordott erős dioptriás szemüveget.

Majd rámutatott egy frissen ragasztott plakátra, amely a Városi Színházban holnapra hirdetett nyilas nagygyűlésre toborozta a lakosságot.

– No srácok, ezt meg kell akadályoznunk!

Gyorsan kimentek a helyszínre, ott azonban elszomorodva állapították meg, hogy a színházba nem tudnak behatolni, minden ajtót gondosan bezártak. Mégis tenni akartak valamit. Így sütötték ki, hogy a színház bejáratánál levő tartóoszlopokra négy darab három-három kilós robbanóanyagot erősítenek. Elgondolásuk szerint a robbantással „megijesztik" a nyilasokat, s azok másnap majd nem merik megtartani a nagy gonddal beharangozott első nyilvános tömeggyűlésüket.

A robbanócsomagokat még aznap este fel is rakták az egyik oszlopra.

Másnap reggel elszontyolodva tapasztalták, hogy a robbanásban ugyan hiba nem volna, de a nyilasok még az éjjel elhordták a kőtörmeléket, s az oszlopon kirobbantott részt hatalmas nemzetiszínű drapériával takarták el. A nagygyűlést pedig megtartották.

Amikor megkérdeztem Szirtől, miért nem a gyűlésen helyezte el a robbanóanyagot, azt válaszolta, attól tartott, hogy ártatlanok is elpusztulnak a robbanástól... Hosszabb beszélgetés után végül maga is rájött logikája helytelenségére. Akik ugyanis oda elmentek, azok mind országveszejtő nyilasok, s nem érdemelhetnek kíméletet. Legkevésbé érdemelhetnének magától Szirtől, akinek családjából öt tagot – öt testvérét – irtották ki a nyilasok, s már csak ketten maradtak életben. Szir ököllel verte a fejét, s fogadkozott, hogy a mulasztást legközelebb pótolja...

Maróték nem voltak ennyire humanisták, és nekik volt igazuk. A vasárnapi nagygyűlésre a csoport mind a négy tagja: Marót, Ostor, Véső és Bottyán kivonult. Véső azonban a bejáratnál több Chinoin-gyári ismerősét fedezte fel, s így tanácsosabbnak tartotta, hogy az ajtóból visszaforduljon. Mindegyiküknek a zsebében előre felszerelt, jól becsomagolt negyven dekányi robbantóanyag volt. Úgy beszélték meg előre, hogy hárman a színház három különböző helyén: a földszinten, a páholyban és az erkélyen helyezik el a csomagokat. De az ajtónál ez a tervük felborult.

Ugyanis mindenkinek, aki be akart menni, le kellett adnia egy cigarettát a belépés megváltására, és számozott belépőjegyet kapott. Kiderült, hogy mindhármuk jegye a földszintre szól. Bent a jegyszedőnők állandóan tuszkolták őket a helyükre. A világítás is olyan erős volt, hogy feltűnés nélkül sehol sem lehetett az acetont betölteni a szerkezet üvegcséibe. Sehol sem volt egy nyugodt kis hely, ahol el lehetett volna helyezni a „szeretetcsomagokat". Elég reménytelennek látszott a helyzet: itt nem lehet ma semmit végezni – ez volt mindegyikük álláspontja. De ahol erős a szív, s helyén van az ész, ott nincs híján a leleményesség sem. A találékonyság húzta ki most is derék partizánjainkat a csávából. Meg aztán a büszkeség sem hagyta őket: dolgavégezetlenül egyikük sem akarta elhagyni a termet.

Anélkül, hogy összebeszéltek volna, Bottyán és Marót lementek a színház alatti W. C.-be, ahol betöltötték az üvegcsébe az acetont, jól bedugaszolták és zsebre vágták. Amikor Marót lefelé haladt a W. C. felé, Bottyán már visszajövőben volt onnan, és összetalálkoztak. Természetesen nem váltottak szót egymással. De a helyzet is sokkal izgalmasabb volt annál, semhogy erre idejük lett volna. A betöltés után ugyanis igyekezniük kellett a csomagot sürgősen letenni, ha nem akarták, hogy – a zsebükben robbanjon.

Bottyán a földszintre ment: jobboldalt a földszinti páholyoknál talált egy üres fülkét: előkelő nyilas uraknak lehetett fenntartva. Az üres páholyban Bottyán nyugodtan elhelyezhette cso-

magját a székek alatt. S mint aki dolgát jól végezte, kiment az ajtón, elhagyta a színházat.

Marót az erkélyt szemelte ki. Egy óvatlan pillanatban, amikor a jegyszedőnő félrenézett, felosont az erkélyre. Ott a középen bement egy páholyba. Nem ült benne senki. Elővett egy Összetartás-t, a térdére terítette, mintha olvasna. Egy nyilas jött be, úgy látszik, szintén fenntartott helyet keresett magának és beült a páholyba.

– Mondja kérem, jó helyre ültem ide? – fordult Maróthoz. Marót a vállát vonogatta. A „testvér", miután nem kapott érdemleges választ, még egy darabig forgolódott, feszengett, aztán elment. Ideje is volt, mert az aceton betöltésétől kezdve már jócskán eltelt az idő. Marót az Összetartás fedezete alatt gyorsan lecsúsztatta a csomagot az ülések alá és sietve elhagyta a színházat.

Ostor már nem volt ilyen szerencsés. Ő ugyancsak az erkélyre ment fel a bal oldali első páholyba, anélkül persze, hogy tudta volna, hogy Marót is az erkélyen tartózkodik. (Véletlenül maga is éppúgy rátelepedhetett volna Marót pokolgépére!) Ez a páholy elég mozgalmas volt, mert három nyilas is beült, akik végképp elhelyezkedtek, és nem akartak távozni. A jegyszedőnő is állandóan kiabált:

– Tessék leülni, mert mindjárt felmegy a függöny és sötét lesz!

A helyzet kezdett mindenféleképpen kényelmetlenné válni. Ostor jobbnak látta, ha átvonul egy másik páholyba, ahol hátul jobb alkalma

lesz az aceton betöltéséhez. Az új páholyban már hárman is ültek. Közben a színpadra bevonultak a nyilas előadók, vezetők és „politikusok". Elkezdték a nyilasindulót játszani. Mindenki feltartotta – hitleri módra – a karját. Ostor elég soká vette észre magát: nem emelte fel a jobb karját, és most már a közelbenállók rosszallólag kezdtek feléje pillogatni. Erre ő is felemelte a kezét.

Először Gera József nyilas pártvezető „emelkedett szólásra". Alig beszélt azonban néhány percig, a földszinti páholyban robbant Bottyán bombája. Óriási füst, por és sikoltozás.

– Mindenki maradjon a helyén, a nagygyűlést folytatjuk! – kiabálták mindenfelől.

Természetesen senki sem akart a helyén maradni. Az erkélyen több nyilas pisztolyt rántott, és azzal akarta visszanyomni a megzavarodott nyilas tömeget. Nagy nehezen mégis bennmaradásra kényszerítették a tömeget, és lecsillapították a felkavart kedélyeket.

Gera József folytatta a beszédet, de alighogy egy mondatot elmondott, felrobbant a másik bomba is, a Maróté. Nagy porfelhő és még nagyobb kiabálás támadt. Ekkor már nem lehetett a közönséggel bírni, s egy erőstorkú nyilas elordította magát:

– Gyerünk kifelé!

Olyan zaj, kiabálás, bábeli zűrzavar töltötte be a termet, hogy most már alig lehetett kivenni, mit is ordítoznak az emberek. A legsűrűbben ez a mondat ütötte meg Ostor fülét:

– A kommunisták aláaknázták a színházat... A kommunisták csinálták...

A megvadult nyilas tömeg a székek tetején keresztül rohant az ajtó felé, s törték, zúzták, gázolták egymást. A pánik százszázalékos volt – és lélekemelő is. Legalábbis ez volt a megállapítása Ostornak, aki most a véletlen játéka folytán a színházban bent kényszerült helyszíni megfigyelést végezni, s szemtanúja volt a zűrzavarnak.

Ostor a többiekkel együtt szintén az ajtó felé tartott. Ott látta csak, hogy milyen nagy baj van: az ajtóban mindenkit megmotoznak. Gyorsan visszament a padok közé, s az újság védelme alatt, mintha leejtett kalapját akarná felvenni a földről, lecsúsztatta az ülések alá a robbanóanyagot. Az ajtóban azután zsoldkönyvvel igazolta magát, és könnyűszerrel kijutott a színházból. Odakint a közönséget ekkorára már a színház előtti térre terelték össze. A teret rendőri, katonai és fegyveres pártszolgálatos kordon vette körül, ami nem volt éppen biztató jelenség barátunk számára. Baloldalt szerencséjére tumultus keletkezett: egyik csillagos ház előtt egy nyilas valakiben felismerni vélte a színházi robbantót. Nosza, erre többen nekiestek, s ütlegelni kezdték a szerencsétlent. A verekedés nyomán a kordonon kisebb rés keletkezett, amelyen Ostornak sikerült minden baj nélkül hamar átsiklania...

Marót, amikor kijött a színházból, leült a parkban egy padra, és várta a hatást. A színház körül rengeteg nyilas tolongott, akik nem fértek be a nézőtérre. Ezek részére hatalmas megafonok

közvetítették az előadást, s azzal együtt természetesen a robbanásokat és a nyomukban keletkezett óriási cirkuszt is.

– Igen jó volt a külső hatás! – mesélte másnap Marót. – Rengeteg ablak betört, csörömpölés, zsivajgás hallatszott ki az épületből. Kint is azt lehetett hallani, hogy a nagy felfordulásban a kommunistákat emlegették leggyakrabban...

Az első robbanás után, a túlfeszített pillanatokban úgy érezte, lélektanilag rendkívüli szükség van még egy második robbantásra. Ez meg is tette hatását: erre a külső tömeg is teljesen felbomlott.

Az akciónak volt egy kis zárófejezete is. Marót és Bottyán a robbanás után nyomban elsiettek a térről. A Divatcsarnok halljába mentek, az előre megbeszélt találkozóra, ahol Ostornak is jelentkeznie kellett volna. Ostor viszont harmincnegyven perc múlva sem érkezett meg. Így azt kellett hinniük, hogy bentrekedt, és a nyilasok elfogták. Erre Marót gyorsan hazavágtatott. A lakáson ugyanis egy csomó robbanóanyag volt, pisztoly, géppisztoly, automata puska és sok hamis katonai igazolvány. Ezt mind pillanatok alatt kellett eltüntetnie, s ez egy városi lakásban nem is olyan egyszerű probléma. Azért nagy keservesen mégis sikerült a világítóudvarban a szén alá bedugdosnia a fegyvereket. Alaposan beleizzadt ebbe a munkába, s mire végzett, akkorra megérkezett – Ostor. Erre ismét kiszedték a veszedelmes „szerszámokat"...

Így fulladt kudarcba s csúfos vereségbe a Szálasi-uralom alatt tartott első nyilas nagygyűlés, amely egyben Magyarországon az utolsó nyilvános nyilas gyűlés is volt. Mert utána a nyilasok – és ez jellemző a bátorságukra – nem mertek többé sem Budapesten, sem vidéken nyilvános tömeggyűlést tartani. Ez volt a Marót-csoport bátor vállalkozásának politikai jelentősége.

Másnap Marótot és csoportját először „megdorgáltam" az egyhetes szigorú mozgási tilalom áthágása miatt. Utána pedig pártdicséretben részesítettem mindhármukat – a pártvezetőség utólagos jóváhagyása mellett. A pártvezetőség a dicséretet helyben is hagyta.

Pártdicséretben részesült a Szir-csoport is.

Pár nap múlva olvastuk az újságban, hogy egyik újpesti „főtestvért", aki a robbanás okozta sebeibe belehalt, eltemették Újpesten. Elvitte mindkét lábát a robbanás.

Elégtétellel nyugtáztuk az újsághírt.

ÚJABB ERŐGYŰJTÉS

Az egyhetes pihenő harmadik csoportomnál rosszul végződött. Laci december 4-én, mielőtt még velem találkozott volna, önálló akcióba kezdett. Néhány lógós katonabarátjával elindult aznap este „stukkert" szerezni. Pisztolyokkal ugyanis mindnyájan elég gyatrán voltunk ellátva. Karjára árpádsávos karszalagot húzott. Egy ellenőrző nyilas járőr „kiszúrta" a Gömb utcán, és igazoltatta. Laci úgy találta, hogy itt a legjobb igazolólevél – a pisztoly lesz. Így aztán tűzharcra került sor. Pisztolyával azonban valami baj volt, a nyilasokéval viszont nem. Két golyót kapott a mellébe, egyet a karjába. Laci a földre zuhant s társai, ahelyett, hogy védelmére siettek volna, elszaladtak. Lacit a nyilasok és a detektívek elvitték. Egyelőre a Rókus-kórházba szállították.

Ez volt csoportjaimnál az első lebukás. Egyetlen laza lépés: bukás... Ha Laci előre megbeszéli velem a tervet, idejében figyelmeztetni tudom s nem engedem, hogy felhúzza a karszalagot. Előző nap írták ugyanis a nyilas lapok, hogy az árpádsávos karszalaggal járókat az utcán igazoltatni fogják.

Legsürgősebb teendőnk most az volt, hogyan

hozzuk ki Lacit a Rókusból. Ha nem tudjuk kihozni, felkerül a Svábhegyre. Ott pedig nem kétséges, hogy mi vár reá... Kiszabadítására megpróbáltunk mindenféle összeköttetést, de nem sok sikerrel. Végül elhatároztuk, hogy magunk hozzuk ki Lacit a kórházból.

Másnap beküldtük Mocsárt a kórházba, aki egy ápolónő-ismerőse útján orvosi köpenyben be is tudott jutni a seblázban fekvő Lacihoz. Lelkére kötötte, hogy színleljen eszméletlenséget, vagy legalábbis azt, hogy a tüdőlövés miatt nem tud beszélni. Közben felső kapcsolatom előzetes üzenete után – jómagam személyesen kerestem fel az egyik fiatal, huszonnyolc év körüli osztályos orvost, akiről megtudtuk, hogy demokratikusan gondolkodó, becsületes hazafi. Megkértem arra, ha a nyilas detektívek jönnének: mondja nekik, hogy a súlyos tüdőlövés miatt a beteg nem tud beszélni, és még nem lehet kihallgatni. Arra is megkértem, hogy ha két rokona jönne a beteghez – saját felelősségére –, engedje kivinni a kórházból.

A derék fiatal osztályos orvos – ma sem tudom a nevét – mindezt vállalta, s az adott szónak megfelelően járt el. Másnap, amikor Lacit megvizsgálta, azt mondta neki:

– Barátom, maradjon nyugodtan. Magáért jönnek majd a barátai...

Harmadnap a Gestapóról kiment két detektív Laci kihallgatására. A vizsgáló sebészprofesszor a beteg ágyánál kijelentette előttük:

– Ez az ember életveszélyes sebbel küzd. Ne

beszéltessék, mert tüdővérzés veszi elő. Megtalálhatják itt öt hét múlva is.

A detektívek megnyugodva elmentek.

A derék orvosprofesszor és a fiatal osztályos orvos megérdemlik, hogy a partizánok közé soroljuk őket, mert megmentették egy kiváló illegális pártmunkás életét.

Ötödik nap a két „rokon" – Tér és *Hordó* – be is állított a kórházba (Kulcs és Tolvaj kinn vártak a kórház előtt), s bátor osztályos orvosunk közreműködésével elvitték a beteget „saját felelősségére – szanatóriumba". Persze nem szanatóriumba, hanem az egyik V. kerületi illegális lakásba. Ott is maradt egészen a felszabadulásig, amikorára tüdő- és karlövéséből már teljesen kigyógyult.

Így menekült meg egyik leghűségesebb munkatársunk a biztos haláltól.

Laci szerencsésre fordult lebukása után csoportjánál újabb baj ütött be. Ez sajnos súlyosabb következményekkel járt, mert csoportjainak munkáját teljes két hétre visszavetette. Ez a visszaesés pedig jelentős mértékben hátráltatta az egész budapesti ellenállási mozgalom munkáját is.

Egyik társunkon keresztül, annak könnyelmű viselkedése folytán a Gestapo felfedezte angyalföldi raktárunkat. E társunk Mocsár volt, Laci csoportjának egyik tagja, akinek rendetlen viselkedésében eddig is több kifogásolnivalót találtunk. Tudnia kellett és tudta is, hogy Mics és Lőporos lebukásával kapcsolatban őt is körözik, éppen ezért egyáltalán nem lett volna szabad hozzátartozóival érintkeznie. Ennek ellenére szü-

leivel valamilyen formában továbbra is fenntartotta a kapcsolatot. Így jutottak a nyomába, és rajta keresztül a raktárig. Lebukott miatta a raktár, s vele együtt ő maga is. Mocsár a Svábhegyre került, ahol rengeteget verték. Karácsonykor, az általános felbomlás pillanatában sikerült csak megszöknie.

A raktárral együtt elveszett négy mázsa robbanóanyagunk, az elkészített kétszázötven robbantó-csomag, a nyolcszáz dörzsgyújtós angol gyújtózsinórral együtt. Ezenkívül elveszett egy nemrégiben odaszállított, tartalékban levő körforgós nagy sokszorosítógépünk is, amellyel pár óra alatt tízezer röpcédulát is ki lehetett nyomtatni. E sokszorosítógéppel éppen ekkor sürgős terveink voltak. A raktár helyiségében ideiglenesen már el is akartuk kezdeni a sokszorosítást. Ekkor bukott le ugyanis a Magyar Front illegális nagy központi nyomdája. A Kommunista Párt ekkor nyomda nélkül állt! Ezzel az egyetlen sokszorosítógéppel akartuk és tudtuk volna is pótolni a nagy nyomda kiesését, mert teljesítménye megközelítette a nyomdáét. Sajnos, tervünket így nem tudtuk megvalósítani.

Az elveszett anyagot természetesen sürgősen pótolnunk kellett. Sikerült is két hétre rá újból előteremtenünk az előbbi mennyiséget, a szükséges mennyiségű gyutacsot és gyújtózsinórt. De mégis kéthetes időveszteség volt ez. S december első felében, amikor megkezdődött a döntő harc Budapestért, ez a két hét – behozhatatlan időveszteségnek bizonyult.

Az első, kellően felszerelt, komolyabb robbanóanyag-mennyiséget december 10–15-e táján szállíthattuk a munkásság harci csoportjainak.

Az anyagbeszerzésnél újból az újpesti hídnál levő forrásunkhoz folyamodtunk, azzal a szerepváltoztatással, hogy a „vételezés" most Laci csoportjának a feladata lett. A csoport vezetését Laci sebesülése miatt helyettese: Tér vette át. A régebbi recept szerint – hamis katonai parancscsal – Tér a csoport egyik új tagjával, *Csekával* bement az újpesti híd mellett levő hajógyári szigetre, változatosság kedvéért most kézikocsival. Lovaskocsit ugyanis nem tudtak szerezni. Sikerült a kézikocsit ismét jól megpakoltatni: háromszázötven kiló trikettőt, ezer méter gyújtózsinórt és ezer darab utászgyutacsot raktak fel rá. Ez a kocsi is úgy meg volt rakva, hogy ketten sem tudták megmozdítani. A bakáknak kellett kisegíteni őket, akik ki is tolták a kocsit a szigetről a Váci útra, keresztül a vámon, ahol tábori csendőrök zárták el az utat. Mivel a kocsit katonák tolták – Térék szerencséjére – az igazoltatás elmaradt. Utána ketten húzták a kocsit a Gyöngyösi útig. Ekkorra már erejük is elfogyott.

Azt mondják, „mindenhez szerencse kell, még a lólopáshoz is". Hát ilyen szerencsefiak voltak Térék is, akik miután teljesen „kidöglöttek" a tehervontatásban, egyszerre csak arra lettek figyelmesek, hogy egy magányos ló bandukol előttük az úton hámmal felszerelve. Gazdája biztosan a kocsmában felejtkezett. Gyorsan befogták a kézikocsi elé, s elhúzatták a robbanóanya-

got egészen a raktárig. Ott a lovat újra szélnek eresztették.

Térnek mint csoportvezetőnek ez az „anyagvételezés" volt az első bemutatkozása.

Elismerésül a párt tagjelöltből rendes taggá léptette elő.

Az új raktár a Dráva utcában volt, egyik elvtársunk fatelepén. Biztonsági szempontból a mostani raktár jóval megfelelőbbnek látszott az előbbinél. Egyik emberünk állandóan vigyázott a raktárra. Nem sokkal később ugyanebbe a raktárba szállítottunk az egyik légvédelmi ütegtől – felső kapcsolatomnak egy másik csoportja útján – ezerötszáz kézigránátot. Így ez a telep lett a párt legnagyobb raktára.

Az egyetemi KISKÁ-soktól (Kisegítő Karhatalmi Alakulat) ugyancsak ide szállítottunk egy géppuskát, puskákat s több láda lőszert.

A raktáros nemcsak vigyázott a raktárra, hanem állandóan szerelt is. Trikettő „szappanokat" kötözött össze robbantásra kész állapotba. Ugyanakkor Maróték is újra kezdték a dörzsgyújtók gyártását, s folyamatosan szállították ide. Nyersanyagunk most már volt elég, szállításra kész anyag is bőven. Már csak az embereken múlott minden – nagyszámú bátor harcos kellett volna a gátra...

Ezt kívánták az idők.

Erre mozgósított a Kommunista Párt, amely az egyetlen erő volt ezekben a hetekben a meggyötört, félig alélt fővárosban. A párt a munkásosztály élén lankadatlanul szervezte a fegyveres el-

lenállást, lelkesítette a munkásokat, honvédeket, polgárokat és minden becsületes embert, aki szívén viselte fővárosunk sorsát. A Kommunista Párt december 15-én megjelent röpiratában egyetlen célra, a legnagyobb feladatra verte a riadót: „Fel a fegyveres harcra Budapest felszabadításáért!" December 26-i, utoljára megjelent illegális röpiratában is fáradhatatlanul ugyanerre a feladatra mozgósított:

„Budapest népe!

Fegyverbe!

Halál a fasiszta gyilkosokra!

Éljen a szabad Budapest!

Éljen megmentőnk, a győzelmes Vörös Hadsereg!"

A technikailag előkészített robbantásos tömegakciót késve bár, de még most – december derekán – is végre lehetett volna hajtani.

Sajnos, tervünk nem válhatott valóra: kellő szervezettség és szélesebb körű kapcsolat híján, az általunk előre elkészített robbantó csomagok átvételére és felhasználására nem akadt megfelelő számú vállalkozó... Ábrándjainkról így le kellett mondanunk.

Be kellett látnunk, hogy le kell mondanunk a széles körű robbantásos tömegakcióról, amelyet oly hosszú ideig melengettünk elképzeléseinkben, s készítettünk elő a gyakorlatban. Kisebb tételekben azonban továbbra is folyamatosan szállítottuk a munkáscsoportoknak robbanóanyagot és kézigránátot.

A vasasok december derekán – konspirációs

hibáik folytán – egy hétre leszakadtak. Utána ugyan sikerült őket újra „felszedni" s többször is adni nekik robbanóanyagot, de az egy hét itt is behozhatatlan veszteség volt. Adtunk az anyagból egy Galamb utcai polgári csoportnak is, azonkívül a Muharay Elemér körül csoportosult ifjúságnak is, Tónin keresztül. Az V. kerület ificsoportjainak *Hajón* keresztül két láda robbanóanyagot juttattunk. Ugyancsak kaptak többször is az V. kerület lógós katonái Téréktől – „nem hivatalosan" – robbanóanyagot, azonkívül kézigránátot és puskát is. Közvetlenül karácsony előtt a zuglói ifiknek juttattunk *Szikrán* keresztül több mint fél mázsa robbanóanyagot, kézigránáttal együtt. A szállítást egyik most bekapcsolt új tagom, *Kerék* bonyolította le, oly pontossággal és gondos lelkiismeretességgel, hogy elismerésül a párt felvette tagjelöltnek.

A nagy raktár anyagának zöme azonban – szomorú ezt megállapítani – a nyakunkon maradt! A karácsony előtti napokban lehetőségem nyílt volna arra, hogy az újpesti hídtól az ott levő német robbanóanyag-raktárakból további 20 – az-az húsz! – mázsa robbanóanyagot elszállíttassak. De ehhez már hozzá sem fogtam, mert láttam, hogy nem tudtam volna kiknek továbbadni.

Dráva utcai nagy raktárunk anyaga mégsem ment veszendőbe. Megtalálták azt a szovjet seregek derék katonái s a margitszigeti robbantásoknál az utolsó szemig mind fel is használták a közös ellenség ellen.

...Nekünk kellett volna felhasználnunk!

UTOLSÓ FELVONÁS

Végezetül partizáncsoportjaink négyhónapos harcainak utolsó felvonásáról, a december utolsó heteiben végrehajtott akciókról számolok be.

SZIR-CSOPORT. Szir az egyhetes pihenő után hosszabb időre leszakadt tőlem. Szir derék fiú volt, csak olykor szeles, könnyen összekeverte a találkozókat. Ilyen leszakadás nála már többször is előfordult, bár nem hosszú ideig. Ezalatt a csoport önálló akciókat hajtott végre. Robbanóanyag-készletük volt bőven, kellékekkel együtt. Legkiválóbb teljesítményük a Metropol-szálló robbantása volt.

A Metropol a német megszálló rendőrség és az SS-tisztek szállóhelye volt.

Szivar édesapja ebben az időben – lányán keresztül – üzenetet küldött fiának, hogy valaki fontos mozgalmi ügyben találkozni szeretne vele. A „randi" létre is jött, s az illető elvtárs azt mondta, hogy ő és még néhány megbízható társa a Metropol-szálló óvóhelyének építkezésén dolgozik, ahol az egyik pincében a németek nagyobb mennyiségű fegyvert és lőszert tárolnak. Az a kérdésük, hogy a mozgalomnak nincs-e szüksége

ezekre a fegyverekre, mert – legalább egy részét – ügyesen el tudnák onnan hordani számunkra.

Szivar természetesen közölte ezt a fontos értesülést Szirrel, az meg velem. Megmondtam, hogy a fegyverekre most nincs szükségünk. Ehelyett azt a megbízást kapták: próbálják rábeszélni a munkásokat, hogy ötven-hatvan kiló robbanóanyagot csempésszenek be a pincébe. Annak segítségével felrobbanthatjuk az egész szállodát, a benne levő összes SS-tiszttel együtt. Sajnos, az óvóhelyet építő munkások ezt nem vállalták. Túl veszélyesnek tartották, s arra hivatkoztak, hogy ők családos emberek, s a németek kivégeznék őket.

Úgy látszik azonban, Sziréket nem hagyta nyugodni a gondolat. Miután időlegésen leszakadtak, tovább törték a fejüket, mit is lehetne kezdeni a Metropollal. Arra az elhatározásra jutottak, hogy ha törik, ha szakad, más formában az akciót mégis végrehajtják. Ennek előkészítését és lefolyását később Szivar így mesélte el nekem:

– Kimentünk és részletes terepszemlét tartottunk. Aprólékosan megismerkedtünk a környezettel, s azt kutattuk, hogyan lehetne a robbantást belső segítség nélkül is végrehajtani. Az épületbe sehogy sem tudtunk bejutni, hiszen a bejáratnál éjjel-nappal fegyveres őr állt.

– Megvan! – kiáltott egyszerre nagyot Szir. Nyakunkat behúzva, gyorsan rápislantottunk, mert a természetellenes, szinte üvöltésnek tetsző ordításra a járókelők is felfigyeltek. Mégis sikerült

valahogy lecsendesítenünk elöljárónkat, aki végül is azt mondta:

– Srácok, nem látjátok? – és a szálloda nagy, majdnem földig érő ablakaira mutatott:

– Oda fogjuk rakni az ekrazitot a kirakatablakon kívülre, szorosan az ablakdeszkázathoz állítva, hogy a robbanás befelé hasson.

Első hallásra kissé komolytalannak láttuk az ötletet. De aztán megbarátkoztunk vele. Abban állapodtunk meg, hogy jó nagy adagot állítunk oda, összesen tizenkét kiló robbanóanyagot, hadd legyen benne erő.

A robbantás napján sorsot húztunk, ki végezze a robbantást és ki biztosítson. A sors úgy döntött, hogy a robbantást Ág és én végezzük, a munka zavartalanságát pedig Szirnek kellett biztosítani.

Ág és én este kilenckor kerékpárral mentünk ki a helyszínre. A háromkilós bádogdobozokba csomagolt jófajta kincstári ekrazitot aktatáskában vittük magunkkal, összesen négy darabot. A kerékpárokat a szálló Miksa utcai oldalán levő nagy föld- és kőtörmelék oldalának támasztottuk, kormánnyal az eltávozás irányába, hogy másodpercnyi időveszteség nélkül „bringázhassunk" el a színhelyről. Ág a második és a harmadik ablakhoz helyezett el két darab háromkilós ekrazitdobozt. Igyekeztünk, hogy szilárdan álljanak, s még nagyobb legyen a robbanó feszítésük. Ezt úgy értük el, hogy a dobozokat az ablak mellett levő pincerács és az ablak faburkolata közé szorítottuk be élére állítva. Így a robbanás iránya befelé, a szálló nagyterme felé hatott, amely éppen

tele volt SS-tisztekkel. Tivornyázásuk zsibongása, az idegen nyelvű karattyolás ezúttal mennyei zeneként visszhangzott fülünkben. Éppen ez kell nekünk. Gondoltuk, nem sokáig fogtok tivornyázni...

Persze e pár perces, óvatos munkánk nem ilyen nyugodtan, hanem a lehető legnagyobb idegfeszültségben zajlott le. A dobozok odaillesztését többször is abba kellett hagynunk, mert a szálló előtt, a Rákóczi úton járkáló fegyveres őr kötelességtudóan többször bekukkantott a Miksa utcába is. No meg a járókelők is zavarták munkánkat.

Végre mégis elkészültünk. Elérkezett a nagy pillanat. A gyújtózsinórra húzott utászgyutacsot bedugtuk az ekrazitdobozon levő robbantólyukba. Ezután Ág számolt hangosan, s utána nyomban végighúztam a gyújtózsinór másik, dörzsgyújtós végét a kezemben levő gyufaskatulyán. A kilövellő lángot előre kigombolt kabátommal takartam el, nehogy eláruljon bennünket. Gyorsan felálltam, s indulni akartam a kerékpár felé. Szerencsére visszapillantottam, s észrevettem, hogy Ág még mindig ott guggol, az ő zsinórja nem akart begyulladni. Keze erősen remegett. Gyufaskatulyája, úgy látszik, már kopott volt! Erre gyorsan elővettem saját gyufásdobozomat, s begyújtottam az ő zsinórját is.

– Kész! Szaladhatunk!

Még észrevettük, hogy a járdán, a földrakás felől egy nő sétálgat felénk nagynyugodtan. Úgy látszik, szokott posztján „strichel". Nem is lehe-

tett rossz üzlet számára német tisztekkel jóba lenni. Gyorsan rászóltam: – Magának nincs jobb dolga? Menjen innen gyorsan haza...

Már csak pár másodpercünk lehetett hátra. Sok időt elvesztegettünk. Nagyon izgatottak voltunk. Elértük a földrakást, ott a kerékpárokat, s két-három lépésnyi betolás után fel akartunk rájuk ugrani. A nagy izgalomban azonban Ág felöltőjének bal szárnya beleakadt kerékpárom első sárhányójába. Mindketten az úttestre estünk kerékpárunkkal. Sikerült újra felugranunk. Alig tettünk meg öt-hat métert, iszonyú robbanás. Utána a második. Az utca egy pillanatra iszonyúan kivilágosodott. A házak ablaküvegei csörömpölve, ezernyi szilánkra zúzódva hullottak az utca kövezetére. Rendkívüli szerencsénk volt, hogy a robbanás utca felé ható erejét a föld- és kőrakás nagymértékben felfogta. Így menekültünk meg attól, hogy elsöpörjön bennünket.

A Nagykörút és a József utca sarkán végre megálltunk, hogy egyet szusszanjunk s magunkhoz térjünk. Szirrel félórával később kellett csak találkoznunk a Baross utca és a Körút sarkán. Közben egy-két nyugtató cigarettát is elszívtunk, s megtárgyaltuk a történteket. Szir könnyes szemmel várt a „randin". Biztosra vette, hogy a robbanás ereje megölt bennünket. Elmondta, hogy az emeletes házak ablakai még a Rákóczi úton is hosszú sorban betörtek, s az egész járda üvegcserepekkel volt tele...

A jó hír szárnyakon járt. Másnap az egész főváros megtudta a történteket. A Metropolban a

magyar partizánok kezétől tizenkilenc német SS-tiszt kapta meg a megszállók megérdemelt sorsát: a halált!

Szirék a Metropol robbantását még a vasúti robbantásoknál is fontosabbnak ítélték, összes akcióik közül ezt tartották az igazán szívük szerint valónak.

Szirt az első leszakadás után december 16-án szedtem fel véletlenül az utcán. Nagyon megörültünk egymásnak, s miután megmostam a fejét a leszakadás miatt, azon melegében megbeszéltük egy újabb akció tervét. Elhatároztuk a Kelenföldi pályaudvartól délre levő vasúti vasbetonhíd felrobbantását, a Péterhegyi út végénél. Ha sikerül...amíg kijavítják, szünetel a német hadiszállítás.

Még aznap délben terepszemlét tartottunk, s utána a raktárból „kiutaltam" Szir számára a megfelelő mennyiségű robbanóanyagot. Este végre is kellett volna hajtani az akciót. Az akcióból azonban mégsem lett semmi, mert Ág még aznap délután lebukott és másnap Szivart is elkapták.

Úgy történt a dolog, hogy a találkozó után, a kora délutáni időben Szir, Ág és Szivar két nőismerősükkel fel-alá sétáltak a Nagykörúton. Ágon német katonaruha volt, amire a vasúti híd robbantásánál lett volna szüksége. Hirtelen három német luxusautó lassított le velük egy vonalban, s megállt. Az egyikből integettek Ágnak, hogy menjen oda. Úgy látszik, ellenőrző közegek lehettek, s azt gondolták Ágról, hogy szökött német katona. Szirék abban a pillanatban látták,

hogy baj van. Ágot igazoltatták. Persze igazolványa nem nagyon „stimmelhetett", mert beszállították az egyik autóba, s továbbindultak.

A fiúk azonnal rohantak Szir lakására, s biztos helyre vitték az ott levő robbanóanyag-készletet, valamint Szir legszükségesebb holmiját. Miután harmadszor fordultak, s elvitték a „lekvárt", megérkezett az autó Szir lakására is. Ág tehát még aznap este „köpött". Szir és Szivar ezúttal szerencsésen megmenekült.

A baj azonban nem jár egyedül. Szivar sajnos, rendkívül meggondolatlanul – annak ellenére, hogy ezt kereken megtiltottam – másnap mégis visszament a maga illegális lakásába, amelyről Ág szintén tudott. Előzőleg ugyan ellenőrizte a lakása környékét, s nem is észlelt semmi gyanúsat. Amikor azonban benyitott lakásába, azt már felforgatva találta. Gyorsan igyekezett kifelé. Szobaasszonya a konyhában azzal fogadta: „Ne siessen, már késő." A házmester lezárta a kaput. S amikor Szivar erőszakkal – ráfogott pisztollyal – a kapu kinyitására kényszerítette, az ordítozni kezdett: „Fogják meg! Gyilkos!" Éktelen ordítozásával fellármázta az utcát. A második utcában a rendőrök elfogták Szivart. A huszonöt évi ellenforradalmi fertőzés szomorú „gyümölcse" és tünete volt, hogy – sajnos – a civil járókelők kiszedték Szivart a rendőrök kezéből, és agyba-főbe verték...

Szivart a rendőrségen négy napig verték: mondja meg Szir búvóhelyét, de nem árulta el. A Radetzky-laktanyában „kezelték", ahol az

összes nyilas székházak közül a legkegyetlenebbül kínoztak. Innen került a Margit körútra, ahol a hirhedt csendőrnyomozó-véreb, Juhász István vallatta: verte és villanyozta. Megtörni azonban nem tudta. Amikor a villannyal – e legbestiálisabb vallatási módszerrel – sem tudta megpuhítani a tizenkilenc éves fiatalembert, ravaszul fordított egyet a dolgon, cellájába helyezte az időközben besúgóvá vált Ágot. Rajta keresztül akarta kivenni, hová tette a robbanóanyagot és hol bujkál Szir, de Szivar tudta, hogy Ág megtört, áruló lett, és hallgatott.

Bármennyire is állta azonban a sarat, nem valószínű, hogy megmenekül a golyótól, ha nem jön közbe a külső segítség. Karácsonykor az első szovjet ékek behatoltak a Széll Kálmán térig. A nyilas számonkérő-szék vérengző nyomozóinak inukba szállt a bátorságuk, gyorsan elrebbentek a Margit körútról, s többé nem is jöttek vissza. A Széll Kálmán térre behatolt derék szovjet katonák így mentették meg a Margit körúton Szivar, és még számos bátor ellenállási harcos életét!

Bár a számonkérő-szék tagjai elpárologtak, de a szabadulás napja mégsem jött el Szivar és fogolytársai számára: A fogda őrszemélyzete nem ment el, és még volt annyi ideje, hogy a foglyokat átkísérje a Pestvidékibe és utána a Markóba. Szivarnak azonban sikerült útközben megszöknie.

Két nap múlva – ez már karácsony után volt – sikerült az illegális Kommunista Párt egy másik

partizáncsoportjával, a Turcsányi-csoporttal felvennie a kapcsolatot. Itt január 13-áig újra tevékenykedett, s még részt vett egy német ágyúállás felrobbantásában.

Sajnos, a két fiú lebukása után Szirrel többé nem találkoztam. Egyesek szerint lakóházi nyilas razzián akadt fenn, s a Svábhegyre került. Onnan karácsonykor megszökött, s a Svábhegy oldalán menekülés közben tábori csendőrök lelőtték. Mások szerint illegális lakásán érte meg a felszabadulást és még látták a ház előtt az utcán...

A Kommunista Párt egyik legkiválóbb budapesti partizáncsoportjának vezetője, s egyik legjobb fegyvertársunk tűnt el vele. A bátorságnak, a nép ügyéért való önfeláldozó készségnek, a szerénységnek s a melegszívű bajtársiasságnak követendő példáját adta nemzeti történelmünk legsúlyosabb hónapjaiban, amikor igazán bátor emberekre volt szüksége ennek az országnak. Szir elvtársunk megérdemli, hogy emlékét szívébe zárja és örök időkre megőrizze a magyar ifjúság!

TÉR-CSOPORT. A Laci-csoportból újjászervezett Tér-csoport, mint előbb már jeleztem, majdnem kizárólag a rendelkezésre álló robbanóanyag-készlet szerelésével, szállításával és elosztásával foglalkozott. Az átalakított csoport tagjai Tér, Tolvaj és Kulcs voltak. Két új tagjukat, Hordót és Csekát még ki kellett próbálni.

Tér Angyalföldön vetette be őket először kézigránáttal, utóbb robbanóanyaggal.

A csoport egyik este portyázásra indult az V. kerületbe, valami „komolyabb" célpont után. Magukkal vittek két darab nyolcvan dekás trikettő-csomagot, hárommétéres gyújtózsinórral felszerelve (ez ötperces időzítésnek felelt meg). Az Alkotmány utcában német lánctalpas páncélkocsi-oszlopra bukkantak. Sivatagi páncélkocsik voltak, Rommel Afrika-Corps maradványaiból valók. Az afrikai náci front gyászos összeomlása után a terepjáró páncélosok egy része felbukkant Budapest utcáin is.

A fiúk gyorsan haditanácsot tartottak, s mindjárt készen is voltak a tervvel. A biztosítás feladata Térre és Hordóra hárult. Az egyik a Markó utca, a másik a Vilmos császár út felől vigyázott, s biztosították a robbantást ténylegesen végrehajtó Kulcsot és Csekát. Este fél nyolc volt. Az utca szuroksötét. Nemcsak a légoltalmi elsötétítés miatt, hanem mert ezen az estén valósággal vágni lehetett a sötétséget. A mi partizánjaink ennél alkalmasabb időt nem is kívánhattak volna. Az akció mégsem volt könnyű. A páncélkocsi-sor két oldalán ugyanis egy-egy német fegyveres őr járt fel-alá. A fiúkat azonban a leleményesség ezúttal sem hagyta cserben. Kulcs és társa kiszámították, hogy amikor az őrök a kocsisor vége felé járnak, ők – ebben a sötétben – kikerülnek a látótérből. Ezt az időt használták fel a cselekvésre. Az egyik szemben

levő kapualjban egy szempillantás alatt ügyesen begyújtották a gyújtózsinórt (hogy a hosszú gyújtózsinór bonyodalmat ne okozzon, előre körbetekerték a trikettőn), s a robbanóanyagot gyorsan egy-egy német páncélkocsi hernyótalpára helyezték.

Mikor készen voltak, Tér az előre megbeszélt jel szerint pisztolylövést adott le. Erre az akció résztvevői, amilyen gyorsan csak tudtak, eltűntek a helyszínről, s a megbeszélt helyen, a Váci út és Kádár utca sarkán találkoztak. Ámde Hordó, hogy, hogy nem, a Vilmos császár úton nem hallotta meg a pisztolylövést, s nagy ártatlanul ott silbakolt továbbra is a posztján. Így aztán szemtanúja lehetett az akció sikerének: rövidesen iszonyú dörejjel felrobbant az első hernyótalpas. Utána mindjárt a második is. A közeli kocsmából ijedten tódultak ki a dorbézoló német katonák: – Mi történt? Légitámadás? – A nagy robbanások hallatára a környéken leálltak a villamosok is, s az emberek az óvóhelyekre futottak.

A lakosság másnap szerzett tudomást a ribillió igazi okáról. Az Alkotmány utcai két német hernyótalpas felrobbantásának híre is futótűzként járta be a fővárost.

Sajnos, december 19-én Tér csoportja is széjjelesett. Ezúttal Tér bukott le.

Kresz Géza utcai lakásán nyilas detektívek jelentek meg, s igazolásra szólították fel. Igazolványait első szóra hamisnak nyilvánították, majd

megmotozták. Találtak nála hat darab lepecsételt, üres katonai zsoldkönyvet. Mikor lefelé kísérték az udvarra, megszökött tőlük. A kapunál az utánaszaladó rendőr puskatussal fejbe vágta, de aztán sikerült a rendőrt letepernie, majd az utcán futásnak eredt. Az üldöző detektívekhez civilek csatlakoztak, akikre többször rálőtt. A Sziget utcában több civil egyszerre ráugrott, leteperték, és átadták a nyilas detektíveknek...

Tér lebukása után Tolvaj vette át a csoport vezetését. Az ő gondjára bíztuk nagy raktárunk kezelését s az anyagszállításokat.

Tér a Hársfa utcai kapitányságra, majd innen fejsebével a 11-es helyőrségi kórház fogolyosztályára került. A karácsony előtti napokban minden figyelmünket arra fordítottuk, hogyan hozzuk ki őt onnan, a kínzás és a biztos kivégzés elől. Elő is készítettünk mindent egy ápolónő segítségével. Sajnos, karácsony másodnapján az akkorra beállott nagy felfordulásban csoportjaimtól magam is leszakadtam, a szándékunkat nem valósíthattuk meg. De segített a felbomló helyzet: december 31-én a Vannay-különítményesek Tért és fogolytársait a Várba kísérték, ahonnan Térnek útközben sikerült megszöknie. Tér azután újra felvette a kapcsolatot a régi csoporttal.

MARÓT-CSOPORT. A Marót-csoport két kiemelkedő fegyverténnyel zárta akciósorozatát. Marót ekkorra már – december közepére – elkerült a csoporttól. Felsőbb utasításra át kellett

őt engednem egy katonai csoporthoz „Sógor", azaz Sólyom László keze alá, aki a felszabadulás után egy ideig Budapest rendőrfőkapitánya, majd vezérkari főnök volt, s akit a koncepciós perek során kivégeztek.

Marótot funkcionáriusként adtam át az új munkaterületre. Kivételes bátorsága és jó szervezőkészsége folytán addig is jól szervezte meg a maga csoportját. Számos fényes akciót hajtott végre, joggal érdemelte meg ezt az előléptetést. Tudtam, hogy a nagyobb munkaterületen is derekasan megállja majd a helyét. Több láda robbanóanyagot és kézigránátot készíttettem elő Marót, s rajta keresztül az újonnan szervezendő csoportok számára. Nem Maróton múlott, hogy nem volt képes az anyagot átvenni és felhasználni: nem voltak készen csoportjaik, túl későn fogtak a szervezéshez.

Marót után Véső lett a csoport új vezetője. Az átszervezett társaság még két ragyogó akciót hajtott végre. Bár Marót akkor már régen a másik vonalon dolgozott, mégis részt kívánt venni mind a két akcióban.

Visszahúzta a szíve.

Az egyik akció a Kossuth Lajos utcai nyilas könyvesbolt felrobbantása volt. Ez volt a nyilasok legnagyobb könyvesboltja Budapesten – ezért esett rá a mi választásunk is. Az akciót Marót és Ostor hajtották végre. Véső biztosított. A fiúk egy háromkilós trikettő-csomagot szereltek fel, egyórás időzítéssel. A robbanószert könyv alakúnak álcázták, és még cukorspárgával is átkötöt-

ték. Délelőtt Ostorral együtt bementünk körülnézni a könyvesboltba, s megnéztük, hogyan is fest belülről az üzlet, hol vannak a polcok stb. Így aztán Ostor és Marót kora délután a belső helyzet teljes ismeretében mentek be a boltba. Előbb persze a kapualj alatt betöltötték az acetont a szerkezet üvegcséibe. A „könyvcsomagot" Marót vitte kézben, és egyenesen a kiszemelt polchoz lépett.

A boltos odament hozzá:

– Melyik könyvet parancsolja kérem?

Marót így felelt:

– Széjjelnézek itt a könyvek között – s kiválasztotta az egyik nyilas költő versesfüzetét.

Közben a boltos figyelmét Ostor foglalta le, azalatt Marót zavartalanul turkálhatott a könyvek között. Egy óvatlan pillanatban kivett egy könyvet, és helyébe betette a csomagot. Hátra, a könyvsor mögé tette, a laposan lefektetett könyvek tetejére, nehogy valaki csupa véletlenségből is felfedezze és kiemelje onnan. Utána a kihúzott könyvet visszatette a helyére. Ostor persze fél szemmel Marótra ügyelt, s mikor észrevette, hogy Marót elkészült, maga is megvett egy könyvet, Pascal „Gondolatok" című művét német nyelven, s utána nyugodtan kisétáltak a boltból.

A kérdéses időpontban, amikorára a robbanásnak be kellett következnie, magam is ott álltam a könyvesbolt közelében. Kíváncsi voltam az eredményre. A kijelölt időpont után elmúlt egy negyedóra is, és éppen el akartam menni. Ebben

az időben a razziák miatt nem volt ajánlatos az utcán sokáig egy helyben ácsorogni. Egyszerre azonban óriási dörrenés, és az egész könyvesbolt belseje szemem láttára kirepült az utcára füst- és porfelhő közepette.

Ostor a Ferenciek terén várta be a robbanást. Utána végigsétált a könyvesbolt előtt, természetesen a túlsó oldalon. A pánikban mindenki igyekezett a bolt elől elszaladni. Benn az üzletben lassan égni kezdtek a könyvek. Mindenki tudta, miről van szó.

Akció után egy órával a Török Pálné utca sarkán volt a találkozó Vésővel, akkorára már ő is ellenőrizte, mi van a két fiúval. Nem történt semmi bajuk, s jókedvükben madarat lehetett volna velük fogatni.

Remek akciónk közvetlenül a karácsony előtti héten történt. – Ez volt a mi „kriszkindlink" a nyilasok számára.

Másik és egyben utolsó cselekedetük egész küzdelmes harcunk katonailag is egyik legjelentősebb vállalkozása volt. Még nem zárult be Váctól a Pest körüli szovjet gyűrű, amikor a Ferenc József-híd és az Erzsébet-híd budai hídfőjéhez két-két nagy vasbunkert szállítottak a németek. Az egyik vasgyárban külön erre a célra öntötték ki ezeket, öt-tíz centiméter vastag öntöttvas faluk volt. Ezekből a felülről csapóajtóval elzárható hatalmas vasbunkerekből akarták védeni a németek a budai hídfőket a pesti oldalról várt szovjet seregek ellen. E négy ormótlan vasbun-

ker már hetek óta kint hevert a szabad ég alatt, várva a földbeásást. A vasszörnyetegek természetesen fölöttébb szúrták a szemünket, s mi nyomban készek is voltunk tervünkkel. Alig vártuk, hogy beássák őket!

Karácsony előtt pár nappal várakozásunk teljesült is, s két vasbunkert a Gellért téren, kettőt pedig a Döbrentei térnek az Erzsébet-hídhoz eső sarkában ástak le a földbe. Másnap este Véső csoportja teljes létszámmal, sőt egy erősítéssel is kivonult. Vésőn, Ostoron, Bottyánon kívül újból – bár szabálytalanul – eljött Marót is, aki az akcióból nem akart kimaradni. Felszerelésük: egy-egy háromkilós trikettő-csomag és egy hosszú madzag volt. Marót és Bottyán a Gellért térre ment, Ostor és Véső pedig a Döbrentei térre. Időpont: este fél hét.

Maróték a Műegyetem sarkában betöltötték az acetont és zsebre vágták a csomagot. Az első bunkerhez – amelynek helyén a mostani szovjet hősi emlékmű áll – futóárok vezetett, sikerült is ebbe minden feltűnés nélkül beugraniuk, s az árok védelme alatt nyugodtan dolgozhattak. A bunker oldalán erős vasajtó volt. Marót ezen keresztül engedte le hosszú madzagon a bunker fenekébe a karácsonyi „szeretetcsomagunkat". Utána egy terméskővel még be is támasztotta az ajtót, hogy a robbanás erejét ezzel is fokozza. A második bunkernél már sokkal nehezebb volt a feladat, mert az közvetlenül a villamosmegálló mellett, nagyon forgalmas helyen volt. Itt csak úgy lehetett megoldani a dolgot, hogy Bottyán

a bunker tetejére tette le a csomagot. A Döbrentei téren simán sikerült behelyezni mindkét bunkerbe a robbanóanyagot. Mindegyik csomagot egyórás időtartamra időzítették. Utána a fiúk átvonultak a pesti oldalra, s a Dunapartról, „páholyból" várták a hatást.

Budapest ekkor már a szovjet ágyúk belövéseitől volt hangos, s a város a háború szörnyű zajától zengett mindenfelé. Fél nyolc óra tájt saját hang is vegyült a pokoli hangorkánba: három vasbunker szinte egyidőben röpült a levegőbe óriási detonációval. (A negyedik nem robbant, valahogy nem működött pontosan a gyújtószerkezet.) A bunkerek ezer darabban röpültek szerte-széjjel, s a szétszaggatott vasdarabok még percek múlva is nagy csörömpöléssel csapódtak az aszfaltra. A Gellért téren felrobbant bunker ajtaja egészen a Gellért-szálló elé röpült, és jó darabig ugrándozott az aszfalton. Ezekből sem lőttek a náci fasiszták ...!

Ez volt második karácsonyi ajándékunk a nyilasoknak.

EPILÓGUS

Karácsony első napján találkoztam utoljára csoportjaimmal. Ekkor már nem jártak a villamosok, lélek is alig mutatkozott az utcákon. Belövések, robbanások mindenfelé. Délután a még egyetlen járható hídon keresztül – német őr kíséretében – visszamentem óbudai illegális lakásomra azzal a szándékkal, hogy másnap végleg átjövök Pestre, nehogy a városban kibontakozó harcok következtében elszakadjak csoportjaimtól. A sors azonban alaposan keresztülhúzta szándékomat. Karácsony másodnapján a szovjet csapatok – Budapestet hátulról megkerülve – elfoglalták Pilisvörösvárt, Pomázt, s 27-én reggel előőrseik túljutottak az óbudai temetőn. A németek utolsó rajvonala áthaladt rajtunk, egy napig „senki földje" voltunk, december 28-án reggel kilenc órakor pedig beköszöntött hozzánk az első szovjet járőr. Felszabadultunk!

A mi környékünk szinte harc nélkül szabadult fel. Egy kilométerre tőlünk, Óbuda közepén viszont egy hónapig egy helyben tombolt a harc.

Nekem ezután az volt a legfőbb gondom, hogyan juthatnék vissza a pesti oldalra. Ez 1945. január 20-án sikerült is. Ekkor befagyott a Duna.

Békásmegyernél sikerült átjutnom Pestre, s két nap alatt felvettem a kapcsolatot a megalakult, most már legális Magyar Kommunista Párttal.

Kiléptem kétéves illegalitásomból...

Legelőször is csoportjaimat kívántam összeszedni. Lacival mindjárt az első napon találkoztam. Valamennyien megvoltak: Huru, Tolvaj, Kulcs, sőt Tér és Mocsár is. Az utolsó napokban, az általános felfordulásban Mocsárnak is sikerült megszöknie a svábhegyi Gestapótól.

A Marót-csoport tagjai valamennyien épen, egészségesen érték meg a felszabadulást.

A Szir-csoportból csak Szivarra akadtam. Szir, sajnos nem került többé elő. A Kommunista Párt kiváló, nagyreményű, tehetséges harcosát vesztette el benne. Nagyszerű, bátor harci cselekményeivel aranybetűkkel írta be nevét a partizánmozgalom történetébe. A Kommunista Párt, a fegyveres ellenállási mozgalom hősi halottja ő! Bizakodó, örökké vidám egyénisége, tiszta élete, önfeláldozó szabadságharcos munkája soha el nem halványuló példaképe a magyar ifjúságnak s az egész magyar népnek.

Munkatársaimnak – kivétel nélkül valamennyinek – természetesen csak a felszabadulás után tudtam meg a rendes, polgári nevét. A felső kapcsolatom – mint már említettem – Pálffy György volt, aki akkor az illegális Magyar Kommunista Párt katonai bizottságának a vezetőjeként, a felszabadulás után pedig mint a Honvédelmi Minisztérium katonapolitikai osztályának vezetője, majd a honvédelmi miniszter első helyettese, a

párt Központi Vezetőségének tagja, országgyűlési képviselő dolgozott, s aki 1949-ben a koncepciós perek során halt mártírhalált.

Csoportjaim tagjai a következők voltak:

Marót-csoport:

Marót: Padányi Mihály, mérnökszigorló
Ostor: Janikovszky Béla, orvos
Véső: Egri János, vegyészmérnök
Bottyán: Ajtay Miklós, vegyészmérnök
Zászlós: Thuránszky Miklós, mérnök

Szir-csoport:

Szir: Weinberger Dezső, ifjúmunkás
Szivar: Csillik Gábor, ifjúmunkás
Ág: Fürst Alfréd, ifjúmunkás
Kavics: Friedmann Anna
Dorong: Weinberger Miklós, ifjúmunkás

Laci-csoport:

Laci: Jamrich Mihály, ifjúmunkás
Tér: Zsenei László, ifjúmunkás
Tolvaj: Gyenge Emil, ifjúmunkás
Huru: Urbán Lajos, ifjúmunkás
Mocsár: Keszerice Imre, ifjúmunkás
Hordó: Jamrich József, ifjúmunkás
Cseka: Csebán Lajos, ifjúmunkás

Rajtuk kívül hozzám tartoztak még a következő akciógárdisták:

Balázs: Vermes László, vegyész
Kerék: Csermanek Mátyás, ifjúmunkás
Szikra: Szikra Sándor, ifjúmunkás

Akciógárdáink, amelyeket az illegális Kommunista Párt Katonai Bizottságának megbízásából, annak egyik tagjaként vezettem, négyhónapos tevékenységük alatt szerény lehetőségeikhez képest igyekeztek a lehető legtöbbet teljesíteni. Segítettek a pártnak abban, hogy széles körű, tömeges fegyveres ellenállást szervezzen a német elnyomás, a véres nyilas rémuralom ellen.

Csoportjaink tagjai különböző társadalmi rétegekből származtak, nagyobbrészt ifjúmunkásokból, részben pedig fiatal értelmiségiek voltak. Egy dologban azonban mindannyiuknak azonos volt a felfogásuk: forrón szerették hazájukat, a magyar népet, a szabadságot, és mélységesen gyűlölték a hazánkat és más népeket eltipró ellenséget, a barbár fasizmust. A Kommunista Párt arra nevelte őket, hogy elsők legyenek az elsők között a független, szabad és demokratikus Magyarországért folytatott harcban. És eszerint is cselekedtek. Becsületük és kommunista hazaszeretetük adott nekik – és valamennyi partizánnak – lelkierőt és bátorságot a legtöbbször kockázatos, életük veszélyeztetésével járó vállalkozások félelem nélküli, fegyelmezett végrehajtásához.

„Legkülönb ember, aki bátor, s csak egy különb van, aki bátrabb" – írta Ady Endre, s ezt vallották akciógárdistáink is.

Akcióink híre gyorsan terjedt a fővárosban. A hazafias érzésű lakosok, a munkások, főleg a kommunisták örömmel fogadták, és bátorítást merítettek belőlük. Az illegális Szabad Nép több

számában hírt adott, s egy alkalommal részletes tudósítást közölt csoportjaink sikeres harci tevékenységéről. A felszabadulás után, a Magyar Kommunista Párt 1946-ban tartott III. kongresszusán, részletesen ismertették – a többi magyarországi partizáncsoporttal együtt – csoportjaink harci tevékenységét, a tényleges fegyveres ellenállás eredményeit. Pártunk és kormányunk azzal is elismerte és megbecsülte akciógárdáink sikeres munkáját, hogy a felszabadulás után valamennyi szabadságharcosunkat a Szabadság Érdemrend ezüst- vagy bronzfokozatával, a felszabadulás tizedik évfordulóján pedig a Magyar Partizán Emlékéremmel tüntette ki. A Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetsége megalakulásának 36. évfordulóján pedig két derék harcosunk nevét jegyeztük be a DISZ Központi Vezetősége dicsőségkönyvébe: Padányi Mihályét (Marót) és Weinberger Dezsőét (Szir).

Amikor elkezdtük a munkát, csoportjaink tagjai még nem voltak párttagok. De rövidesen tagjelöltekké vagy pártunk rendes tagjaivá lettek. A nehéz helyzetekben való bátor helytállásukkal érdemelték ezt ki. A válságos időkben helytállásból, hazaszeretetből sikeresen vizsgáztak az élet iskolájában. Olyan emberekké, hajthatatlan, kemény harcosokká nevelte őket a párt, akiknek eszére, szívére s ha kell, az életére bármikor számíthat!

TARTALOM

9 Elindulunk
18 Bemelegítés – foszforral
23 A Gömbös-szobor felrobbantása
41 A Szir-csoport – a „gránátos csoport”
58 Kísérlet politikai foglyaink kiszabadítására
65 Akcióinkat jobban megalapozzuk
74 „Anyagvételezés” az újpesti hídnál
83 A vasúti akciók
95 Szétugrasztjuk a nyilas nagygyűlést a Városi Színházban
105 Újabb erőgyűjtés
113 Utolsó felvonás
130 Epilógus

Felelős kiado a Zrínyi Katonai Kiadó parancsnoka Felelos szerkesztő Nagy Zoltan Műszaki szerkesztő Hamori Imre Kepszerkeszto Versec' Miklos. A fedélterv Szabo Árpad munkaja Muszaki vezeto Olajos Tibor alezredes Terjedelme 6,12 A/5 iv. Peldányszama 40 000 Készult az MSz 5602–67 szabvany szerint 393—69 0330/1 — Zrínyi Nyomda, Budapest, F v Bolgar Imre igazgato 005 ZI 250–k–6971

A Gömbös-szobor a robbantás után

A felrobbantott Gömbös-szobor talapzata

Helyszíni szemle a robbantás színhelyén, a Városi Színház egyik első emeleti páholyában. A képen jobbról a második – hajadonfőtt, civil ruhában – *Mendel Hermann*, akit – mint feltételezett tettest – közvetlenül a robbantás után a színház előtt fogtak el a nyilasok

A Városi Színház felrobbantott emeleti páholya

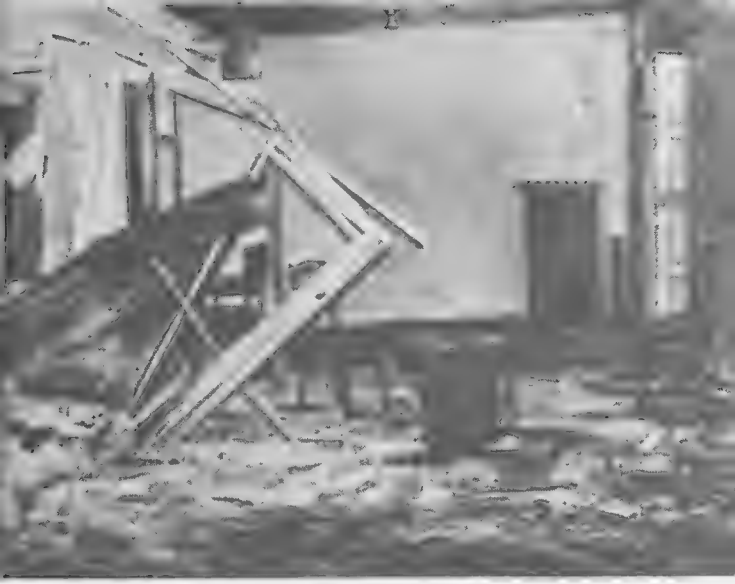

Az emeleti páholy-folyosó a robbantás után

A földszinti páholy romjai

A helyszíni szemléről készített jegyzőkönyv egyik oldala
a nyilas rendőrség feljegyzéseivel

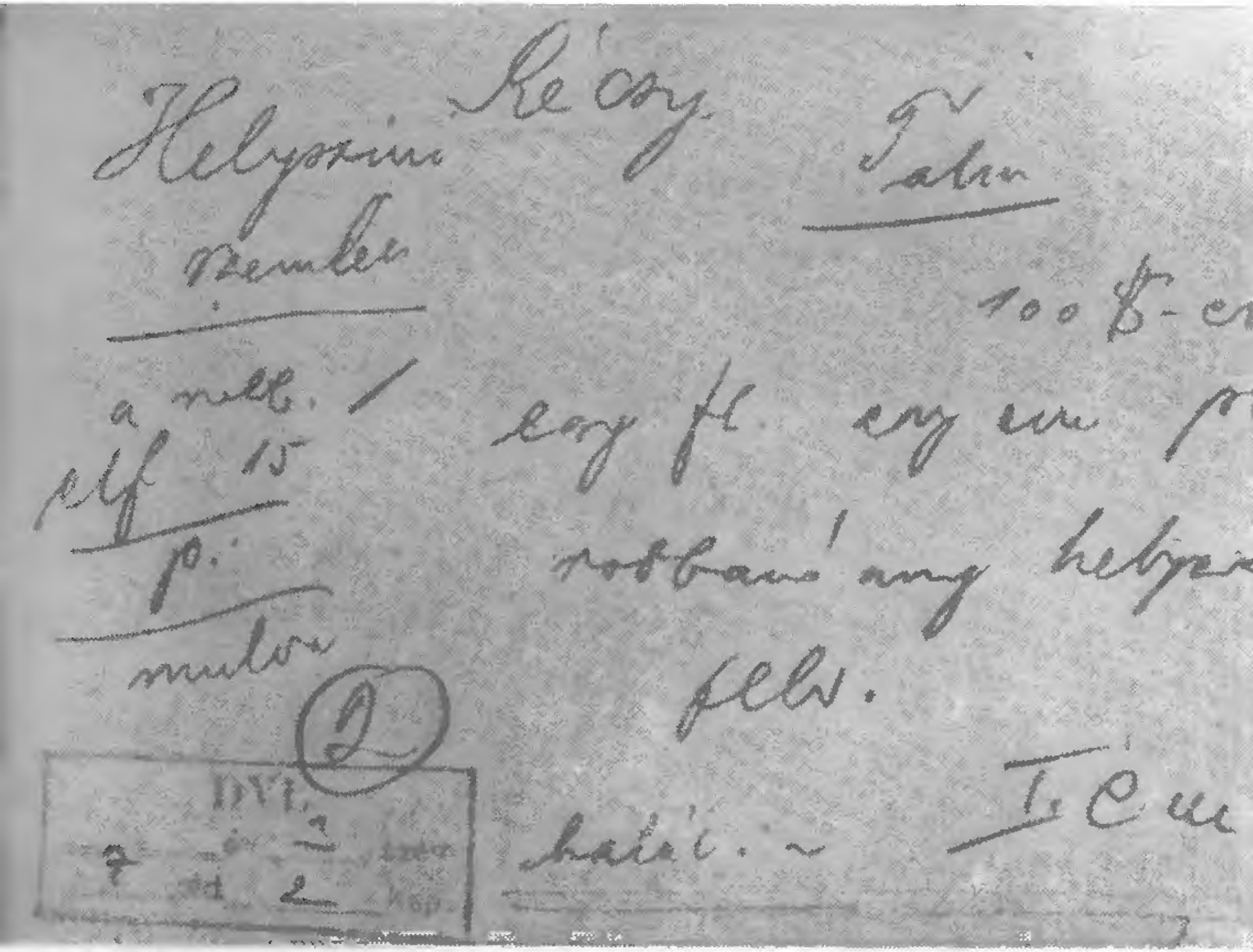

A partizáncsoportok akcióinak visszhangja a korabeli fasiszta sajtóban

6,50 Ft

FEHÉR LAJOS

HARCUNK BUDAPESTÉRT

A náci megszállás és a nyilas terror árnyékában, 1944 véres napjaiban alakultak meg a Kommunista Párt akciógárdái, azok a harci csoportok, melyek a magyar nép igazi érdekeit képviselve, fegyverrel szálltak szembe a fasiszta megszállókkal és magyar csatlósaikkal.

Fehér Lajos érdekfeszítően megírt könyvében megelevenednek a már legendás hírű Marót- és Szir-csoportok, s az illegalitásba húzódott Kommunista Párt hőseinek tettei.

Fehér Lajost a párt központi bizottsága a német megszállást követően állította a katonai vonalra, azzal a feladattal, hogy hívja életre az akciógárdákat, s fegyveres akciókkal zavarják meg, tegyék bizonytalanná a németek és a nyilasok uralmát. Az akciógárdák tagjainak felső kapcsolata tehát a szerző volt. Közvetlenül ő szervezte és irányította a csoportokat. Ezek a bátor fiatal kommunisták robbantották fel Gömbös Gyula szobrát s a Metropol-szállót, az ő kézigránátjaiktól dőltek romba a hírhedt „Hűség Háza" szobái, ők zavarták és hiúsították meg az egyetlen nyilas nagygyűlést az egykori Városi Színházban, és az ő sikeres akcióik nyomán gyulladtak ki és robbantak fel a német teherautók és harckocsik.

A magyar kommunisták történelmünk e legtragikusabb korszakában vívott harcait, több mint hiteles szemtanú: olyan szerző mutatja be, aki maga is cselekvő résztvevője volt az ellenállásnak, a Kommunista Párt harcának.